

Produksjon av økologiske jordbruksvarer

Rapport for 2024

Rapport nr. 4/2025

14.3.2025



Landbruksdirektoratet
Eanandoallodirektoráhtta



Rapport: Produksjon av økologiske jordbruksvarer

Dato: 14.3.2025

Ansvarlig: Christine Kleppe

Rapport-nr.: 4/2025

Forsidebilde: Kai Berg-Pettersen

Forord

Landbruksdirektoratet gir i denne rapporten oversikt over produksjon og omsetning av økologiske jordbruksvarer her i landet i året som gikk. I tillegg presenterer vi tall og utviklingstrekk for forholdet mellom økologisk og konvensjonell produksjon av korn og kraftfôr, melk og meieriprodukter, kjøtt og egg og frukt og grønt.

Vi lager også rapportene «Markedsrapport» og «Omverden til norsk landbruk og matindustri». De tre rapportene leveres som innspill til Landbruks- og matdepartementet (LMD) i forkant av jordbruksforhandlingene.

Rapportene er også skrevet for å gi alle interesserte innsikt i pris- og markedsutviklingen for jordbruksvarer, i Norge og på verdensmarkedet.

God lesning!

Eli Reistad

Innhold

Forord	2
Innhold	3
Sammendrag	4
1 Korn, mel og kraftfôr	6
1.1 Noe høyere produksjon enn fjorårssesongen	6
1.2 Like svak matkornandel som i fjor	8
1.3 Liten endring i prisstruktur	9
1.4 Økt omsetning av kraftfôr	11
1.5 Stabile kraftfôrpriser	12
2 Melk og meieriprodukter	13
2.1 Økt produksjon av økologisk melk	13
2.2 Stabil andel økologisk melk	14
2.3 Mest økomelk på Østlandet og i Midt-Norge	14
2.4 Mer økomelk solgt som økologisk	16
2.5 Høyere melkepris	17
3 Kjøtt	19
3.1 Stabil produksjon av økologisk kjøtt	19
3.2 Svak økning i engrossalget av økologisk kjøtt	24
4 Egg	27
4.1 Produksjonen av økologiske egg økte	27
4.2 Økning i engrossalget av økologiske egg	27
4.3 Mindre direktesalg av økologiske egg, mens totalt direktesalg gikk opp	30
5 Poteter, grønnsaker og frukt	32
5.1 Varierende andel økologisk	32
5.2 Stabil omsetning av økologiske poteter	33
5.3 Redusert omsetning for de fleste grønnsakene fra friland	33
5.4 Mer økologisk agurk gir økt omsetning av veksthusgrønnsaker	39
5.5 Større omsetning av økologiske epler, men ingen økoplommer	42
6 Omsetning i forbrukermarkeder	43
6.1 Økende etterspørsel etter økologisk mat i dagligvarehandelen	43
6.2 Salgskanaler utenom dagligvare	56
7 Internasjonal utvikling	63
7.1 Areal	63
7.2 Marked	64
8 Tilskudd til økologisk jordbruk	66
8.1 Økning i antall utbetalinger skyldes høyere satser og endringer i driftsomfang	66
9 Referanser	68
Vedlegg	70

Sammendrag

Økt kornproduksjon etter svak fjorårssesong

Produksjonen av økologisk korn anslås å øke med ca. 7 prosent i sesongen 2024-2025 sammenlignet med forrige sesong. Økte leveranser av andre kornslag veier opp for en betydelig reduksjon i leveransene av hvete. Arealet som ble brukt til økologisk kornproduksjon gikk ned til 77 785 dekar i 2024, en nedgang på 6 prosent fra året før.

Totalomsetningen av økologisk kraftfôr økte for første gang siden 2021. I 2024 har kraftfôrprisene holdt seg relativt stabile, med unntak av økologisk kraftfôr til svin som har økt jevnt.

Høyere produksjon og omsetning av økologisk melk

I 2024 ble det levert 43,6 mill. liter økologisk melk, en økning på 4,4 prosent fra året før. Av dette ble 30,1 mill. liter omsatt som økologisk melkeråvare til meieriindustrien. Det er første gang dette volumet er over 30 mill. liter.

Anvendelsesgraden, dvs. andelen som ble solgt videre som økologisk melk, økte med 3,1 prosentpoeng til 69 prosent.

Marginal nedgang i produksjonen av økologisk kjøtt

Det ble produsert omtrent 3 100 tonn økologisk kjøtt fra storfe, svin, fjørfe og småfe i 2024. Dette er en nedgang på 0,3 prosent fra året før, og andre året på rad at den totale produksjonen synker. Anvendelsesgraden økte med 9 prosentpoeng til 53 prosent.

Produksjonen av økologisk fjørfe økte til 640 tonn i 2024, en økning på 1,3 prosent fra 2023. Alt fjørfekjøttet ble anvendt som økologisk vare.

Økning i produksjon og omsetning av økologiske egg

Etter å ha gått ned tre år på rad, økte produksjonen av økologiske egg i 2024. Produksjonen endte på rundt 4 700 tonn, en økning på 3,6 prosent. Omsetningen av økologiske egg fra eggpakkeriene økte med 4,5 prosent.

Lavere omsetning av økologisk frukt og grønt

Omsetningen av norsk økologisk frukt og grønt i grossistledet gikk ned med fire prosent fra 2023 til 2024. Økologisk andel av totalomsetningen gikk ned 0,2 prosentpoeng, og utgjorde 1,5 prosent. For flere av de økologiske grøntproduktene var produksjonen større enn etterspørselen, og det overskytende ble omsatt som konvensjonelt.

Omsetningen av økologiske poteter holdt seg om lag på samme nivå som i 2023. Andelen økologisk økte fordi totalomsetningen var lavere i 2024 enn i 2023. Det var også en reduksjon i omsetningen for de fleste frilandsgrønnsakene. Omsetningen av økologiske urter i veksthus var om lag på samme nivå som året før, mens omsetningen av agurk økte og omsetningen av tomat og salat gikk ned.

Fruktavlingen i 2024 gikk totalt ned med åtte prosent, da 2023 var et eksepsjonelt godt fruktår. Landbruksdirektoratet har opplysninger om en økning i omsetning av norske økologiske epler, men ingen omsetning av norske økologiske plommer, til tross for at det var en viss produksjon.

Økt omsetning av økologiske matvarer i forbrukermarkedet

Omsetningen av økologiske varer i dagligvarehandelen økte med 7,8 prosent fra 2023 til 2024. Veksten i økologisk omsetningsverdi var større enn den generelle stigningen i matvarepriser. For salgskanaler utenom dagligvaremarkedet var det en lignende utvikling. Vi har registrert en samlet vekst på 9,3 prosent i

salgskanaler utenom dagligvare, som er en vesentlig høyere vekst enn året før. Spesialbutikker hadde høyest vekst, mens veksten i storhusholdningsmarkedet var omtrent som i dagligvare.

Internasjonal utvikling

EU satser nå på å markedsføre økologisk mat for å få opp etterspørselen etter noen år med dårligere kjøpekraft.

Andelen av jordbruksarealet i EU som drives økologisk, øker år for år. I 2023 var andelen nesten 11 prosent. Gjeldende målsetning er at andelen skal være minst 25 prosent innen 2030.

I EU øker forbruket av økologiske jordbruksvarer som kjøtt og melk samtidig som totalforbruket av disse varene synker. Andelen økologisk i detaljisthandelen med matvarer har de siste årene vært på tilbakegang i både Sverige og Danmark, selv om Danmark fremdeles er verdensledende i forbruk av økologisk mat.

1 Korn, mel og kraftfôr

Produksjonen av økologisk korn anslås å øke med ca. 7 prosent sammenliknet med forrige sesong. Så langt ser det ut til at betydelig reduserte leveranser av hvete oppveies av økte leveranser av andre kornslag.

Matmelmøllene brukte rekordhøye 1 700 tonn norsk økologisk mathavre i 2024. Dermed fortsetter norskandelen for havre å øke, og er nå på 67 prosent.

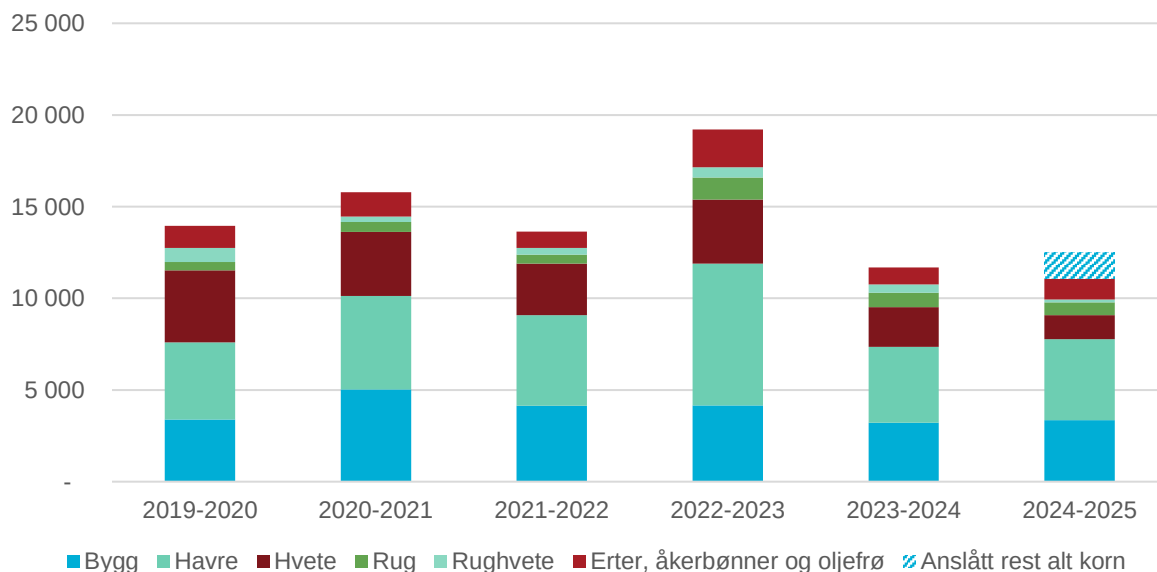
Det er ingen store endringer i prisstrukturen for økologisk korn, og prisene på økologisk kraftfôr har holdt seg stabile i 2024.

1.1 Noe høyere produksjon enn fjorårssesongen

Foreløpige leveransedata for sesongen 2024–2025 (juli til juni) viser at produksjonen av økologisk korn, erter, oljefrø og åkerbønner blir på 12 500 tonn denne sesongen. Det er 7 prosent høyere enn i 2023–2024, men 2 300 tonn lavere enn snittet for de foregående fem sesongene. Dataene er hentet inn i andre halvdel av februar 2025, og vanligvis blir ca. 10 prosent av avlingen levert i perioden mars-juni.

Til sammenligning er den forventede økningen i total kornproduksjon, dvs. summen av konvensjonelt og økologisk, på 40 prosent, basert på Felleskjøpet Agris prognose fra november 2024.

Figur 1 viser den økologiske produksjonen fordelt på kornslag de siste seks sesongene.

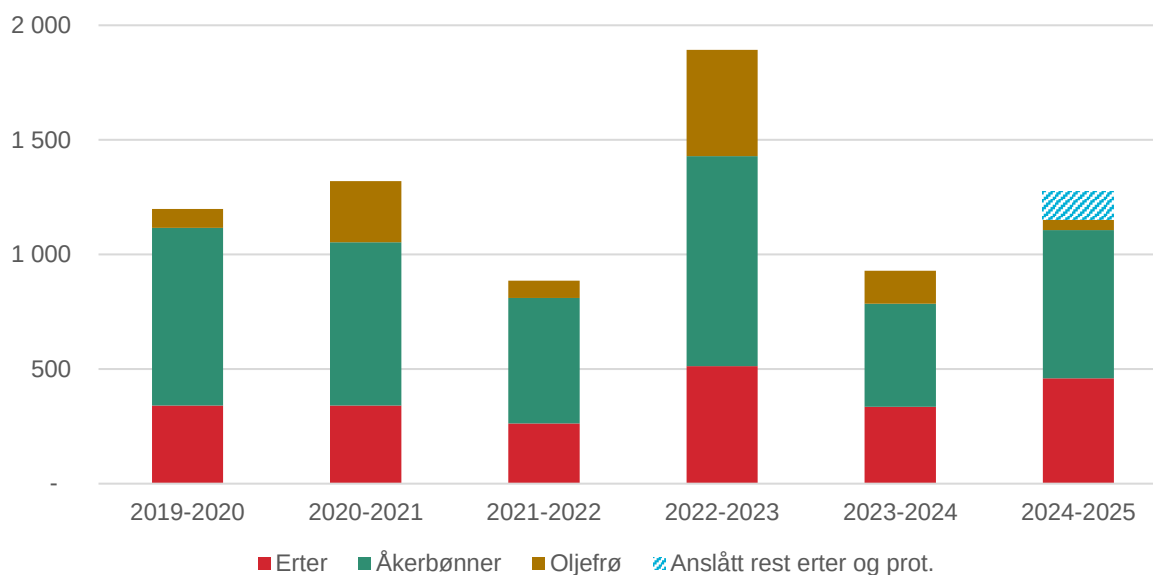


Figur 1 Produksjon av økologisk korn, erter, oljefrø og åkerbønner, 2019–2020 til 2024–2025. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

Foreløpig ser det ut til at det blir betydelig nedgang i produksjonen av hvete og rughvete, sammenliknet med 2023–2024. For de andre kornslagene blir det økning i leveransene. For sjette sesong på rad er det havre det produseres mest av.

Figur 2 viser produksjonen av erter, åkerbønner og oljefrø de siste seks sesongene. Merk at fordelingen mellom åkerbønner og oljefrø er noe usikker.



Figur 2 Produksjon av erter, åkerbønner og oljefrø, 2019–2020 til 2024–2025. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

Produksjonen av erter, oljefrø og åkerbønner forventes å ta seg betydelig opp fra fjoråret, med et anslag på 1 300 tonn. Dette er en økning på 37 prosent. Det er produksjonen av åkerbønner som øker mest.

Arealet som ble brukt til økologisk kornproduksjon gikk ned seks prosent, til 77 585 dekar i 2024. Året før var det en økning på tre prosent. Tallene er basert på søknader om produksjonstilskudd. Hvis anslaget om gjenstående leveranser er riktig, øker altså kornproduksjonen denne sesongen med rundt sju prosent sammenlignet med 2023–2024. Det betyr at gjennomsnittlig avlingsnivå er noe høyere enn i forrige sesong.

Etter en økning i antallet foretak med økologisk kornproduksjon i 2023, gikk antallet ned igjen i 2024, fra 428 til 413.

Endringene i økologisk kornareal på kommunenivå varierer fra en økning på 438 dekar i Ringsaker til en nedgang på 509 dekar i Midt-Telemark. I de fleste kommuner ligger arealet noenlunde stabilt.

Tabellene under viser de fem kommunene med henholdsvis størst økning og størst nedgang i økologisk kornareal det siste året.

Som vist i Tabell 1, var Tana en av kommunene med størst økning i det økologiske kornarealet fra 2023. Dette er første gang siden 2018 at det er søkt om tilskudd til økologisk kornproduksjon i Finnmark.

Tabell 1 Kommunene med størst økning i økologisk kornareal fra 2023 til 2024

Kommune	Endring i dekar
Ringsaker	438
Eidsvoll	356
Lillestrøm	350
Tana	342
Ringerike	252

Kilde: Landbruksdirektoratet

Tabell 2 Kommunene med størst nedgang i økologisk kornareal fra 2023 til 2024

Kommune	Endring i dekar
Midt-Telemark	-509
Steinkjer	-403
Nærøysund	-371
Nannestad	-357
Melhus	-324

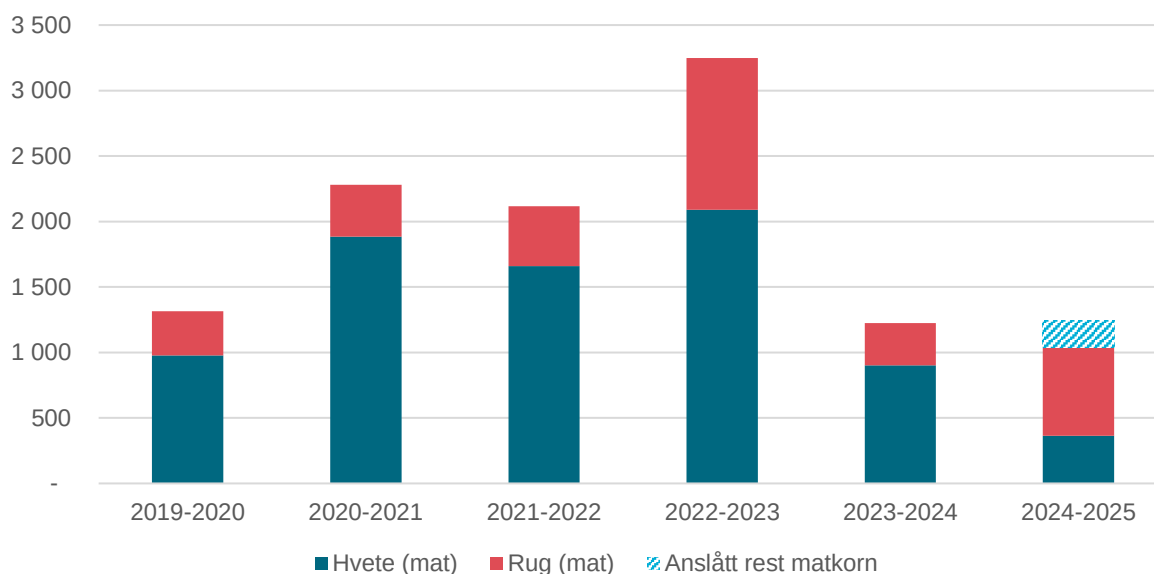
Kilde: Landbruksdirektoratet

Av fylkene har Østfold det største økologiske kornarealet på om lag 22 900 dekar i 2024. Nest størst er Innlandet, med om lag 12 500 dekar. Deretter følger Trøndelag med om lag 11 600 dekar og Vestfold med om lag 11 400 dekar. I tillegg til disse er det også noe økologisk kornproduksjon i Akershus og Buskerud.

På grunn av ny fylkesinndeling i 2024 viser vi ikke fylkesvise arealendringer i årets rapport.

1.2 Like svak matkornandel som i fjor

Figur 3 viser utviklingen i produksjonen av økologisk hvete og rug med matkvalitet de siste seks sesongene. Mye av havren ender også opp i matproduksjon. Likevel er havre utelatt her, fordi leveransedataene er usikre når det gjelder fordelingen mellom mat- og fôrkvalitet.



Figur 3 Produksjon av økologisk mathvete og matrug, 2019–2020 til 2024–2025. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

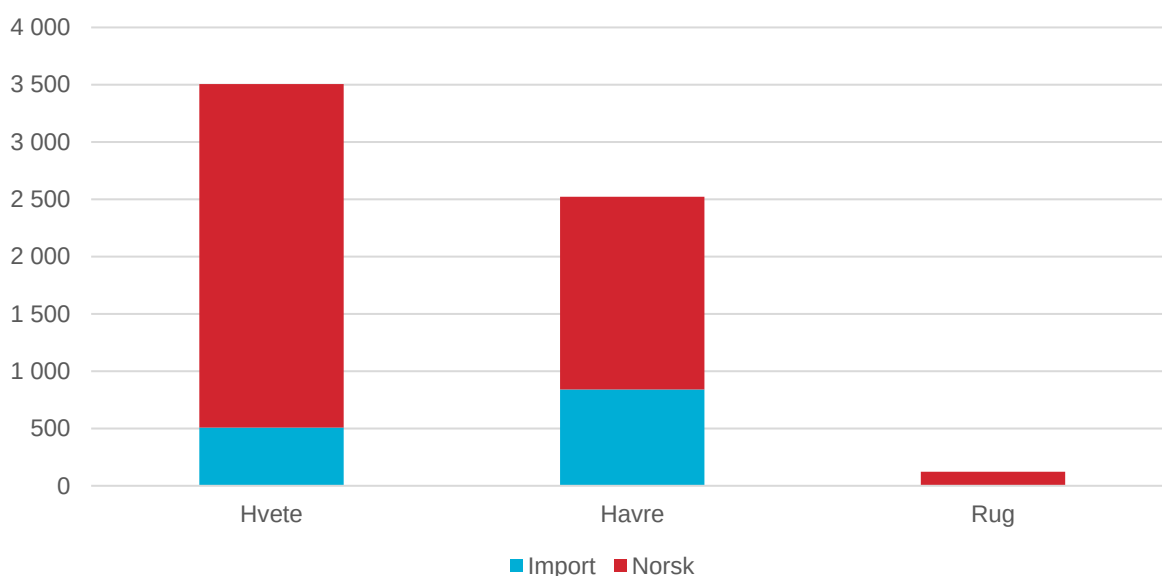
De foreløpige tallene tyder på at produksjonen av matkorn denne sesongen blir omtrent på nivået fra forrige sesong, ca. 1 200 tonn. Per februar er det levert i overkant av 1 000 tonn matkorn, som gir en matandel på 42 prosent av all levert rug og hvete. Hvis dette holder seg, vil andelen bli like lav som i den svake fjorårssesongen. Dette står i skarp kontrast til sesongen 2022–2023, da 70 prosent av kornet hadde matkvalitet.

Tallene for økologisk matkorn gjenspeiler problemene i den totale kornproduksjonen i inneværende sesong. Regn i innhøstingsperioden flere steder i landet førte til lavere kvalitet på kornet, og dermed lav andel korn med matkvalitet.

En forskjell fra fjorårssesongen er fordelingen mellom økologisk mathvete og matrug. Som Figur 3 viser er det så langt denne sesongen levert betydelig mer rug enn hvete.

Felleskjøpet presiserer at det er viktig med mer markedstilpasset produksjon av økologisk korn. Når det gjelder matkorn innebærer det at det er rom for noe mer hvete og havre, men ikke rug, siden det er overproduksjon av rug (både til mat og fôr). Dette reflekteres også i pristilleggene Felleskjøpet gir ved leveranser av økologisk korn i sesongen 2024–2025. Tilleggene for rug er lavere enn for de andre kornartene.

Figur 4 viser matmøllenes totalforbruk av økologisk hvete, havre og rug i kalenderåret 2024. Her er det viktig å være oppmerksom på at det innhøstede kornet ikke kan brukes umiddelbart i melindustrien, da det er "for ferskt". Dermed blir det meste av en sesongs korn først brukt påfølgende kalenderår.



Figur 4 Matmøllenes forbruk av økologisk matkorn og fordeling norsk/import, 2024. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

Norskandelen i forbruket av økologisk mathvete ble på hele 85 prosent i 2024, opp fra 71 prosent i 2023. Også norskandelen for havre gikk opp, til 67 prosent i 2024 fra 62 prosent året før.

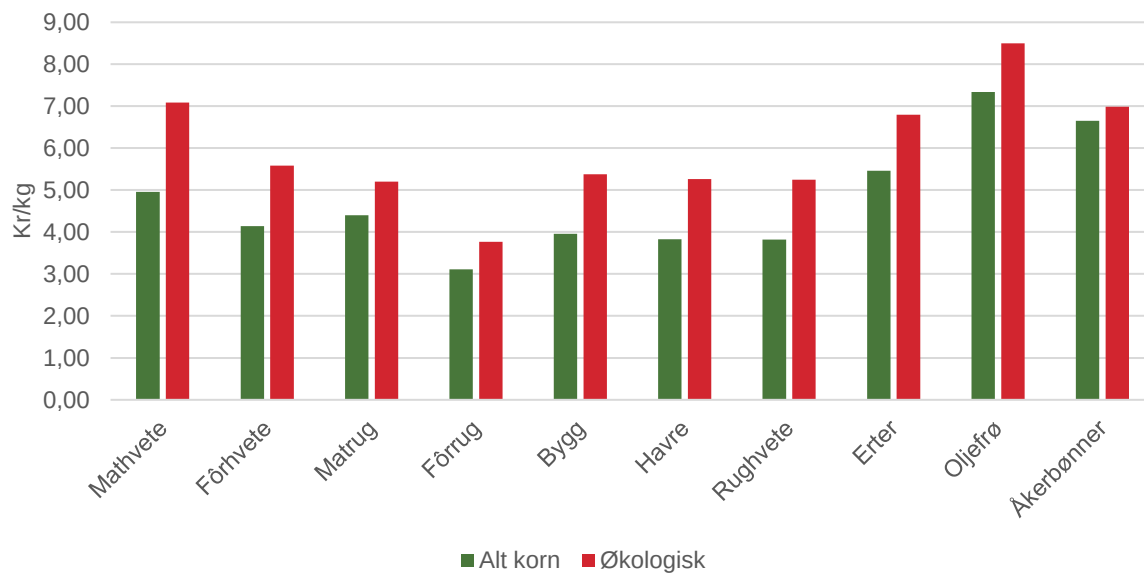
Forbruket av norsk økologisk hvete økte med 15 prosent i 2024. Likevel gikk det totale forbruket noe ned, da forbruket av importert økologisk mathvete ble omtrent halvert fra 2023.

Møllenes forbruk av norsk økologisk mathavre ble i 2024 på rekordhøye 1 700 tonn, en økning på 345 tonn fra året før. Det totale forbruket av økologisk mathavre, inkludert import, økte med over 360 tonn i fjor.

1.3 Liten endring i prisstruktur

Figur 5 viser de gjennomsnittlige produsentprisene som er utbetalt for korn, erter og oljefrø hittil i 2024–2025. Prisene på økologisk vare er sammenstilt med prisene på det totale kvantumet, det vil si summen av økologisk og konvensjonell produksjon.

Prisstrukturen for økologisk vare er i stor grad den samme som for totalen. Differansen mellom matrug og fôr rug er noe mindre for økologisk vare. Forklaringen er at Felleskjøpet Agri har satt økotillegget lavere for matrug enn for fôrkorn.



Figur 5 Gjennomsnittlige produsentpriser per vare hittil i 2024–2025. Kroner per kilo

Kilde: Landbruksdirektoratet

Tabell 3 gir en oversikt over hvor mye høyere produsentprisen er på økologisk vare sammenlignet med det totale kvantumet. Prisforskjellen er klart størst for mathvete. Prisforskjellen er omtrent lik for fôrhvete, bygg, havre og rughvete. Forskjellen er minst for matrug, erter, oljefrø og åkerbønner. Dette skyldes delvis at andelen økologisk, som inngår i det totale kvantumet, er størst for disse varene.

Tabell 3 Prisforskjell mellom økologisk og total i 2024–2025 og endring i dette forholdet siden 2023–2024. Prosent

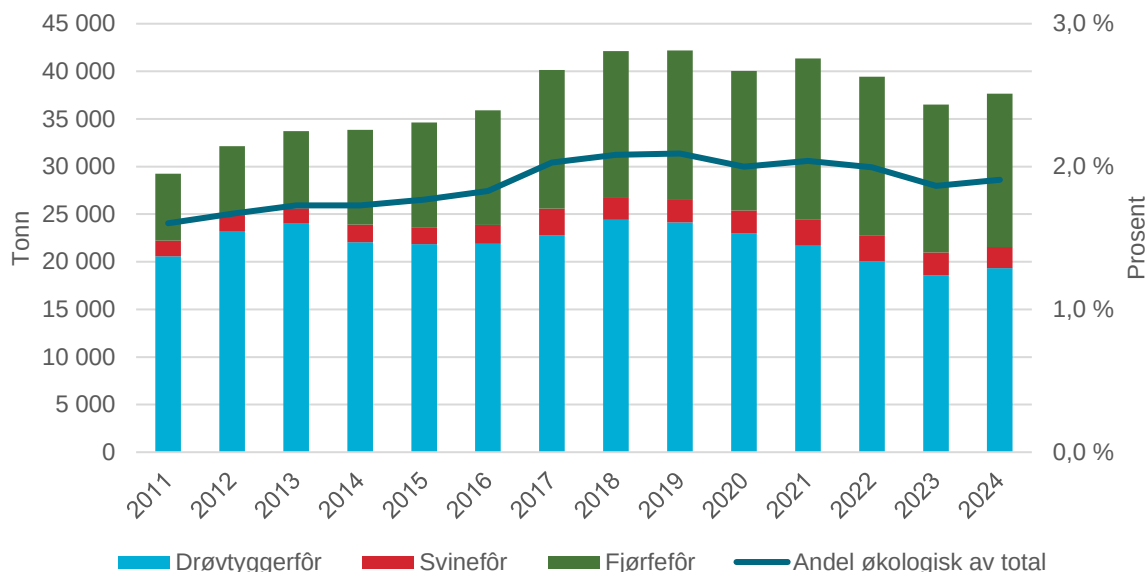
Vare	Prisforskjell økologisk/totalt	Endring i prisforhold siden 2022–2023
Mathvete	43 %	-5 %
Fôrhvete	35 %	1 %
Matrug	18 %	-5 %
Fôrrug	21 %	-8 %
Bygg	36 %	0 %
Havre	37 %	2 %
Rughvete	37 %	2 %
Erter	25 %	1 %
Oljefrø	16 %	-2 %
Åkerbønner	6 %	4 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

Det er liten endring i prisforskjellene fra forrige sesong.

1.4 Økt omsetning av kraftfôr

Figur 6 viser omsetningen av økologisk kraftfôr over tid.



Figur 6 Omsetning av økologisk kraftfôr per fôrslag, og andel økologisk av total, 2011–2024. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

Totalomsetningen av økologisk kraftfôr var på 37 654 tonn i 2024, en økning på 3,1 prosent fra året før. Økologisk kraftfôr utgjorde ca. 2 prosent av den totale kraftfôrømssetningen i Norge. Denne andelen har ligget stabilt siden 2017.

Omtrent halvparten av det økologiske kraftfôret går til drøvtyggere. Omsetningen har i 2024 økt for første gang på seks år. Omsetningen av drøvtyggerfôr økte med 4 prosent i 2024, og endte på 19 318 tonn.

Det ble solgt 2 216 tonn svinefôr i 2024, som utgjorde 5,9 prosent av den økologiske omsetningen. Dette var en nedgang på 8,4 prosent fra 2023. Dette var den laveste omsetningen av svinefôr siden 2016.

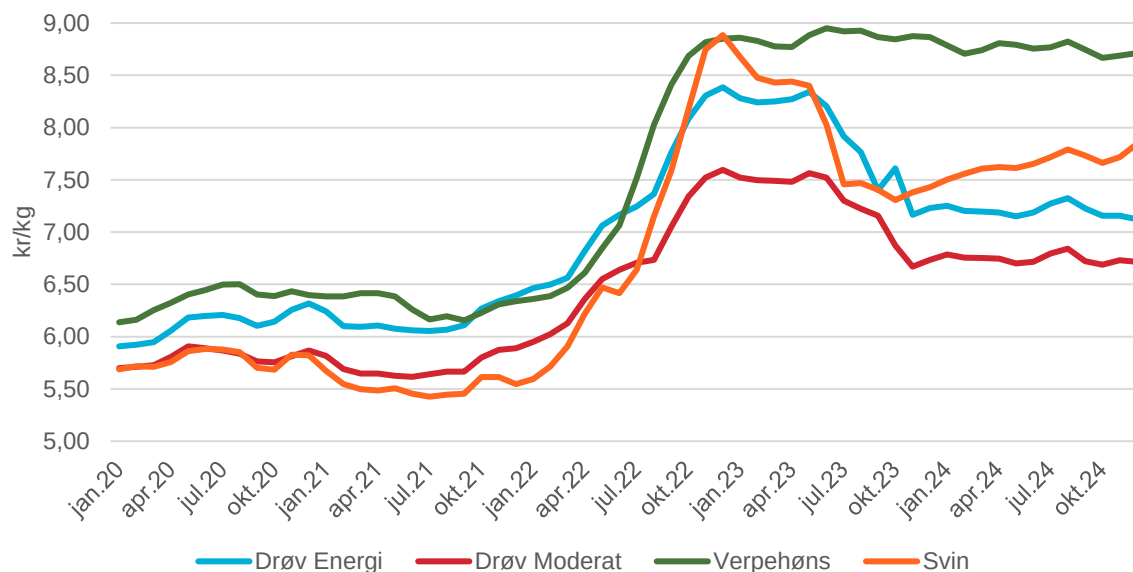
Omsetningen av økologisk fjærfefôr har økt klart mest over tid, og har nesten doblet seg de siste ti årene. Den økte med 3,8 prosent i 2024, og endte på 16 120 tonn. Fjærfefôr utgjør nå rett under 43 prosent av den økologiske kraftfôrømssetningen.

Mens det meste av kornet i konvensjonelt kraftfôr er norsk, må en større andel av økologisk fôrørn importeres. Forbruket av fôrørn til økologisk kraftfôr var på om lag 23 100 tonn i 2024, og 60 prosent av dette var importert vare.

Vi er også avhengige av å importere en rekke andre råvarer som ikke produseres i Norge, som mais, melasse og soyamel. Til sammen ga dette en importandel i økologisk kraftfôr på omtrent 67 prosent i fjor. Importandelen har ligget rundt dette nivået i flere år. Til sammenligning var andelen import i konvensjonelt kraftfôr ca. 49 prosent i 2024.

1.5 Stabile kraftfôrpriser

Figur 7 viser utviklingen i priser på økologisk kraftfôr til ulike dyreslag de siste årene.



Figur 7 Prisutvikling for økologisk kraftfôr, januar 2020–desember 2024. Kroner per kilo

Kilde: Landbruksdirektoratet

Norske kraftfôrpriser steg betydelig i 2022, og prisøkningen for økologisk kraftfôr var større enn for konvensjonelt produsert fôr.

En av hovedårsakene til prisøkningen i 2022 var internasjonale råvarepriser. Tollavgiftssatsene på alle kraftfôrråvarer som importeres til Norge var allerede satt til null i 2021, på grunn av høye priser på importvarer. I 2022 førte krigen i Ukraina til ytterligere prisøkninger, ettersom både Ukraina og Russland er viktige eksportører av råvarer som hvete, mais og oljefrø. Prisene stabiliserte seg noe høsten 2022.

En annen årsak til prisveksten var økte priser på norsk korn. Målprisene for 2022–2023 ble hevet kraftig i jordbruksoppgjøret. Prisnedskrivningstilskuddet ble også hevet, men ikke like mye, dermed økte prisen som kornhandlerne betaler for det norske kornet fra juli 2022.

I jordbruksoppgjøret ble partene enige om å innføre prisnedskrivning på importerte karbohydratråvarer. Ekstrakostnaden ved den internasjonale prisoppgangen på korn ble dermed kompensert fra juli 2022. Prisene var likevel svært høye ved inngangen til 2023.

I løpet av 2023 gikk alle prisene ned, med unntak av kraftfôr til verpehøns. Dette skyldes at flere av råvarene som benyttes i fôr til verpehøns, ikke benyttes i fôr til svin og drøvtygger. Mange kraftfôrråvarer har gått ned i pris det siste året, men noen av råvarene som benyttes i fôr til verpehøns har hatt en annen prisutvikling.

I 2024 har kraftfôrprisene holdt seg relativt stabile, med unntak av økologisk kraftfôr til svin som har økt jevnt gjennom året. Dette skyldes prisøkning på noen av råvarene som benyttes i kraftfôr til svin. Prisen er likevel langt under nivået vi så i siste halvdel av 2022 og første halvdel av 2023.

På grunn av høyere importandel påvirkes prisene på økologisk kraftfôr i større grad av internasjonale prissvingninger og valutakursendringer enn konvensjonelt kraftfôr. Dessuten settes tollavgiftssatsene på råvarer til økologisk kraftfôr ut fra prisene på konvensjonelle råvarer, selv om disse prisene kan utvikle seg annerledes enn prisene på økologiske råvarer. Normalt svinger derfor prisene på økologisk kraftfôr mer enn prisene på konvensjonelt kraftfôr.

2 Melk og meieriprodukter

Produksjonen av økologisk melk gikk opp med 1,8 mill. liter til 43,6 mill. i 2024. Dette var en oppgang fra 2023 på 4,4 prosent.

Av den produserte økologiske melka ble 30,1 mill. liter omsatt som økologisk melkeråvare til meieriindustrien i 2024, det var 2,1 mill. liter mer enn året før. Anvendelsesgraden, dvs. andelen som ble solgt videre som økologisk melk, var på 69 prosent.

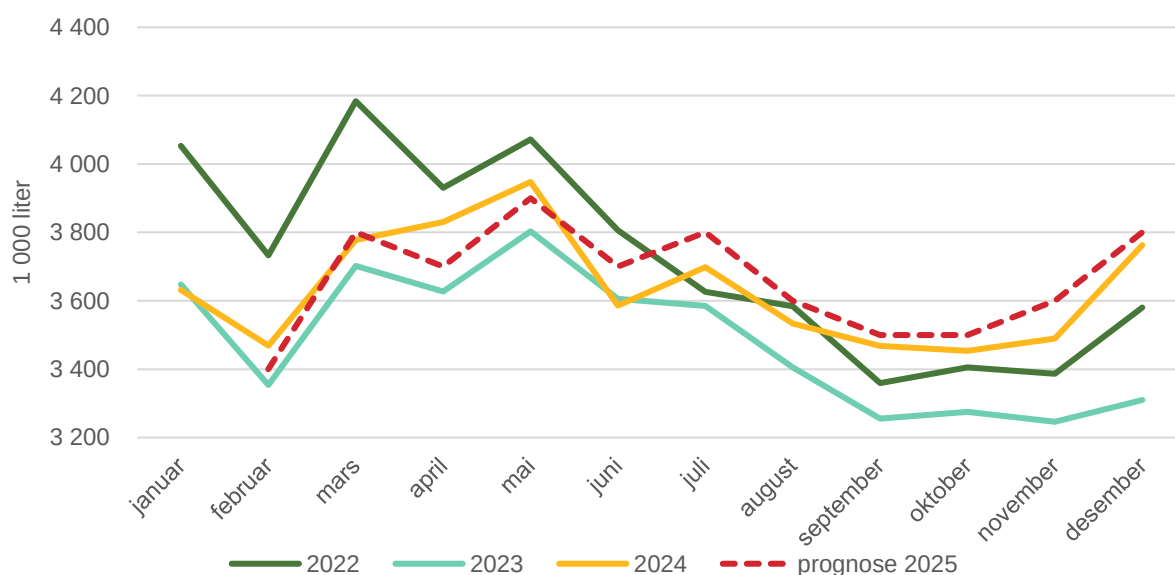
I dette kapittelet presenterer vi tall for levert og omsatt økologisk melk. Mesteparten av den økologiske melken som produseres i Norge blir levert til Norsk melkeråvare, som selger den videre til foredling i meieriindustrien.

2.1 Økt produksjon av økologisk melk

I 2024 ble det levert 43,6 mill. liter økologisk melk til Norsk melkeråvare. Det var 1,8 mill. liter mer enn i 2023. Det tilsvarte en økning på 4,4 prosent.

Samlet levert volum av både konvensjonell og økologisk kumelk økte med 5,5 prosent fra 2023 til 2024. Økologisk melkeproduksjon økte dermed litt mindre enn samlet melkeproduksjon.

Figur 8 viser levert volum økologisk melk per måned. Figuren viser at melkevolumet i alle månedene i 2024 var større enn i 2023, med unntak for juni. 1. juni 2024 ble overproduksjonsavgiften innenfor kvoteordningen for melk satt til null. Det betyr at kvoteordningen ikke lenger begrenset hvor mye melk hver enkelt kan levere. Dette kan være medvirkende til at andelen av melkevolumet levert andre halvår 2024 var noe større enn andelen i tilsvarende perioder tidligere år.



Figur 8 Volum levert melk per måned i 2022, 2023, 2024 og januar 2025. Tines prognose fra februar 2025 er lagt inn for volumer fra februar 2025. 1 000 liter

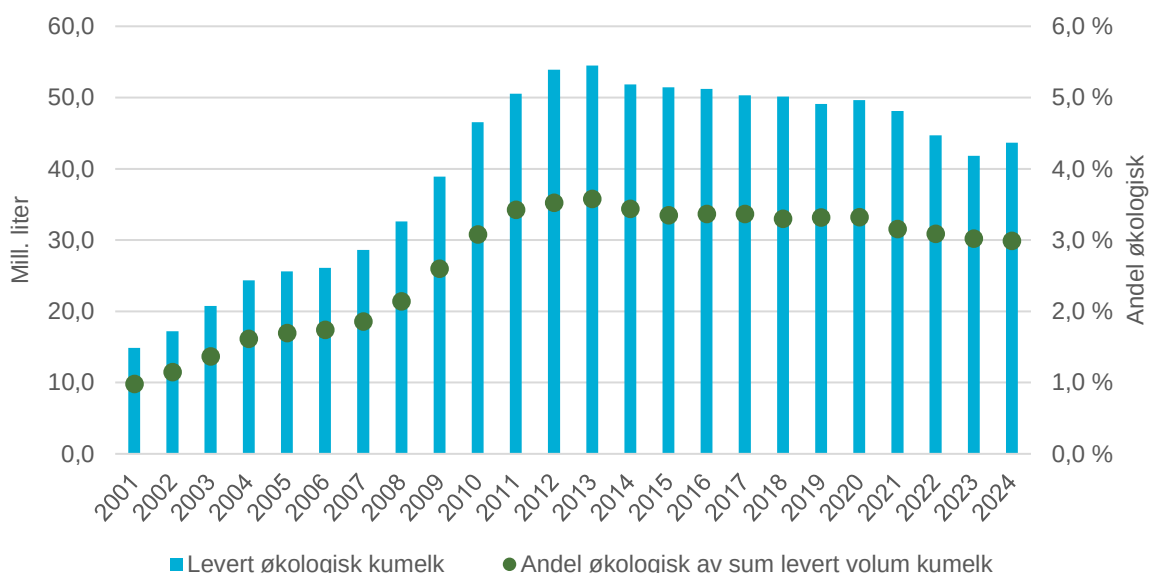
Kilde: (Norsk melkeråvare, 2025a), (Norsk melkeråvare, 2025b)

Volumet produsert økologisk melk var på sitt høyeste i 2013. Siden da har volumet gått noe ned hvert år, med unntak for 2024, jf. figur 9. Utviklingen har vært lik for antallet økologiske melkekyr. Det var flest økologiske melkekyr i 2013 med 9 830 kyr. Siden da har antallet gått ned år for år. I 2024 gikk antallet videre ned til tross for at melkeproduksjonen økte. Antallet økologiske melkekyr var 6 849, en nedgang på 272 kyr fra 2023 og nesten 3 000 færre enn i 2013.

2.2 Stabil andel økologisk melk

Det økologiske melkevolumet utgjorde 3 prosent av samlet kumelkproduksjon i 2024. Både det totale volumet kumelk og det økologiske volumet økte fra 2023 til 2024. Dermed var det ingen endring i andelen økologisk melk. 2013 var det året da andelen økologisk melk var størst, med 3,6 prosent. Siden da har andelen sunket med 0,6 prosentpoeng.

Figur 9 viser volum økologisk melk levert til meieri og andelen den utgjorde av total kumelkproduksjon i perioden 2001 til 2024.



Figur 9 Volum levert økologisk kumelk og andel av samlet volum levert kumelk, 2001–2024. Mill. liter og prosent

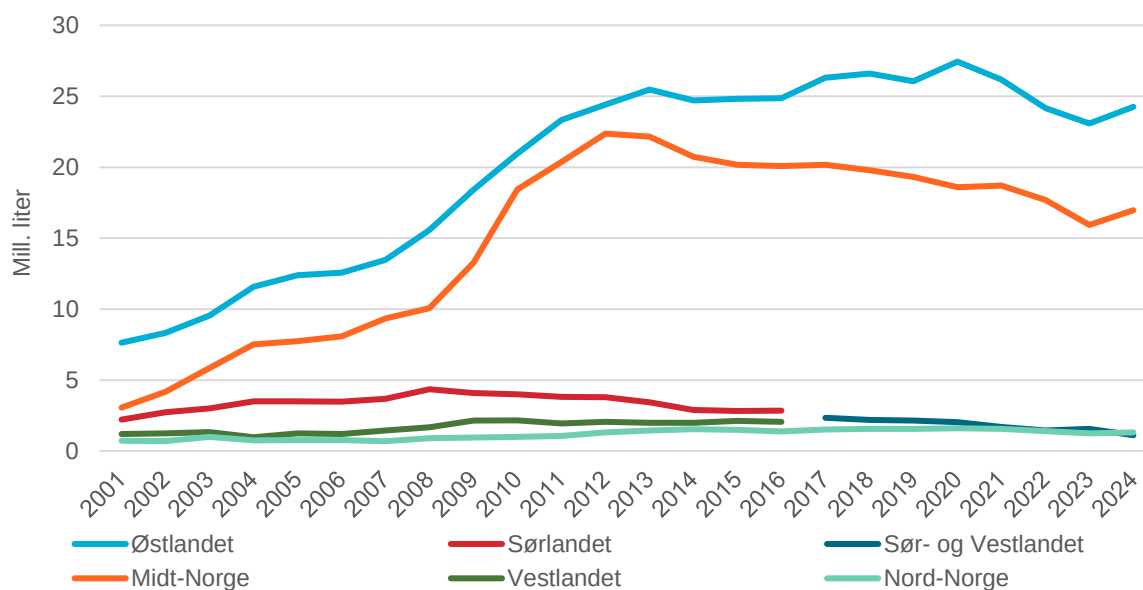
Kilde: Landbruksdirektoratet og (Norsk melkeråvare, 2025a)

2.3 Mest økomelk på Østlandet og i Midt-Norge

Produksjonen av konvensjonell melk er ulikt fordelt mellom landsdelene. Slik er det også for økologisk melk. Norsk melkeråvares tall viser levert volum fordelt på fire regioner som til sammen dekker hele Norge: Østlandet, Sør- og Vestlandet, Midt-Norge og Nord-Norge.

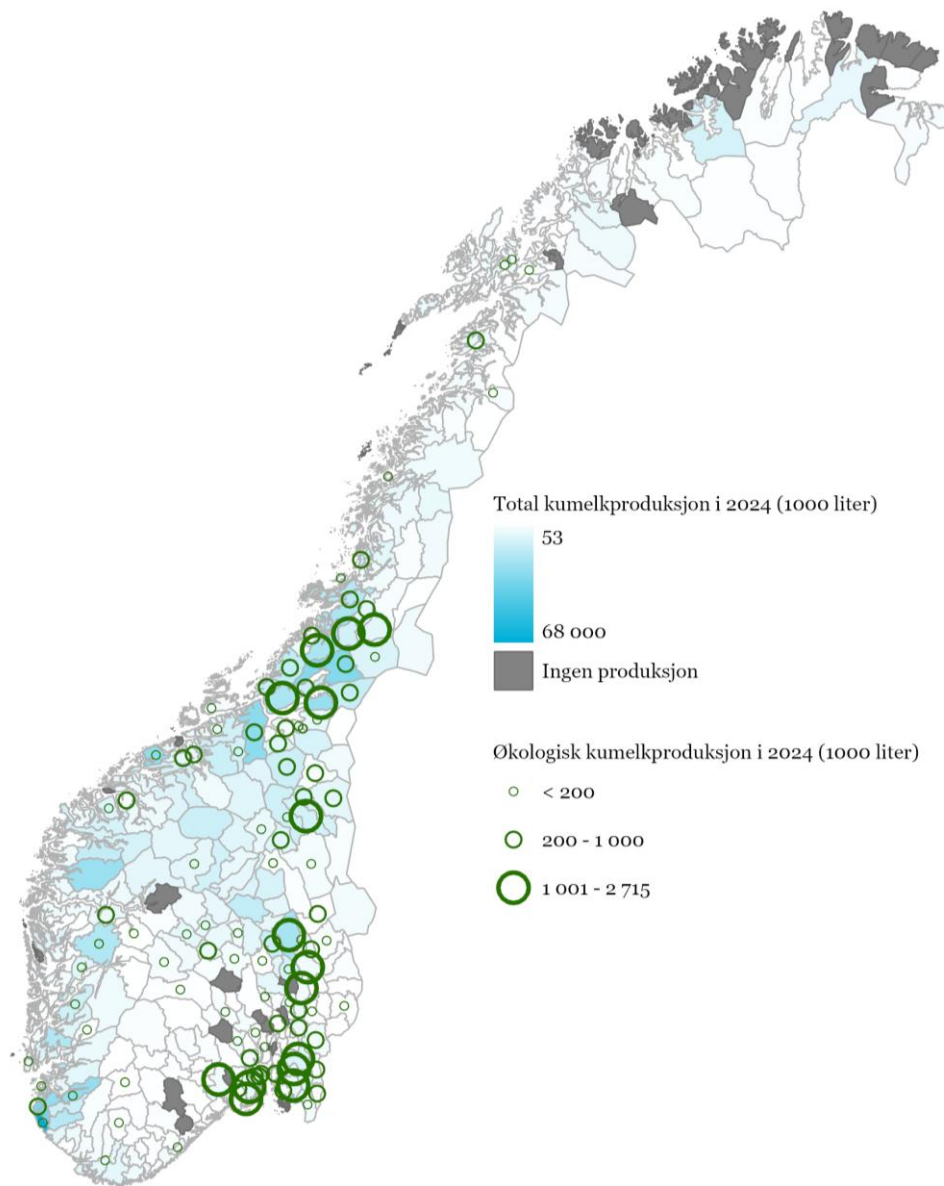
Utviklingen siden 2001 er vist i figur 10. Den største konsentrasjonen av økologisk melkeproduksjon er i Midt-Norge og på Østlandet. 56 prosent av volumet ble produsert på Østlandet og 39 prosent i Midt-Norge. Til sammen utgjorde dette 94 prosent av produsert volum i 2024. Denne andelen gikk opp 1 prosentpoeng fra 2023. Produksjonen på Østlandet økte med 5,1 prosent, i Midt-Norge med 6,5 prosent.

På Sør- og Vestlandet gikk produksjonen ned med mer enn 400 000 liter, tilsvarende 28 prosent, til 1,1 mill. liter. I Nord-Norge økte økologisk melkeproduksjon med 70 000 liter, eller 5,6 prosent.



Figur 10 Volum levert økologisk kumelk per landsdel, 2001–2024. Fra 2017 er Sørlandet og Vestlandet slått sammen. Mill. liter

Kilde: (Norsk melkeråvare, 2025a)



Figur 11 Total melkeproduksjon og økologisk melkeproduksjon per kommune i Norge, 2024

Kilde: Landbruksdirektoratet

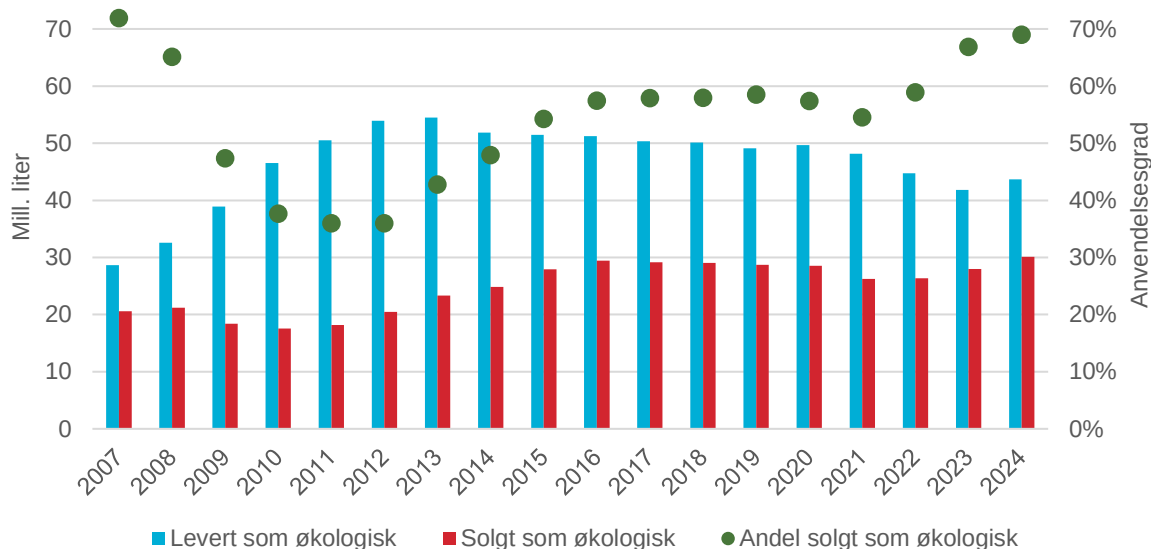
Kartet viser at størsteparten av den økologiske produksjonen av melk skjer på Østlandet og i Trøndelag. På Jæren, som har høy konsentrasjon av konvensjonell melkeproduksjon, er ikke økologisk melkeproduksjon like utbredt.

2.4 Mer økomelk solgt som økologisk

Økologisk produsert melk som er solgt videre til foredling av økologiske produkter, kalles i denne sammenhengen for anvendt volum. Det anvendte volumet har gått svakt nedover i perioden 2016 til 2021. I årene fra 2022 til 2024 gikk det anvendte volumet opp, og i 2024 var det for første gang over 30 mill. liter. Volumet økte fra 28 mill. liter i 2023 til 30,1 mill. liter i 2024. Det tilsvarte en økning på 7,7 prosent.

Anvendelsesgraden for økologisk melk var 66,9 prosent i 2023 og økte til 69 prosent i 2024. Økningen skyldes økt salg av økologisk melk til videreforedling. Figur 12 viser utviklingen i produksjon og anvendelse

av økologisk melk. Tallene var relativt stabile fra 2015 til 2020, både når det gjelder produksjon og anvendelse. Etter 2020 sank produksjonen noe frem til 2024 da både produksjon og anvendelse økte.



Figur 12 Levert volum økologisk kumelk, omsatt volum økologisk melk fra Tine Råvare og andel av den leverte økologiske melken solgt videre som økologisk råvare, 2007–2023. Mill. liter og prosent

Kilde: (Norsk melkeråvare, 2025a)

Rørosmeieriet og Tine foredler mest økologisk melk her i landet. Rørosmeieriet har hatt økt foredling over flere år, med unntak av en liten nedgang i 2022. I 2023 økte volumet igjen, med 1,8 mill. liter. Rørosmeieriet stod for en fjerdedel av det omsatte volumet økologisk melk i 2015, i 2024 stod de for 69 prosent.

Tine foredlet 9,9 mill. liter i 2023, det var 0,6 mill. liter mindre enn året før. I tillegg omsatte Norsk melkeråvare nær 260 000 liter til andre aktører og småskalaaktører.

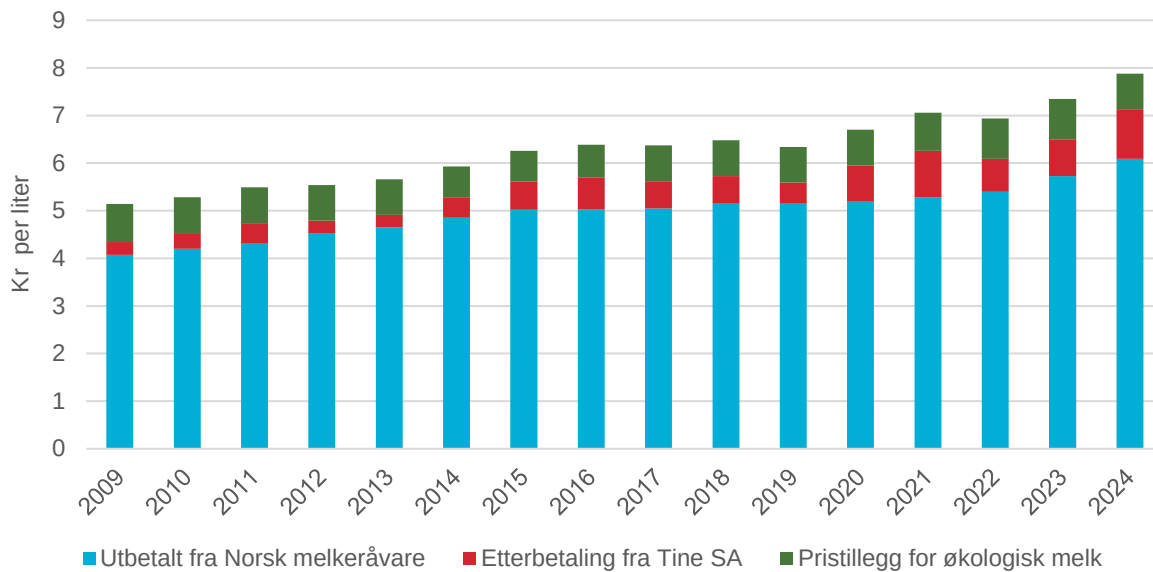
Økologisk melk som ble produsert og videreforedlet lokalt på gården, og ikke omsatt via Norsk melkeråvare, er ikke inkludert i volumet som omtales i denne rapporten. Småskalaforedlere som har kjøpt økologisk melk som råvare fra Norsk melkeråvare, er derimot inkludert i tallene.

2.5 Høyere melkepris

I 2024 betalte Tine i gjennomsnitt kr 7,88 per liter til sine produsenter av økologisk melk. Det var 53 øre mer per liter enn i 2023. Siden 2009 har prisen økt med kr 2,74 per liter.

Prisen vi har beregnet er basert på gjennomsnittlig utbetalt beløp fra Norsk melkeråvare og etterbetalingen fra Tine SA til deres produsenter av konvensjonell melk. I tillegg kommer pristillegget for økologisk melk. Variable tillegg og trekk basert på geografisk plassering av produksjonen og kvalitet på melka, gjør at prisen som blir utbetalt til hver enkelt bonde, kan avvike fra denne beregnede prisen.

Figur 13 viser utviklingen i beregnet melkepris til produsenter av økologisk melk.



Figur 13 Anslag for pris til produsenter av økologisk melk, 2009–2024. Kroner per liter

Kilde: (Tine SA, 2025), (Norsk melkeråvare, 2024)

Fra 1. januar 2024 var omsetningsavgiften 7 øre per liter, den økte til 12 øre per liter fra 1. juli 2024. Det var i all hovedsak begrunnet med bortfallet av overproduksjonsavgift for kvoteåret 2024. Fra 1. januar 2025 ble omsetningsavgiften redusert til 11 øre per liter. Omsetningsavgiften utgjorde dermed noe økte kostnader i 2024 sammenlignet med i 2023 da den var 7 øre per liter i hele året.

Tine reduserte økotillegget til produsent med 10 øre per liter fra 1. januar 2024. Samtidig ble det innført et grunntilskudd på 40 øre per liter økologisk melk. Netto effekt for melkebonden var da 30 øre per liter. Dette tilskuddet økte fra 1. januar 2025 til 50 øre per liter. Samtidig ble økotillegget til produsent redusert med 5 øre til 70 øre per liter. Norsk melkeråvare reduserte også økotillegget på salg av økologisk melkeråvare til foredlingsleddet med 7 øre per liter til kr 1,09 per liter fra 1. januar 2025.

3 Kjøtt

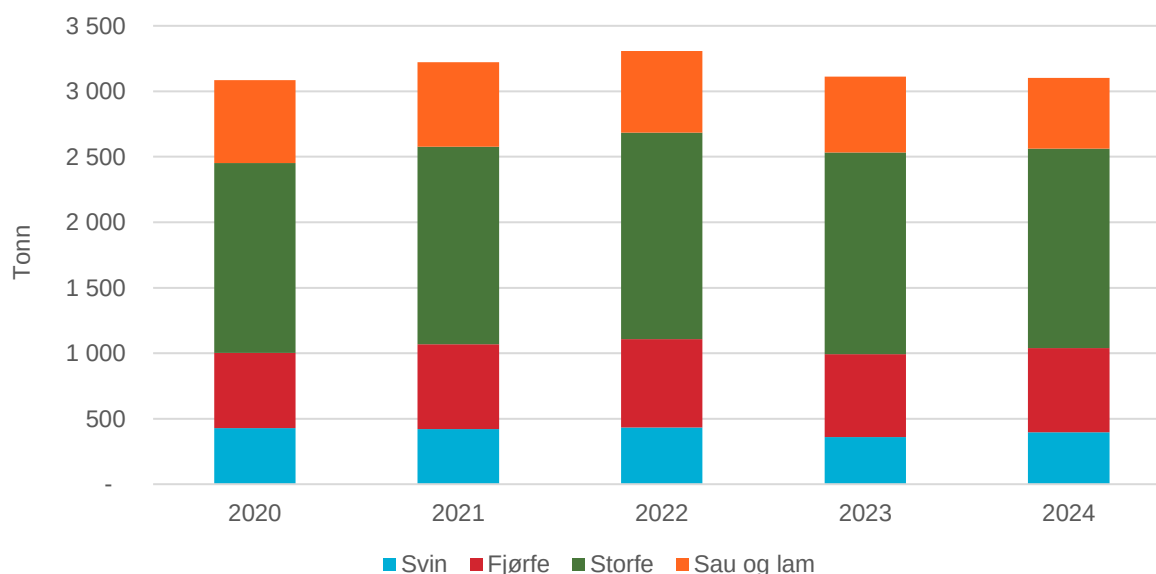
Det ble til sammen produsert omtrent 3 100 tonn økologisk kjøtt fra storfe, svin, fjørfe og småfe i 2024. Dette er en nedgang på 0,3 prosent fra året før, og andre året på rad at den totale produksjonen synker. Mens den økologiske produksjonen av svin og fjørfe økte, gikk produksjonen av storfe og småfe ned.

Av den innrapporterte økologiske kjøttproduksjonen fra firbeinte dyr, ble til sammen 53 prosent anvendt som økologisk, det vil si videresolgt som økologisk vare eller sendt i retur til produsent. Dette er en økning på 9 prosentpoeng fra 2023. Mens 95 prosent av den økologiske svinekjøttproduksjonen ble anvendt som økologisk, var tilsvarende for storfekjøtt 47 prosent og for småfekjøtt 32 prosent.

Det ble produsert rett over 640 tonn økologisk fjørfekjøtt i 2024, og kylling utgjorde 82 prosent av dette. Produksjonen av økologisk fjørfekjøtt økte totalt med 1,3 prosent. Alt fjørfekjøttet ble anvendt som økologisk vare. Økologisk andel av total fjørfeproduksjon har i flere år ligget på ca. 0,5 prosent.

I kapittel 3.1 omtaler vi produksjon av kjøtt fra fjørfe og firbeinte dyr, det vil si storfe, svin, sau og lam. I kapittel 3.2 presenterer vi opplysninger om omsetning av økologisk kjøtt fra de samme kjøttslagene, innhentet fra et utvalg aktører i slakteri- og foredlingsleddet. På bakgrunn av dette materialet har Landbruksdirektoratet vurdert hvor stor andel av det økologiske kjøttet som går til produkter merket som økologiske, og hvor mye som går til konvensjonell varestrøm.

Figur 14 viser Landbruksdirektoratets tall for økologisk produksjon fordelt på de fire største kjøttslagene fra 2020 til 2024. Den økologiske kjøttproduksjonen økte årlig mellom 2020 og 2022, før den har falt noe tilbake. I 2024 holdt den samlede produksjonen seg stabil, med en reduksjon på 0,3 prosent sammenlignet med 2023. Produksjonen av økologisk fjørfe har hatt den største veksten, med en økning i slaktemengde på 12 prosent siden 2020. I samme periode har sau og lam hatt den største nedgangen, på 15 prosent.



Figur 14 Økologisk kjøttproduksjon av storfe, svin, sau og lam og fjørfe, 2020–2024. Tonn

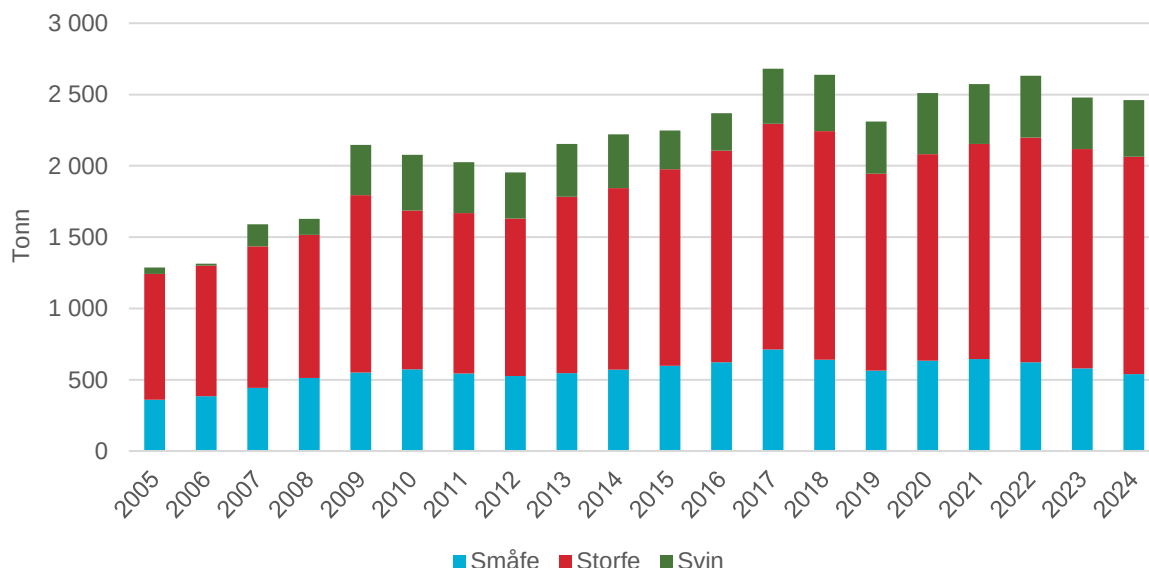
Kilde: Landbruksdirektoratet

3.1 Stabil produksjon av økologisk kjøtt

Det ble produsert 2 460 tonn økologisk kjøtt fra firbeinte dyr i 2024, en nedgang på 1 prosent fra året før. Mens produksjonen av småfe og storfe gikk ned med henholdsvis 7 og 1 prosent, økte produksjonen av økologisk svinekjøtt med 10 prosent.

Figur 15 viser utviklingen over tid i produksjon av økologisk kjøtt fra firbeinte dyr.

Statistikken som omhandler produksjon av økologisk slakt av storfe, småfe, svin og fjørfe er basert på tall fra Landbruksdirektoratet. Tallgrunnlaget for de firbeinte dyrene før 2019 kommer fra Animalia og omfatter alle slakterier som er koblet opp mot et elektronisk innrapporteringssystem. Noen mindre aktører er ikke tatt med, men materialet er likevel representativt for norsk produksjon.



Figur 15 Norsk produksjon av økologisk kjøtt fra storfe, lam/sau og svin, 2005–2024. Tonn

Kilde: Animalia og Landbruksdirektoratet

Veksten det siste tiåret har vært størst for økologisk storfekjøtt, som i perioden 2014–2024 har hatt en økning i slaktemengde på 20 prosent. I den samme perioden har produksjonen av økologisk svinekjøtt økt med 5 prosent, mens den har gått ned 5 prosent for økologisk småfekjøtt. Til sammenligning har totalproduksjonen av storfe i samme periode økt med under 10 prosent, mens svineproduksjonen nå er om lag som den var for 10 år siden. Totalproduksjonen av sau og lam har på sin side falt med over 10 prosent. For alle de nevnte kjøttslagene har det med andre ord vært en positiv utvikling i den økologiske produksjonen, sammenlignet med utviklingen i totalproduksjon.

Etter flere år med en stigende trend, falt produksjonen av økologisk storfekjøtt kraftig i 2019. Dette skyldtes at det ble slaktet flere dyr enn vanlig året før, på grunn av tørke og lav tilgang på fôr. Produksjonen økte så hvert år mellom 2020 og 2022, før den har gått ned igjen de to siste årene. Det ble produsert 1 523 tonn økologisk storfekjøtt i 2024, en nedgang på 1 prosent fra året før. Produksjonen av økologisk storfekjøtt utgjorde 1,8 prosent av den totale storfeproduksjonen i 2024. Dette var en liten økning da andelen har ligget på 1,7 prosent siden 2020.

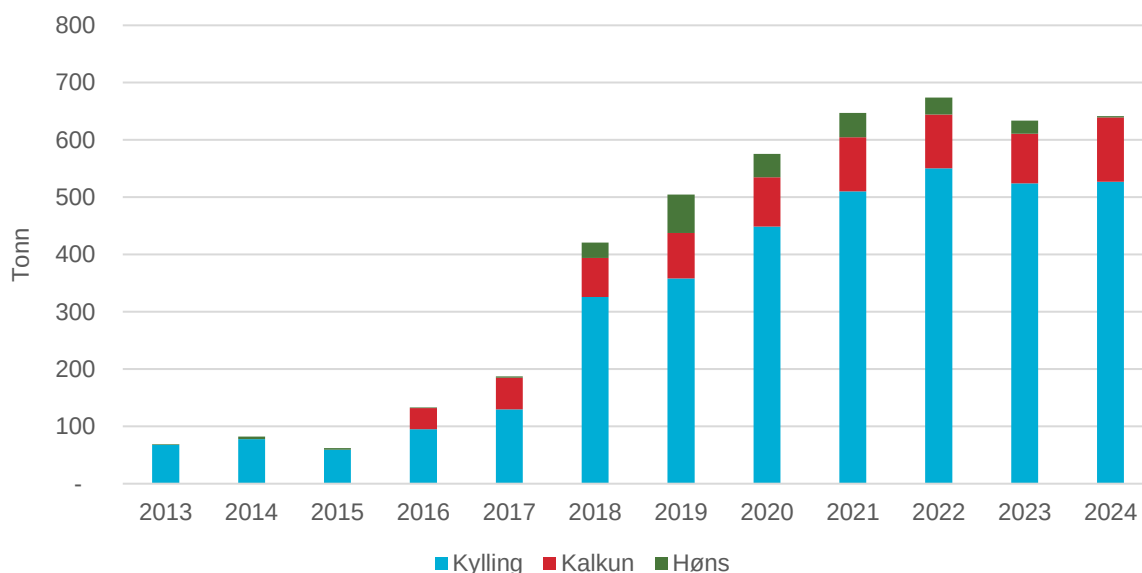
Den økologiske produksjonen av svinekjøtt økte i 2024, mens den konvensjonelle produksjonen gikk ned. Den økologiske produksjonen endte på 397 tonn, og utgjorde med det 0,3 prosent av den totale produksjonen på 128 700 tonn. Andelen har ligget på samme nivå siden 2019.

Både den konvensjonelle og den økologiske produksjonen av sau- og lammekjøtt gikk ned i 2024. Totalproduksjonen av sau og lam endte på 21 597 tonn, en nedgang på 3,5 prosent fra året før. Den økologiske produksjonen gikk ned 6,8 prosent til 540 tonn, som gir en andel økologisk på 2,5 prosent. Dette er den laveste andelen på fem år. De siste ti årene har andelen ligget stabilt mellom 2,3 og 2,7 prosent, med unntak av 2014 da andelen kun var 1,3 prosent.

Figur 16 viser produksjonen av økologisk fjørfe i perioden 2013 og til og med 2024. Produksjonen økte sammenhengende fra 2015 til og med 2022. Etter en nedgang i 2023, økte produksjonen med 1 prosent i

2024. Den totale økologiske fjørfeproduksjonen endte på 642 tonn. Slaktekylling utgjorde hoveddelen av den økologiske fjørfeproduksjonen, og var på 527 tonn. Dette var en økning på 0,5 prosent fra 2023.

Den konvensjonelle og økologiske produksjonen av fjørfekjøtt har ikke utviklet seg likt de siste årene. Mens den konvensjonelle produksjonen gikk ned, økte den økologiske produksjonen i 2022. I 2023 var utviklingen motsatt, og den konvensjonelle produksjonen økte, mens den økologiske produksjonen gikk ned. I 2024 derimot, har både den konvensjonelle og den økologiske fjørfeproduksjonen økt, med henholdsvis 2,7 og 1,3 prosent. Den økologiske fjørfeproduksjonen er liten sett opp mot den totale produksjonen, og andelen økologisk har over flere år ligget rundt 0,5 prosent, som også var tilfellet i 2024.



Figur 16 Slakteproduksjon av økologisk fjørfe fordelt på fjørfeslag, 2013–2024. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

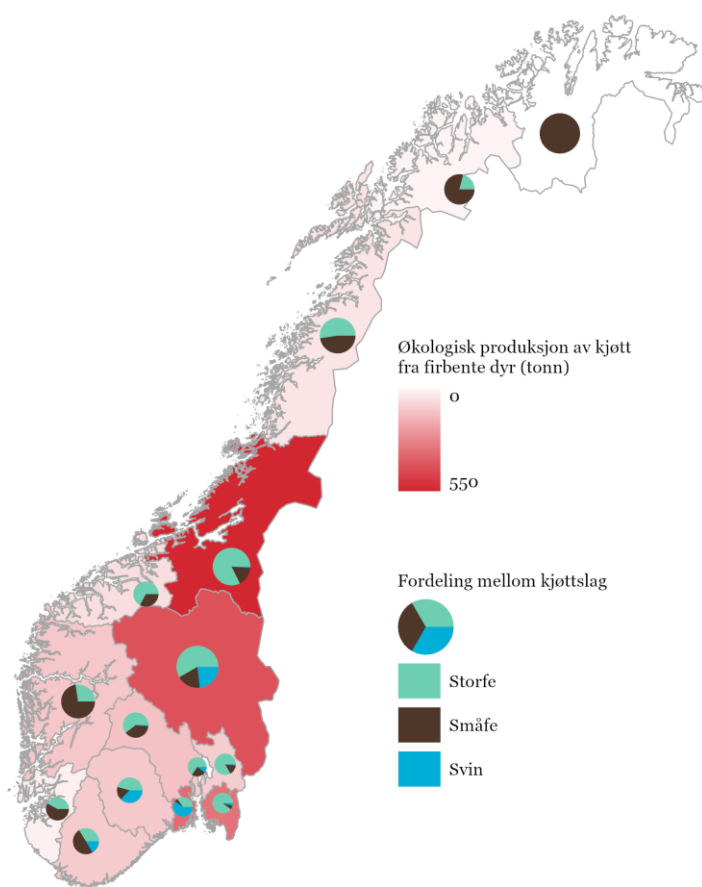
3.1.1 Fylkesvis fordeling

Totalt sett er det Innlandet som produserer mest økologisk kjøtt, etterfulgt av Trøndelag, Vestfold, Vestland og Østfold. I 2024 kom 74 prosent av den totale økologiske kjøttproduksjonen fra disse fem fylkene. I figur 17 illustreres den totale produksjonen av økologisk kjøtt i Norge, fordelt på de ulike kjøttslagene.

I 2024 gikk produksjonen av økologisk kjøtt fra firbeinte ned i halvparten av fylkene, mens den andre halvparten økte. Den økologiske produksjonen økte mest i Vestfold, mens den gikk mest ned i Finnmark og Oslo.

I storfekjøttproduksjonen har utviklingen vært mest positiv i Møre og Romsdal. Her økte den økologiske produksjonen med 12 tonn. Den konvensjonelle produksjonen gikk ned 4 459 tonn i 2024, så til tross for en nedgang i kvantum i den økologiske produksjonen, økte andelen økologisk marginalt.

Den økologiske produksjonen av storfe i Trøndelag økte med 7 prosent sammenlignet med året før. Trøndelag sto dermed for 29 prosent av all økologisk storfeproduksjon i 2024. Ingen fylker hadde høyere økologisk produksjon.



Figur 17 Fylkesvis fordeling av økologisk produksjon fra firbente dyr, samt fordelingen mellom de ulike kjøttslag per fylke, 2024

Kilde: Landbruksdirektoratet

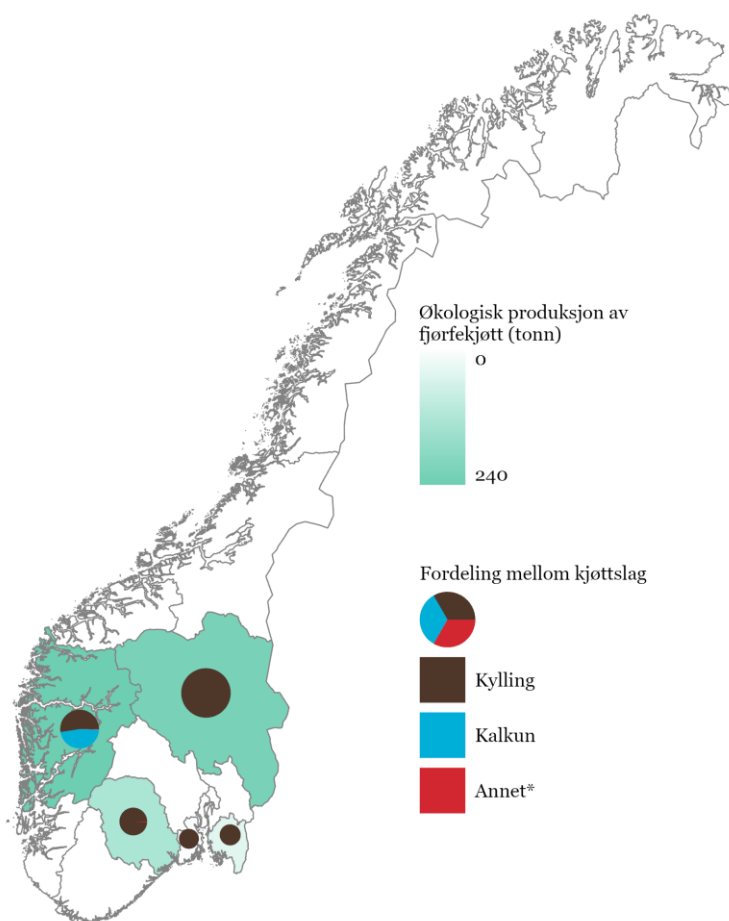
Størrelsen på diagrammene representerer størrelsen på fylket, ikke produksjonen

Innlandet produserer mest storfekjøtt totalt sett, og ligger kun bak Trøndelag og Østfold når det gjelder økologisk produksjon. Den økologiske andelen utgjorde 1,3 prosent i 2024, en økning på 0,1 prosentpoeng fra 2023.

Den økologiske svinekjøtt-produksjonen økte mest i Agder, med 83 prosent. Det produseres mest økologisk svinekjøtt i Vestfold, og produksjonen endte på 210 tonn i 2024. Dette er en økning på 61 tonn, eller 41 prosent, fra året før. På den andre siden gikk produksjonen mest ned i Akershus, med 81 prosent. Med unntak av noen små tilførsler i Trøndelag, foregikk den økologiske svinekjøtt-produksjonen hovedsakelig på Sør- og Østlandet i 2024.

Økologisk småfekjøtt er det eneste kjøttslaget som ble produsert i alle fylkene i 2024. Til tross for en nedgang på 10 tonn fra året før var Trøndelag det fylket med høyest produksjon i 2024. Vestland og Innlandet følger tett bak.

Småfe er den produksjonen hvor økologisk andel var høyest, med 2,5 prosent i 2024. Det varierer likevel en del mellom fylkene. Rogaland er fylket som produserer mest småfekjøtt totalt, men er samtidig blant fylkene som produserer minst økologisk, og har dermed den laveste økologiske andelen. Den høyeste økologiske andelen finnes i Oslo og Østfold, til gjengjeld har disse fylkene en lav total produksjon. I Trøndelag og Vestland, som har høyest økologisk produksjon, er den økologiske andelen henholdsvis 4,2 og 2,4 prosent.



Figur 18 Fylkesvis fordeling for økologisk produksjon av fjørfe, samt fordeling mellom de ulike variantene av fjørfe per fylke, 2024

Kilde: Landbruksdirektoratet

*Gås, and, hane og høne.

Størrelsen på diagrammene representerer størrelsen på fylket, ikke produksjonen

3.1.2 Tillegg for økologisk slakt

For økologisk storfe utbetales det et pristillegg fra slakteriene på mellom kr 2 og 6,50 per kg. Nortura betaler det høyeste tillegget på kr 6,50 per kg i kvalitetstillegg, under forutsetning av visse kvalitetskrav. Frem til 2023 betalte Nortura et fast innmeldingstillegg på 50 øre per kg, men dette ble fjernet som følge av lav etterspørsel og høy kompleksitet i driften av de ulike varelinjene (Nortura, 2025b). Hos Fatland betales det 50 øre per kg, men dette økes til kr 2,00 per kg dersom det leveres mer enn 4 dyr samtidig (Fatland, 2025b).

For økologisk småfe utbetaler Nortura et pristillegg på kr 1,00 og kr 3,00 per kg for henholdsvis ungsau/sau og stjernelam. I tillegg kommer et økologisk kvalitetstilskudd på kr 50,00 per lam i klasse O+ og bedre (Nortura, 2025a). Fatland har et økologisk pristillegg for økologisk lam på 50 øre per kg, og øker med kr 1,50 per kg ved levering av 10 lam eller mer (Fatland, 2025a).

Ingen av slakteriene som Landbruksdirektoratet har snakket med har et åpent tillegg for økologisk svin. Enkelte gir likevel et tillegg etter avtale med enkeltprodusenter.

3.2 Svak økning i engrossalget av økologisk kjøtt

Landbruksdirektoratet har fått innrapportert slakt og engrossalg av økologisk kjøtt fra et utvalg av de største slakteriene i Norge. Disse slakteriene står for 90 prosent av all økologisk slakting.

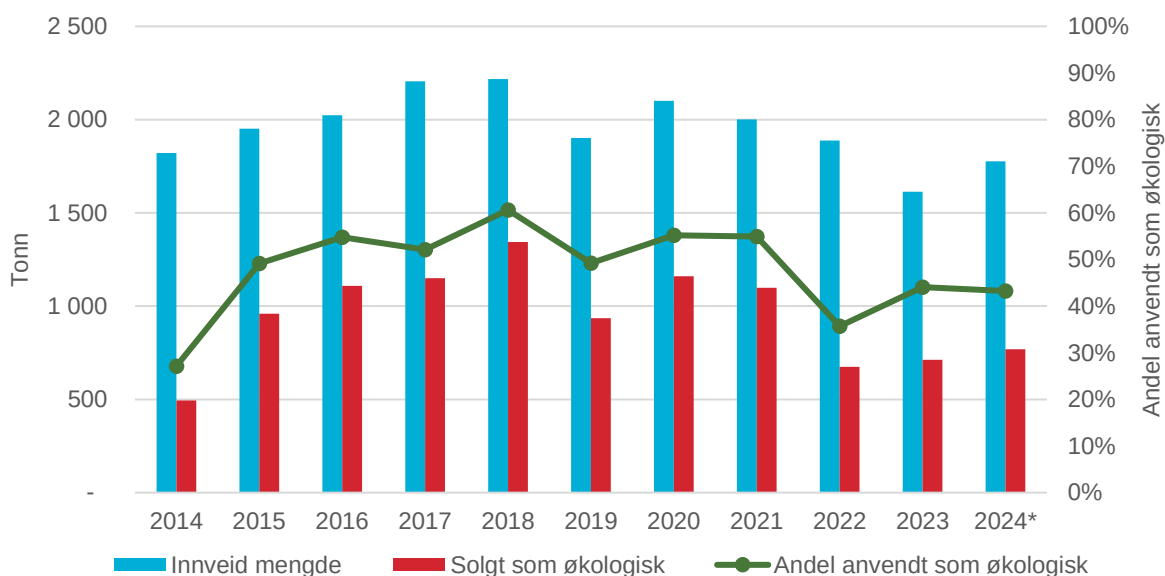
Det kan variere fra år til år hvilke slakteri som rapporterer tall til Landbruksdirektoratet. I tallgrunnlaget til figur 19 har tallene for årene før 2024 vært basert på innrapportering fra kun de to største slakteriene, og ikke alle slakteriene som har rapportert tall. Tallene for 2024 er totale tall for alle slakteriene som har rapportert til Landbruksdirektoratet, og er derfor ikke direkte sammenlignbare med tidligere år.

Som følge av at vi ikke har fått innrapportert tall fra alle markedsaktørene, vil det reelle salget være høyere enn det vi oppgir.

For å beregne hvor mye av kjøttet som har blitt solgt som økologiske varer, samles det inn omsetningstall for videresalg og kjøtt som returneres til produsentene. I noen tilfeller selges eller returneres kjøttet ferdig oppdelt eller foredlet. For å kunne sammenligne salgsmengde med slaktemengde blir salget av oppdelte kjøttvarer korrigert for vekten av manglende bein og avskjær.

I bearbeidingen av datagrunnlaget er det ikke tatt høyde for endringer i lagerbeholdning. Det vil si at dersom det skjer store lagerendringer mellom år, kan det skape et bilde av at salget har vært kunstig høyt eller lavt, sammenlignet med produksjonen. For eksempel vil en stor nedgang i lageret vises i salget av økologisk vare, noe som igjen bidrar til en høyere anvendelsesgrad det aktuelle året.

I figur 19 vises utviklingen av innrapportert slakt og salg, med en beregnet anvendelsesgrad for økologisk kjøtt av storfe, småfe og svin de siste 10 årene.



Figur 19 Innveide og anvendte mengder økologisk storfe, småfe og svin, samt andel vare solgt som økologisk fra utvalgte markedsaktører i perioden 2014–2024. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

Det var i flere år en jevn økning i innrapportert innveid mengde økologisk kjøtt, til den nådde en foreløpig topp i 2018 med mer enn 2 200 tonn. Dette kan skyldes at det var tørke i 2018, og at det ble slaktet mer dette året på grunn av mangel på riktig fôr. Høyere slakt etter tørkesommeren kan også forklare den påfølgende nedgangen i 2019.

Som figur 19Figur 19 viser, gikk mengden opp igjen i 2020 hos de aktuelle slakteriene, men har siden da falt. I 2022 og 2023 gikk mengden ned for alle de store kjøttslagene, før den økte igjen i 2024. Salgsnedgangen i 2022 skyldes blant annet normalisering i etterspørselen, som var særlig høy under

pandemien. Salget har så økt igjen i 2023 og 2024. Økningen i både salg og mengder i 2024 skyldes blant annet endringen i tallgrunnlaget til figuren. Om økningen gjenspeiler en faktisk økning i salg og innveid mengde eller om det skyldes at det er flere slakterier med i tallgrunnlaget i 2024 enn det var i 2023, er uklart.

Det var seks færre foretak som økte om produksjonstilskudd for økologisk storfe, gris eller sau per mars 2024, sammenlignet med året før. Det var også en nedgang i antall dyr det ble søkt for. Det var kun økologiske ammekyr som økte i antall sammenlignet med 2023.

Anvendelsesgraden viser hvor mye av det økologiske kjøttet som faktisk ble solgt som økologisk vare. Denne gikk spesielt mye ned i 2022, som følge av nedgangen i salget, før den økte igjen i 2023 grunnet mindre slakt av økologisk kjøtt. Etter å ha økt til 44 prosent i 2023, sank anvendelsesgraden for kjøtt fra firbeinte dyr til 43 prosent i 2024.

Det kan være flere årsaker til at økologisk kjøtt blir solgt som konvensjonelt kjøtt. For eksempel kan det være skjevhet i etterspørselen etter ulike stykningsdeler, manglende betalingsvilje eller logistikkutfordringer. Informasjon fra slakteriene viser at opplevelsen av markedssituasjonen varierer. Enkelte opplever at markedet er stabilt, og at det er tilstrekkelig etterspørsel etter økologisk slakt. Andre mener derimot at det er lavere etterspørsel, og utfordringer knyttet til å omsette økologisk helslakt.

En del av den innveide slaktemengden blir levert i retur til produsenter. Dette kjøttet kan gå inn i både privat konsum, lokal foredling for videresalg ved gårdsutsalg, Bondens marked og lignende. Av økologiske slaktemengder gikk 9 prosent som retur til produsenter i 2024, en nedgang fra 11 prosent i 2022 og 2023. Det er imidlertid stor variasjon mellom kjøttslagene.

Andel av økologisk produksjon som retur til produsent:

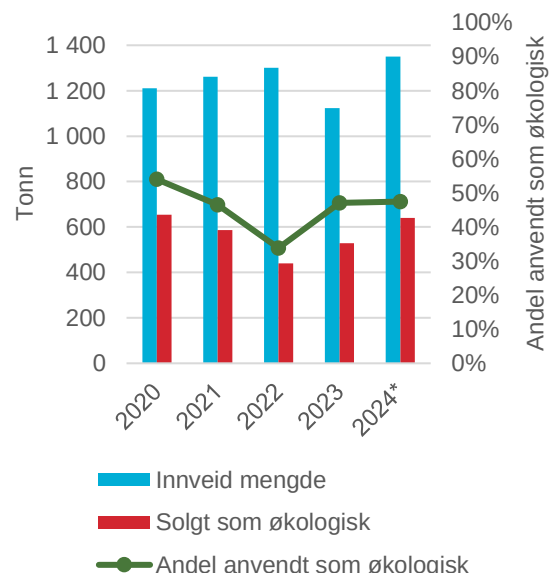
- Voksne storfe: 10 prosent
- Kalv: 62 prosent
- Gris: 2 prosent
- Sau/lam: 9 prosent

Aktørenes innrapporteringer viser en innveid mengde av **økologisk storfekjøtt** i 2024 på 1 288 tonn, hvorav 47 prosent ble anvendt som økologisk. Anvendelsesgraden har dermed holdt seg stabil fra 2023.

Omsetningen av økologisk storfekjøtt økte med 21 prosent i 2024. Utviklingen i økologisk salg må ses i sammenheng med den kraftige nedgangen i 2022. Salget av økologisk storfe skiller seg likevel i forhold til totalsalget av storfekjøtt, som gikk ned 1,3 prosent i 2024 (Totalmarked kjøtt og egg, 2025).

De aktuelle slakteriene returnerte 155 tonn økologisk storfekjøtt til produsentene sine i 2024. Omsetningen av økologisk storfekjøtt til grossister, dagligvare, storkjøkken og andre salgskanaler, endte på 457 tonn. Omsetningen har dermed økt i begge salgskanaler.

I 2024 ble det innveid 387 tonn **økologisk svinekjøtt**, hvorav 92 prosent ble anvendt som økologisk.



Figur 20 Innveide og solgte mengder økologisk kjøtt fra storfe, 2020–2024. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

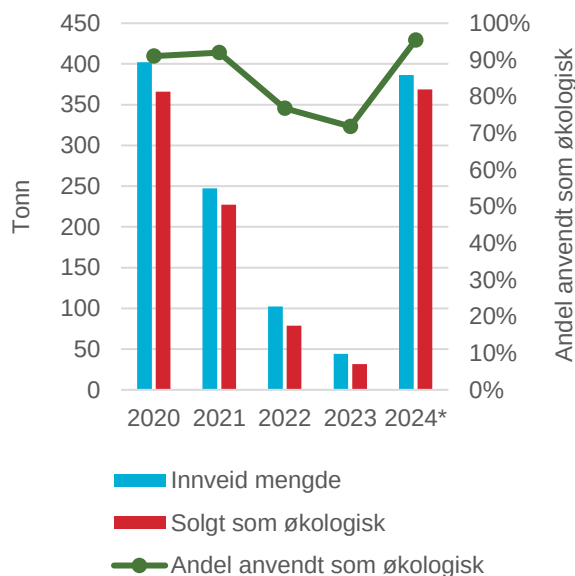
Figur 21 viser innveide og anvendte mengder kjøtt fra økologisk gris siden 2020 hos de aktørene som har rapportert til Landbruksdirektoratet. Innveid mengde gikk betraktelig ned i 2022 og 2023, før den økte kraftig i 2024.

Salget av økologisk gris hos de rapporterende slakteriene økte også mye i 2024. Mens kun 32 tonn, eller 72 prosent, ble solgt som økologisk vare i 2023, økte dette til 95 prosent i 2024. Kun 18 tonn, av totalt 387 tonn, ble solgt som konvensjonell vare.

Det var også en økning i totalsalget av gris i 2024, som økte 1,8 prosent fra året før (Totalmarked kjøtt og egg, 2025).

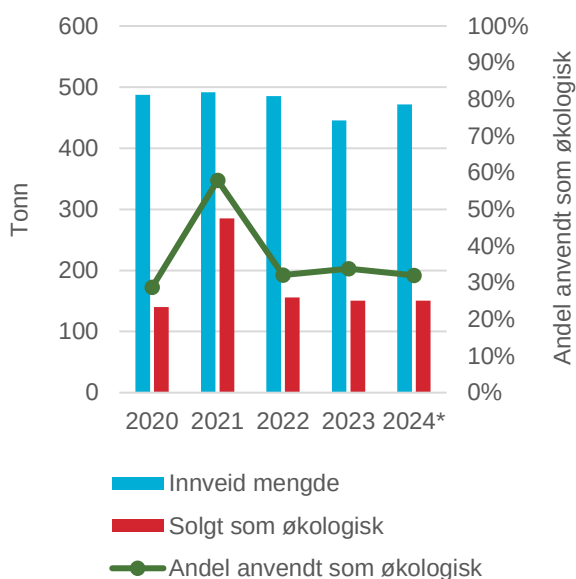
Svin er det kjøttslaget hvor anvendelsesgraden som økologisk vare er høyest. Dette kan trolig forklares med at slakteriene kun betaler økologisk tillegg etter spesielle avtaler, og at det derfor ikke produseres mer enn de er sikret å få avsetning for som økologisk vare. Den gjennomsnittlige anvendelsesgraden fra 2014 og til og med 2024 er på 89 prosent.

Den viktigste årsaken til den kraftige økningen i registrert produksjon og salg i 2024 er at vi har fått inn tall fra flere slakterier. Mens innrapportert mengde i 2023 sto for 12 prosent av all produksjon det året, er denne andelen i 2024 på 97 prosent.



Figur 21 Innveide og solgte mengder økologisk kjøtt fra svin, 2020–2024. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet



Figur 22 Innveide og solgte mengder økologisk kjøtt fra småfe, 2020–2024. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

på 0,5 prosent fra året før. Økologisk kalkunslakt er den nest største kategorien og endte på 112 tonn, som var en økning på hele 30 prosent fra 2023. Av annet fjørfe er det økologisk høns som står for det meste, med unntak av en minimal mengde økologisk haneslakt. På slakterileddet er det tre bedrifter som slaktet økologisk fjørfe i 2024. Nortura, som er en stor produsent av konvensjonell kylling, utfører leieslakt for to mindre produsenter som foredler og selger under egne produktmerker.

Det ble rapportert inn et innveid kvantum på 472 tonn **økologisk småfekjøtt** i 2024. Dette er en økning på 5,9 prosent fra året før. Andelen solgt som økologisk vare holdt seg stabil på 151 tonn, det samme som i 2023. Anvendelsesgraden gikk dermed ned med 2 prosentpoeng fra 2023, fra 34 til 32 prosent. Nedgangen skyldes at kvantumet innveid småfekjøtt økte.

Av de innveide mengdene gikk 9 prosent i retur til produsent. Dette utgjorde samtidig om lag en fjerdedel av den samlede omsetningen av økologisk småfekjøtt.

Det er få aktører som selger **økologisk fjørfe**. Fjørfeproduksjonen består av kylling, kalkun, and, høns, hane og gås. Totalt ble det slaktet 120 514 tonn fjørfe i 2024, og av dette var 642 tonn, eller 0,5 prosent, økologisk produksjon. Dette var en økning på 1,3 prosent fra 2023.

Kylling er den største produksjonen innen fjørfe, og sto for 92 prosent av produksjonen i 2024. Slakt av økologisk kylling var på 527 tonn i 2024, en økning

4 Egg

Produksjonen av økologiske egg er relativt konsentrert, der Østfold, Innlandet og Akershus sto for 83 prosent av all økologisk eggproduksjon i 2024.

Produksjonen av økologiske egg økte i 2024, etter nedgang året før. Andelen økologiske egg av total produksjon lå på nærmere 7,5 prosent. Også salget av økologiske egg økte i 2024, etter at det gikk ned året før.

Andelen av de økologiske eggene som ble omsatt med økologisk merking utgjorde 86 prosent i 2024, en økning på ett prosentpoeng.

4.1 Produksjonen av økologiske egg økte

Produksjonen av økologiske egg omsatt gjennom eggpakkerier nådde en topp i 2020, og gikk gradvis noe ned de tre påfølgende årene. I 2024 økte igjen produksjonen, med en vekst på 3,6 prosent til 4 708 tonn.

Etter mange år med økning i både total og økologisk produksjon av egg, har det vært noen år med tilbakegang, som vist i Tabell 4. Den totale produksjonen nådde en topp i 2019, og har hatt nedgang i årene 2020–2022, svak vekst i 2023, og nedgang igjen i 2024. Økologisk produksjon nådde en topp i 2020, har hatt tilbakegang i 2021–2023, for så å øke igjen med 3,6 prosent i 2024.

Økologiske egg utgjorde 7,5 prosent av total produksjon i 2024, en økning på et halvt prosentpoeng fra 2023. Økologiske eggs andel av total produksjon har ligget på mellom 7 og 8 prosent fra 2018, men gikk ned til rett under 7 prosent i 2023. Nedgangen i total eggproduksjon samtidig med økning i økologisk produksjon gjorde at andelen økologisk gikk opp igjen i 2024.

Tabell 4 Utvikling i innveide mengder egg til pakkerier, totalt og økologisk, 2020–2024. Tonn

Totalt egg	2020	2021	2022	2023	2024	Endring siste år
Totalt innveid	65 364	65 298	65 221	65 286	63 176	-3,2 %
Hervav økologiske egg	5 364	5 072	5 003	4 545	4 708	3,6 %
Andel økologiske egg	8,21 %	7,77 %	7,67 %	6,96 %	7,45 %	

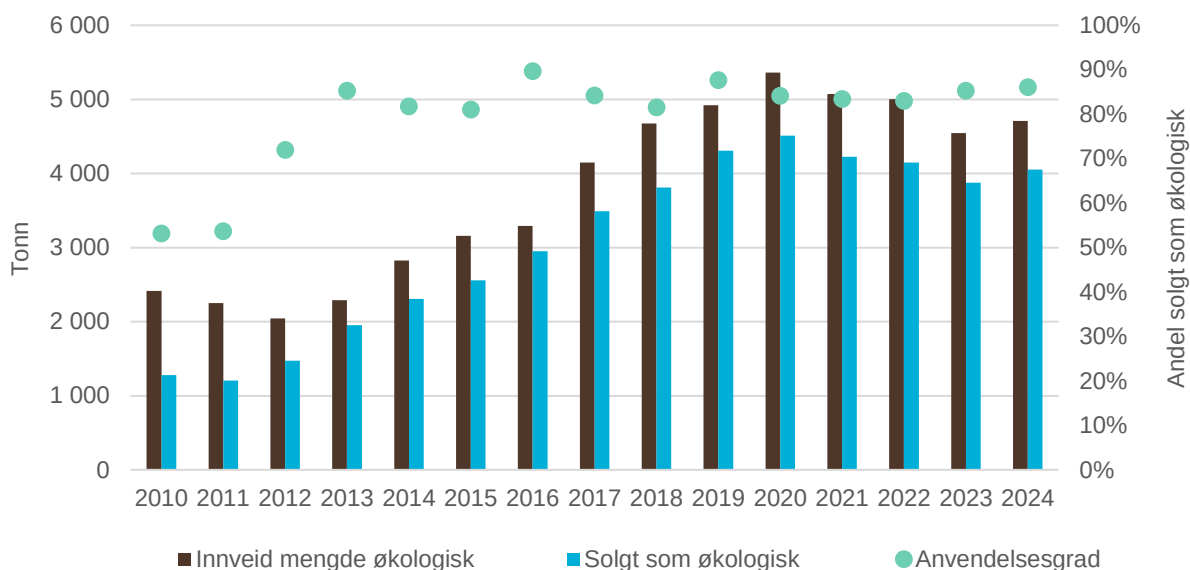
Kilde: Landbruksdirektoratet

4.2 Økning i engrossalget av økologiske egg

Omsetningen av økologisk merkede egg fra eggpakkeriene økte kontinuerlig fram til 2020, men gikk ned de tre påfølgende årene. I 2024 snudde etterspørselen, og salget økte med 4,5 prosent til 4 050 tonn, som vist i figur 23.

Utviklingen for økologiske egg må sees i sammenheng med totalmarkedet for egg, og andre økonomiske faktorer som påvirker forbruket. Ikke minst gikk etterspørselen opp under tiden da samfunnet var stengt ned grunnet korona, og etterspørselen gikk ned da samfunnet ble åpnet igjen og videre da prisene steg kraftig.

I totalmarkedet for egg bygget det seg opp økende overskudd i 2022, grunnet nedgang i salget. I 2023 og 2024 ble produksjonen dempet ved markedsregulerende tiltak der flere produsenter hadde en ordning med ett års opphold. Dette dempet produksjonsveksten i 2023, og reduserte produksjonen i 2024 med 3,2 prosent til 63 176 tonn, jf. Tabell 4. Samtidig økte engrossalget mer enn forventet i markedsprognosene, noe som førte til en underdekningssituasjon i 2023 og 2024. Det totale engrossalget av egg økte med 1,8 prosent til 67 416 tonn i 2024. Den sterke etterspørselen etter egg totalt førte også til sterk økning i salget av økologiske egg.



Figur 23 Innveid mengde til pakkeri av økologiske egg, mengde omsatt som økologisk, og prosentandel omsatt som økologisk av innveid mengde økologisk, 2010–2024. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

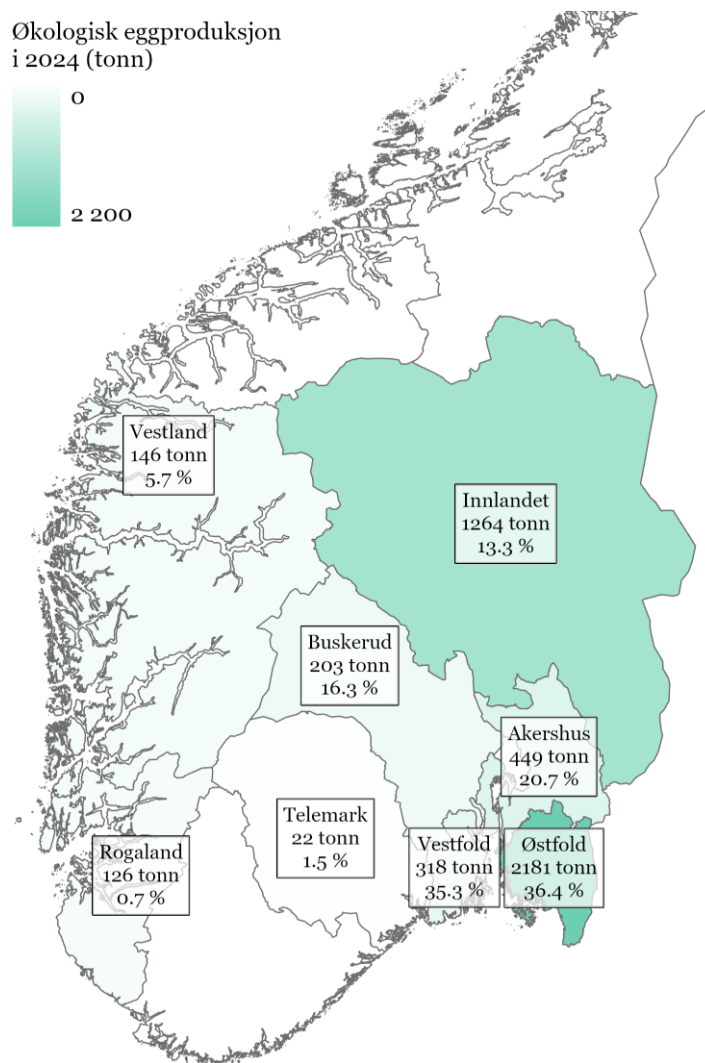
Etterspørselen av økologiske egg påvirker også hvor mye av den økologiske produksjonen som blir omsatt som økologisk merkede varer (også omtalt som anvendelsesgraden). Etter 2019 gikk anvendelsesgraden noe tilbake og lå på 82,9 prosent i 2022, men har økt igjen til 85,2 prosent i 2023 og videre til 86 prosent i 2024. Utviklingen vises målt på høyre vertikale akse i figur 23.

De økologiske merkede eggene omsettes i hovedsak i dagligvaremarkedet. 85 prosent av salget av økologisk merkede egg gikk dit i 2024. Videre gikk 9 prosent av eggene til storhusholdningsmarkedet og 6 prosent til andre salgskanaler. I 2024 ble det kun omsatt ferske økologiske skallegg, det ble ikke produsert og omsatt økologiske eggprodukter.

4.2.1 Økologisk produksjon konsentrert til noen få fylker

Produksjonen av økologiske egg er relativt konsentrert. De tre fylkene med størst økologisk eggproduksjon er Østfold, Innlandet og Akershus, som til sammen sto for 83 prosent av all økologisk eggproduksjon i 2024.

Figur 24 viser den fylkesvise fordelingen av økologiske mengder egg levert til eggpakkerier i 2024, samt prosentandel økologisk av total eggproduksjon per fylke. Østfold produserte mest økologiske egg, og hadde også den høyeste andelen økologisk, med 36 prosent. Innlandet, som hadde nest størst mengde produserte økologiske egg, hadde en lavere andel økologisk, med 13 prosent. Vestfold har relativt sett mindre økologisk produksjon, men skiller seg ut med å ha en høy andel økologisk, med 35 prosent. Fylker som ikke vises i figuren, har ikke økologisk eggproduksjon.

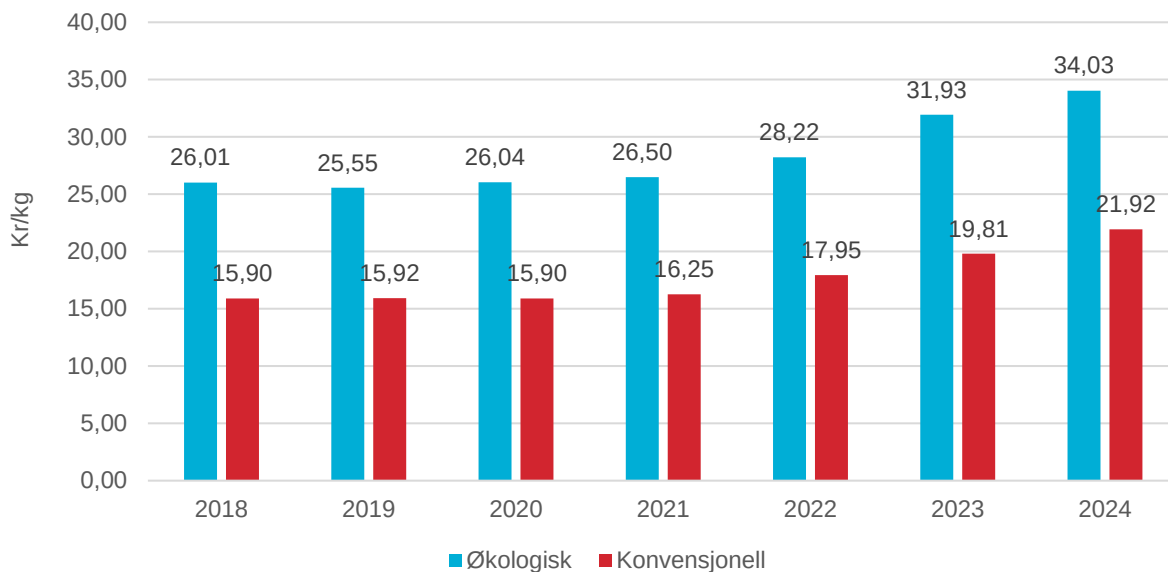


Figur 24 Fylkesvis fordeling av økologiske egg levert eggpakkerier, 2024. Tonn og i prosent av total eggproduksjon per fylke

Kilde: Landbruksdirektoratet

4.2.2 Pris til produsent øker sterkt

Produsentprisen på egg har økt sterkt siden 2022, drevet av økte kostnader til fôr og energi og videre markedssituasjonen med sterk etterspørsel og underdekning. Figur 25 viser utviklingen i produsentprisen for konvensjonelle egg fra frittgående høner og økologiske egg, fra 2018 til og med 2024. Prisene er et vektet snitt av innrapporterte priser fra aktørene. De tre siste årene har produsentprisen på konvensjonelle frittgående egg økt med 10,4-10,6 prosent hvert år. Produsentprisen på økologiske egg har økt med henholdsvis 6,5 prosent, 13,1 prosent og 6,6 prosent.



Figur 25 Produsentpris på konvensjonelle (frittgående) egg og økologiske egg, 2018—2024. Kroner per kilo

Kilde: Landbruksdirektoratet

Differansen i produsentpris mellom konvensjonelle frittgående egg og økologiske egg var 12,11 kroner i 2024. Dette er omtrent likt med differansen året før, mens prisforskjellen lå på mellom 9,60 og 10,30 kroner i 2018—2022.

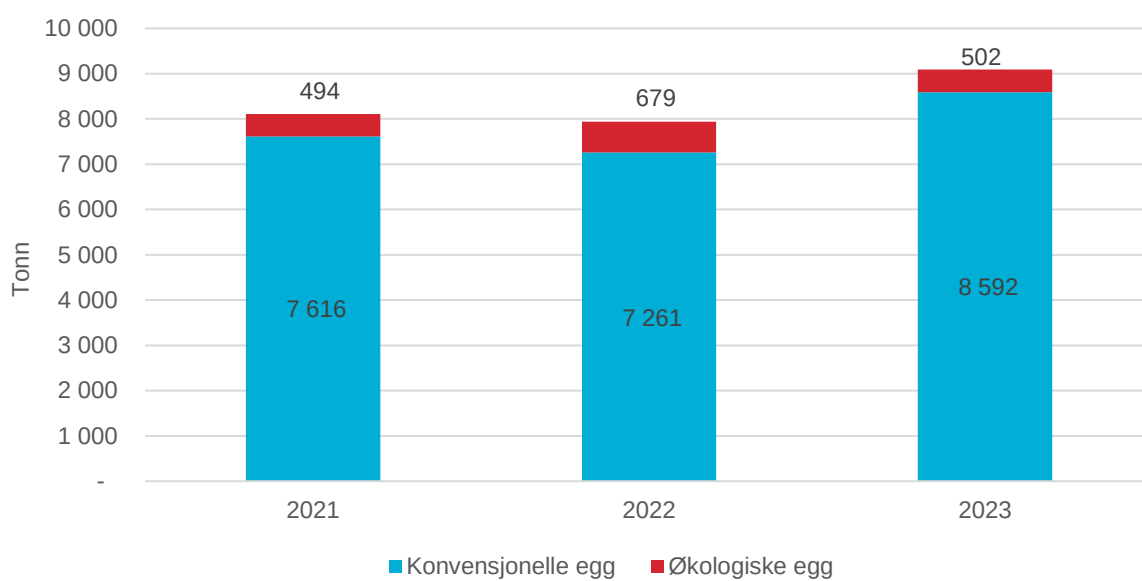
4.3 Mindre direktesalg av økologiske egg, mens totalt direktesalg gikk opp

En del produsenter omsetter eggene selv, direkte fra gården eller på gårdsmarkeder og lignende. Direktesalget rapporteres inn til Landbruksdirektoratet i etterkant av kalenderåret, og tall for 2024 var ikke klare da rapporten ble skrevet.

I 2023 ble 12 prosent av all eggproduksjon solgt ved direktesalg. Ser man kun på den økologiske eggproduksjonen ble 10 prosent solgt ved direktesalg.

Figur 26 viser direktesalget av konvensjonelle og økologiske egg i perioden 2021—2023. Det samlede direktesalget i 2023 var på 9 094 tonn, en økning på 14,5 prosent etter nedgang året før.

Direktesalget av økologiske egg viste derimot motsatt utvikling, med økning i 2022 og nedgang på 26 prosent i 2023 til 502 tonn. Andelen økologisk av det totale direktesalget av egg utgjorde 5,5 prosent i 2023. Andelen var høyere i 2021 og 2022, på henholdsvis 6,1 og 8,6 prosent.



Figur 26 Direktesalg av egg, fordelt på konvensjonelle og økologiske egg, 2021–2023. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

5 Poteter, grønnsaker og frukt

Omsetningen i grossistledet av norsk økologisk frukt og grønt til dagligvaremarkedet gikk ned med fire prosent fra 2023 til 2024. Økologisk andel av totalomsetningen ble på 1,5 prosent i 2024. Produksjonen er større enn etterspørselen for flere økologiske grøntprodukter, og det overskytende blir omsatt som konvensjonelt.

Omsetningen av økologiske poteter var om lag lik i 2024 som i 2023, men den økologiske andelen økte fordi totalomsetningen var noe lavere.

Det var en reduksjon i omsetning og økologisk andel for de fleste økologiske frilandsgrønnsakene i 2024, sammenlignet med 2023. Unntakene var brokkoli og purre. Omsetningen av økologisk gulrot fortsetter å synke og andelen økologisk av totalen endte på 2,4 prosent i 2024.

Omsetningen av økologisk agurk økte i 2024 sammenlignet med året før, og andel økologisk av total omsetning økte til 1,2 prosent i 2024.

Fruktavlingen i 2024 gikk totalt ned med åtte prosent sammenlignet med 2023, som var et eksepsjonelt godt fruktår. Det ble omsatt 48 tonn økologiske epler, men ingen plommer. En viss mengde økologiske epler og plommer ble omsatt som konvensjonelle.

Dette kapitlet presenterer konsummarkedet for kalenderåret 2024 for norskproduserte økologiske poteter, grønnsaker og frukt. Flere detaljer om priser og mengder per produkt finnes i vedlegg til rapporten.

Hoveddistribusjonen av økologiske grønnsaker går gjennom grossister. I tillegg til salg i dagligvarehandelen, omsettes økologiske poteter, grønnsaker, frukt og bær gjennom alternative salgskanaler som gårdssalg, markedshager, REKO-ringer, Bondens marked, abonnementer, storhusholdning, restauranter, arrangementer og lignende.

5.1 Varierende andel økologisk

Omsetningen av norske økologiske poteter, grønnsaker og frukt gikk ned med 4 prosent fra 2023 til 2024, og utgjorde 1,5 prosent av den totale omsetningen. Til sammenlikning ble omsetningen av konvensjonelt produserte poteter, frukt og grønt redusert med tre prosent i 2024. For de fleste grønnsaker er andelen økologisk av total omsetning liten. Den varierer imidlertid mye fra produkt til produkt, fra 0,1 til 20,4 prosent.

Økologiske poteter og grønnsaker som blir omsatt som konvensjonelle, blir ikke fanget opp i Landbruksdirektoratets statistikk over økologiske produkter. For flere av de økologiske grøntproduktene er produksjonen større enn etterspørselen, og det overskytende blir omsatt som konvensjonelt.

Omsetningen av økologiske produkter begrenses av etterspørselen etter produktene, men også til en viss grad av tilbudet.

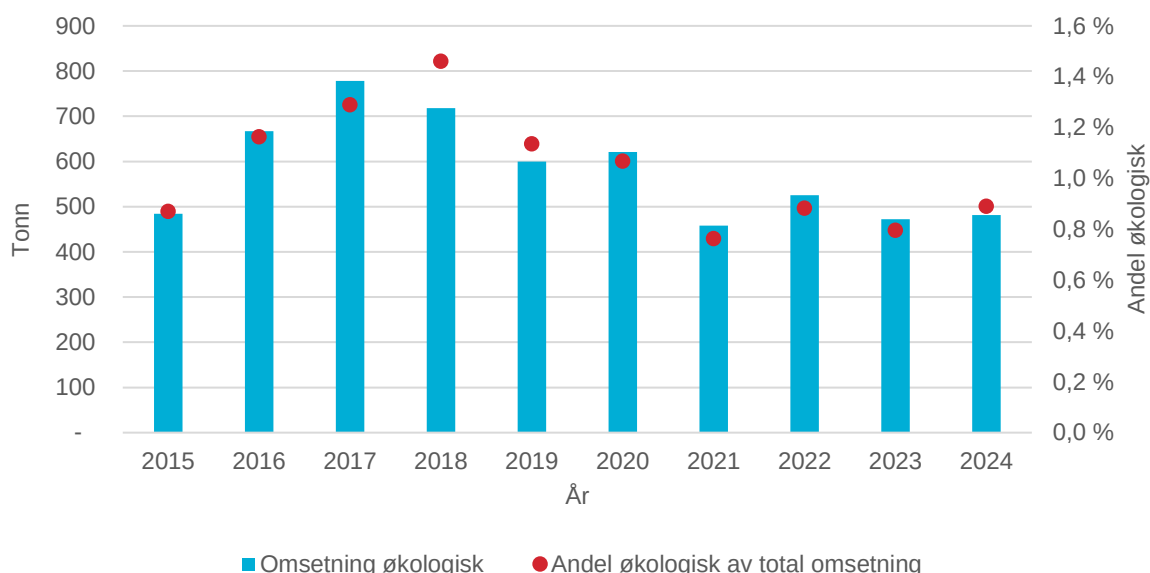
Om tallene

Landbruksdirektoratet registrerer omsatte mengder poteter, grønnsaker og frukt fra et utvalg av grossister, men ikke omsetning til industribedrifter og deler av serveringsmarkedet. Det hentes heller ikke inn omsetningstall fra alternative salgskanaler. Omsetningstallene er omregnet til tonn og justert for å ta høyde for omsetning til forbrukermarkedet som ikke blir meldt inn til Landbruksdirektoratet. Det er innrapporterte og justerte tall som er grunnlaget for totalomsetning i denne rapporten. Landbruksdirektoratet registrerer råvarepriser for utvalgte produkter i grøntsektoren. Prisene er et gjennomsnitt av grossistenes oppgjørpris til norske produsenter.

5.2 Stabil omsetning av økologiske poteter

Omsetningen av økologiske poteter var lavere i 2023 enn året før, og i 2024 var omsetningen om lag på samme nivå. Andelen økologisk gikk opp til 0,89 prosent i 2024 fordi totalomsetningen var lavere i 2024 enn i 2023. Andelen økologisk var i 2024 på nivå med 2022.

Figur 27 viser omsetningen av økologiske poteter og andel av total omsetning de siste ti år.



Figur 27 Omsetning av økologiske poteter og andel av total omsetning, 2015—2024. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

Prisen på økologiske poteter var lavere i 2023 enn årene før, men i 2024 har prisen igjen økt. Priser og prisendringer for siste år er vist i tabell 5.

Tabell 5 Pris på potet i 2024, differanse til konvensjonell vare og endring fra 2023. Kroner per kilo og prosent

Pris økologisk	13,98
Pris konvensjonell	8,19
Prisdifferanse økologisk - konvensjonell	5,79
Prisendring økologisk fra forrige år	7,7 %

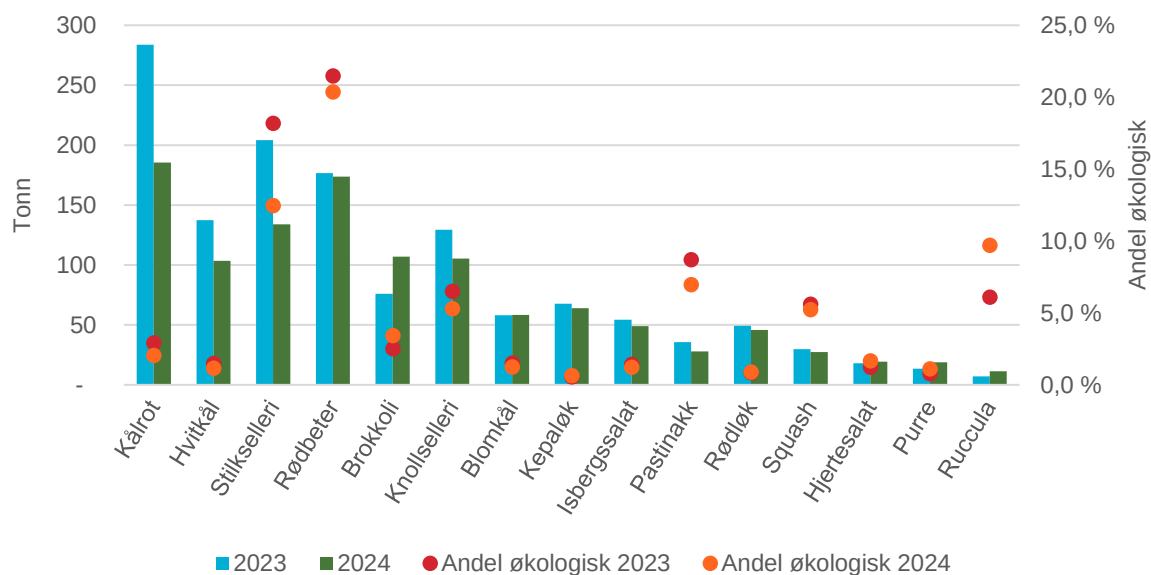
Kilde: Landbruksdirektoratet

5.3 Redusert omsetning for de fleste grønnsakene fra friland

Omsetningen av brokkoli og purre økte i 2024 sammenlignet med året før, mens omsetningen av de andre frilandsgrovnnsakene var lavere. Omsetningen av rucola, hjertesalat og blomkål var om lag uendret fra 2023. For frilandsgrovnnsakene sett under ett gikk andelen økologisk ned med 0,2 prosentpoeng fra 2023 til 2024.

Selv om økologisk omsetning av brokkoli økte med 40 prosent, tilsvarende 31 tonn, gikk andelen økologisk av totalen ned med 1,2 prosentpoeng.

Kalenderåret 2024 omfatter to sesonger, med lagringsgrønnsaker produsert i 2023 som ble omsatt i 2024, og grønnsaker fra ny sesong sommeren/høsten 2024. Kalenderåret 2023 omfatter også to sesonger.

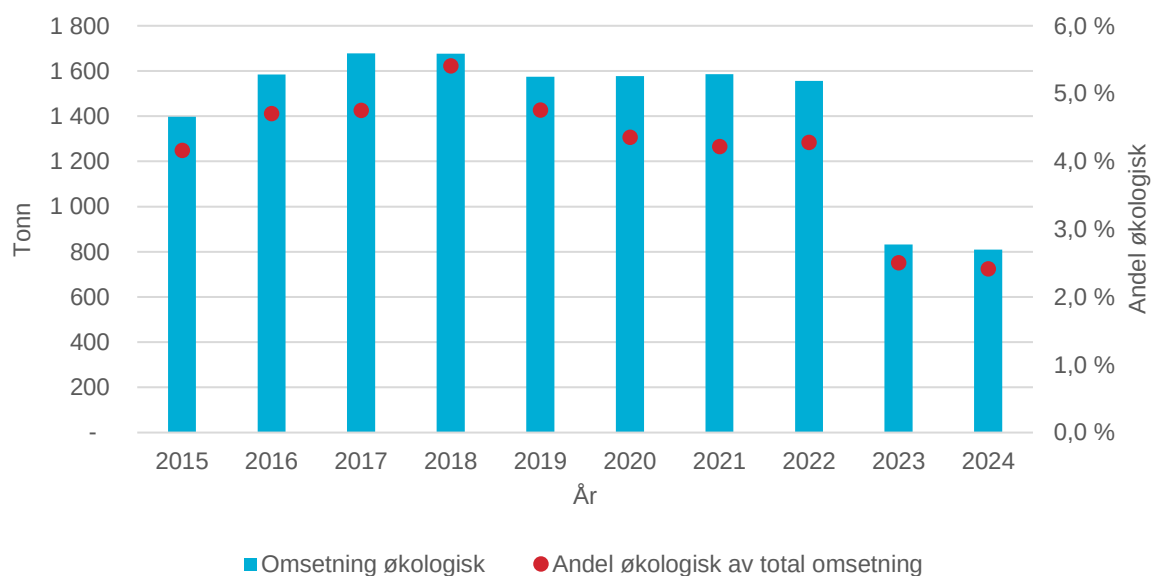


Figur 28 Omsetning av økologiske grønnsaker og andel av totalomsetning i 2023 og 2024. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.3.1 Omsetningen av økologisk gulrot går ned

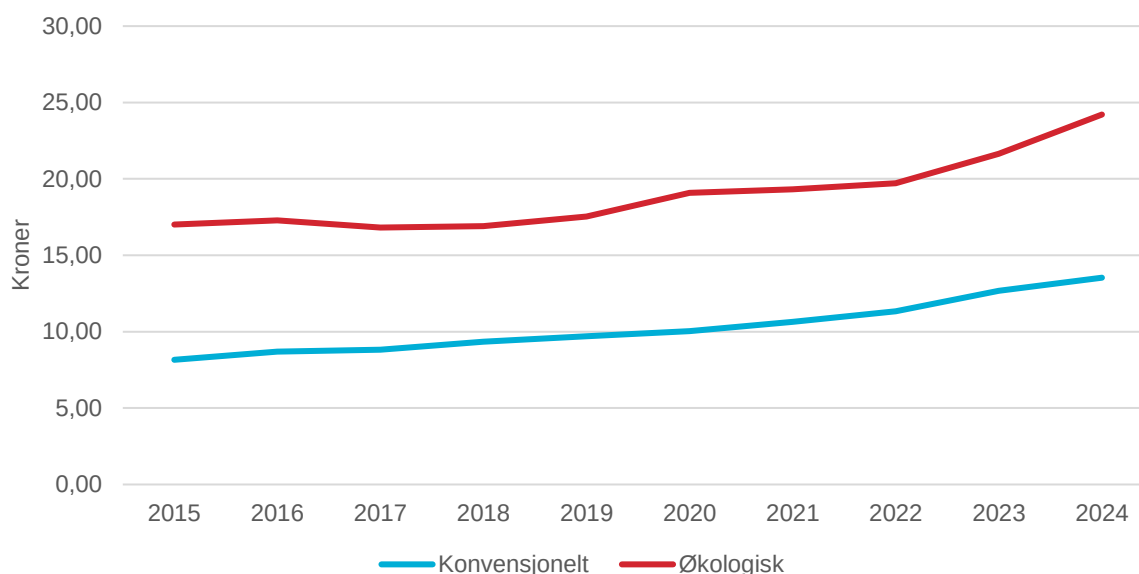
Gulrot er fremdeles den største økologiske grønnsakskulturen i Norge, målt i omsatte mengder. De siste årene har imidlertid omsetningen stagnert, og har ligget på rundt 1 500 til 1 600 tonn per år. I 2023 var det en stor nedgang i omsatte mengder av økologisk gulrot, omsetningen gikk ned med nesten 50 prosent fra året før. Det er grunn til å tro at den store nedgangen skyldes en strammere økonomi, og med det lavere etterspørsel etter dyrere økologiske produkter. I 2024 gikk omsetningen av økologiske gulrøtter videre nedover, men da kun med 3,7 prosent. Omsetningen av gulrøtter totalt har vært lavere de siste årene, men en økt total omsetning av gulrøtter i 2024 førte til en nedgang i andelen økologisk, som endte på 2,4 prosent økologisk gulrot.



Figur 29 Omsetning av økologiske gulrøtter og andel av total omsetning, 2015—2024. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

Figur 30 viser at prisene på både konvensjonelle og økologiske gulrøtter har gått opp de siste ti årene. Differansen mellom prisen på økologiske og konvensjonelle gulrøtter i 2024 har økt sammenlignet med 2023.



Figur 30 Utviklingen i prisen for konvensjonelle og økologiske gulrøtter, 2015–2024. Kroner per kg

Kilde: Landbruksdirektoratet

Prisen for økologiske gulrøtter var i 2024 på kr 24,21 omregnet til kilo, noe som er 11,9 prosent høyere enn året før. Prisen var kr 10,68 per kg høyere enn for konvensjonelle gulrøtter.

Tabell 6 Pris på gulrot 2024, differanse til konvensjonell vare og endring fra 2023. Kroner per kilo og prosent

Pris økologisk	24,21
Pris konvensjonell	13,53
Prisdifferanse økologisk - konvensjonell	10,68
Prisendring økologisk fra forrige år	11,9 %

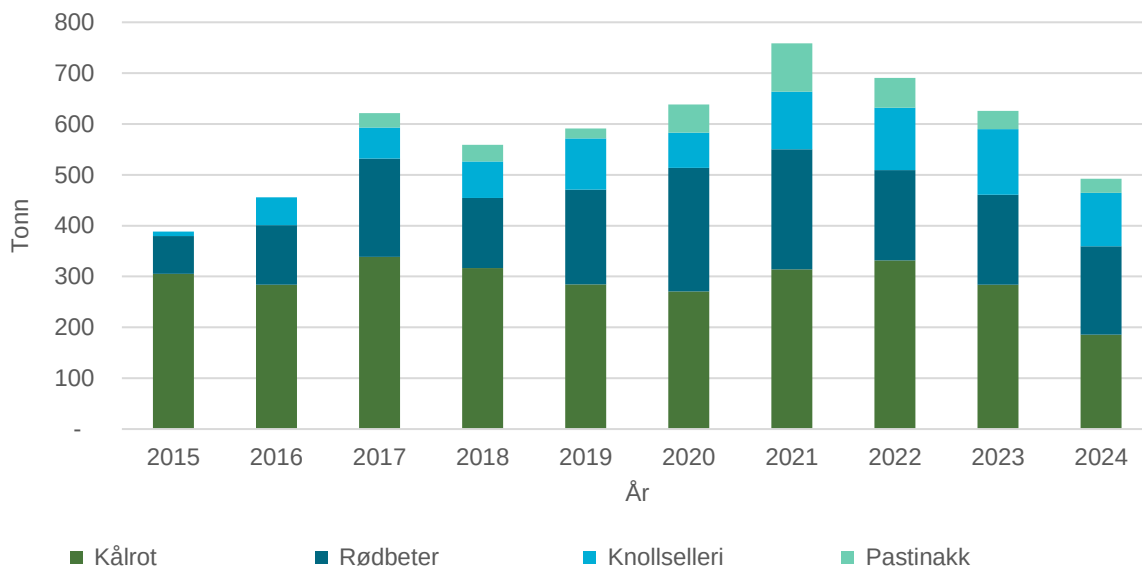
Kilde: Landbruksdirektoratet

5.3.2 Nedgang i omsetning av rotgrønnsaker

Omsetningen av økologiske rotgrønnsaker går ned. I 2024 var omsetningen av kålrot, rødbeter, knollselleri og pastinakk på totalt 492 tonn, noe som er en nedgang på 21 prosent sammenlignet med året før. Kålrot er den rotgrønnsaken som har den største nedgangen, med hele 35 prosent fra året før.

Figur 31 viser utviklingen de siste ti årene for disse fire økologiske rotvekstene. I tillegg til rotvekster som omsettes hver for seg, omsettes det bete- og rotblandinger som i liten grad blir fanget opp i vår statistikk.

Omsetningen av alle rotvekstene var lavere i 2024 enn i 2023, men omsetningen av rødbeter holdt seg nesten på nivå med 2023.

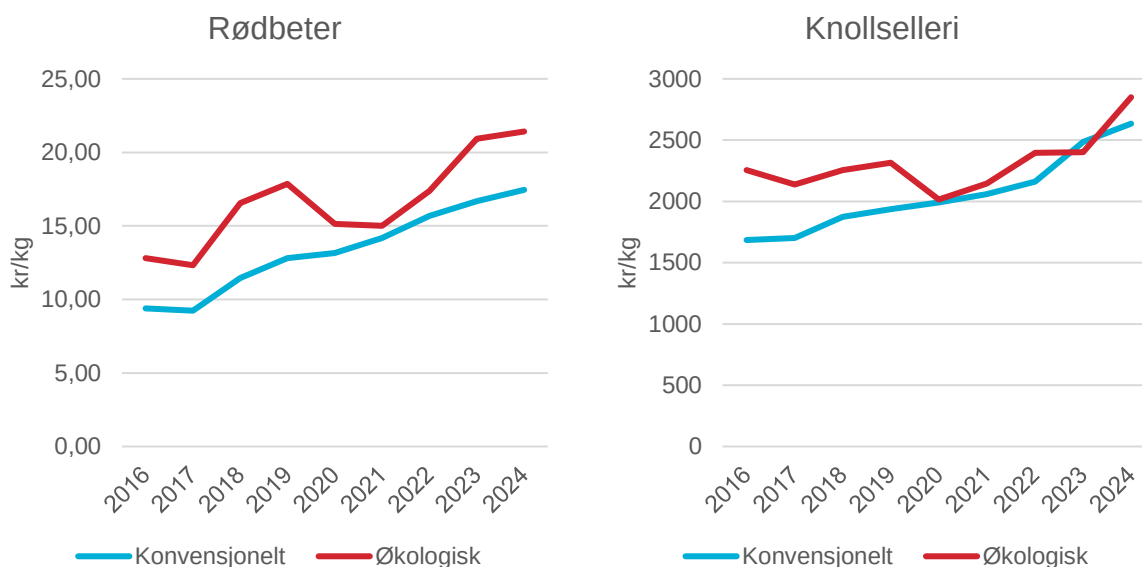


Figur 31 Omsetning av økologiske rotvekster, 2015—2024. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

Prisen på økologiske rotvekster økte fra 2023 til 2024. Prisveksten for knollselleri var på hele 18,6 prosent, mens prisveksten fra 2022 til 2023 var på kun 0,2 prosent. Prisen på rødbeter økte med 2,4 prosent, mens prisen på kålrot økte med 8,3 prosent fra 2023.

Prisen for de konvensjonelle rotgrønnsakene gikk også opp i 2024, og prisoppgangen for kålrot og rødbeter var større for konvensjonelle enn for økologiske, målt i prosent. Det finnes mange pakningsvarianter av de fleste produkter, inkludert rotvekster, og Landbruksdirektoratet har priser for kun noen få av dem. Prisutviklingen for andre pakningstyper kan være en annen enn den vi rapporterer om her.



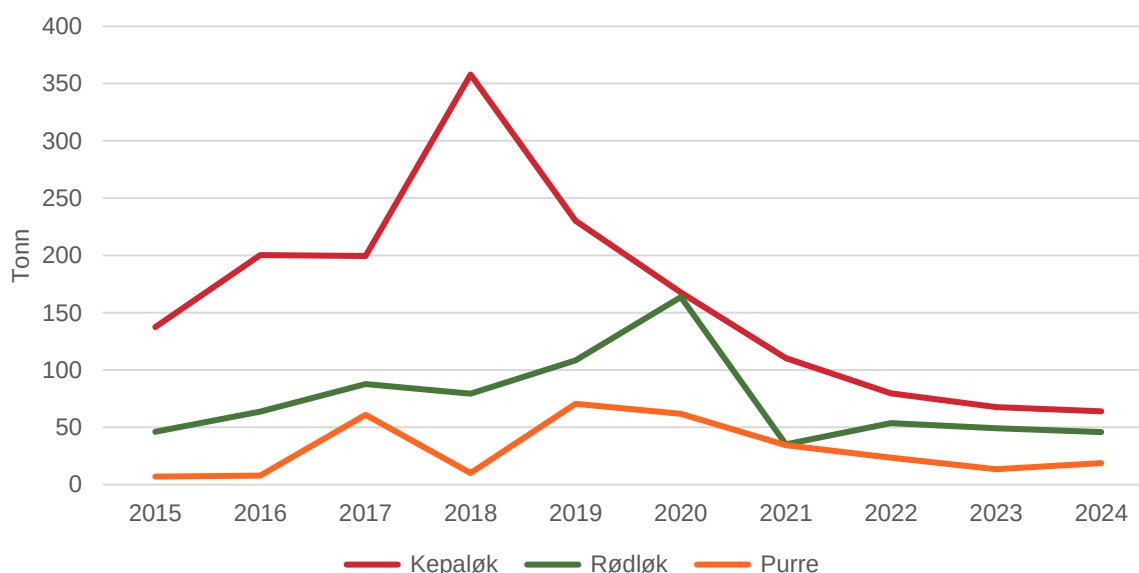
Figur 32 Prisutviklingen for konvensjonelle og økologiske rødbeter og knollselleri, 2016—2024. Kroner per kilo

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.3.3 Omsetningen av økologisk løk fortsetter å synke, men purre øker

Omsetningen av økologisk rød og gul løk fortsetter å synke. I 2024 var omsetningen av gul løk 5 prosent lavere enn året før, mens omsetningen av rød løk var 7 prosent lavere. Omsetningen av purre har derimot økt fra 2023 til 2024, med hele 40 prosent. Mengdene er små, så dette utgjør 6 tonn. Den totale omsetningen av løkvekster gikk ned med 15 prosent fra 2023 til 2024, mens økologisk omsetning av løkvekstene sett under ett kun ble redusert med én prosent.

Andelen økologisk gul og rød løk gikk begge opp i 2024 med 0,1 prosentpoeng fra foregående år.



Figur 33 Omsetning av økologiske løkvekster, 2015—2024. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

Prisene på økologisk gul og rød løk økte med henholdsvis 7,4 og 5,2 prosent fra 2023 til 2024. Prisnivået til de økologiske produktene ligger betydelig over de konvensjonelle.

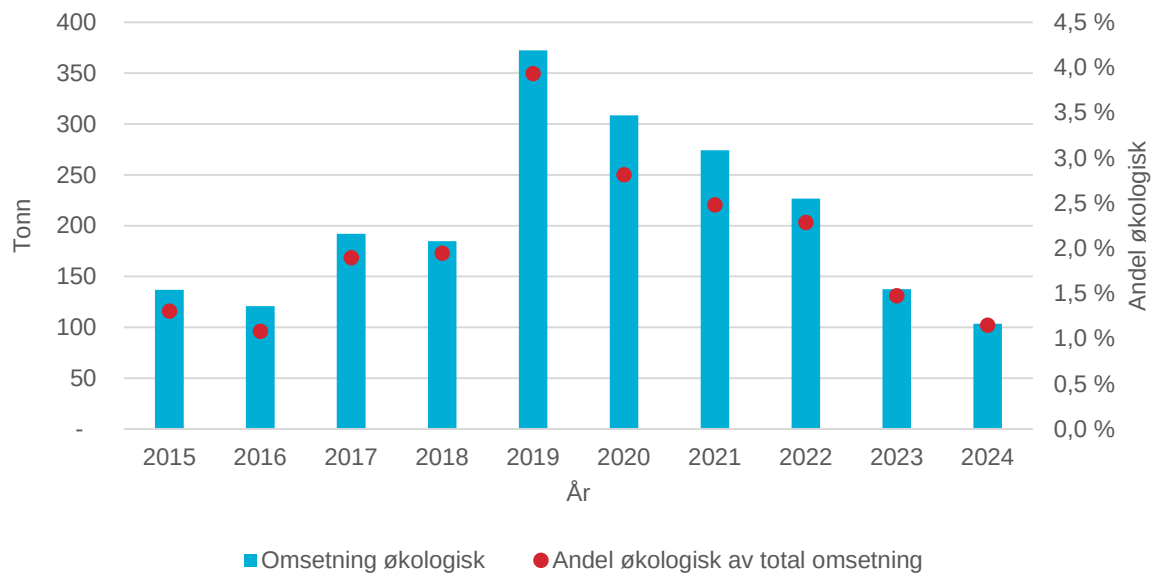
Tabell 7 Pris på løkvekster i 2024, differanse til konvensjonell vare og endring fra 2023. Kroner per kilo og prosent

	Kepaløk	Rødløk
Pris økologisk	26,26	30,39
Pris konvensjonell	10,53	14,01
Prisdifferanse økologisk - konvensjonell	15,73	16,37
Prisendring økologisk fra forrige år	7,4 %	5,2 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.3.4 Stor nedgang i omsetningen av økologisk hvitkål

Etter toppåret 2019, da omsetningen av økologisk hvitkål ble doblet, har omsetningen gradvis blitt redusert, og var i 2024 nede på laveste nivå i løpet av den siste tiårsperioden. Andelen økologisk av totalt omsatt hvitkål gikk ned til 1,2 prosent i 2024. Totalomsetningen av hvitkål sank med 3,2 prosent fra 2023, mens omsetningen av økologisk hvitkål gikk ned med om lag 24,5 prosent.



Figur 34 Omsetning av økologisk hvitkål og andel av totalomsetning, 2015—2024. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

Prisen på økologisk hvitkål økte med 1,9 prosent, jf. tabell 8. Prisene på både økologiske og konvensjonelle produkter har økt jevnt fra 2012 og frem til i dag.

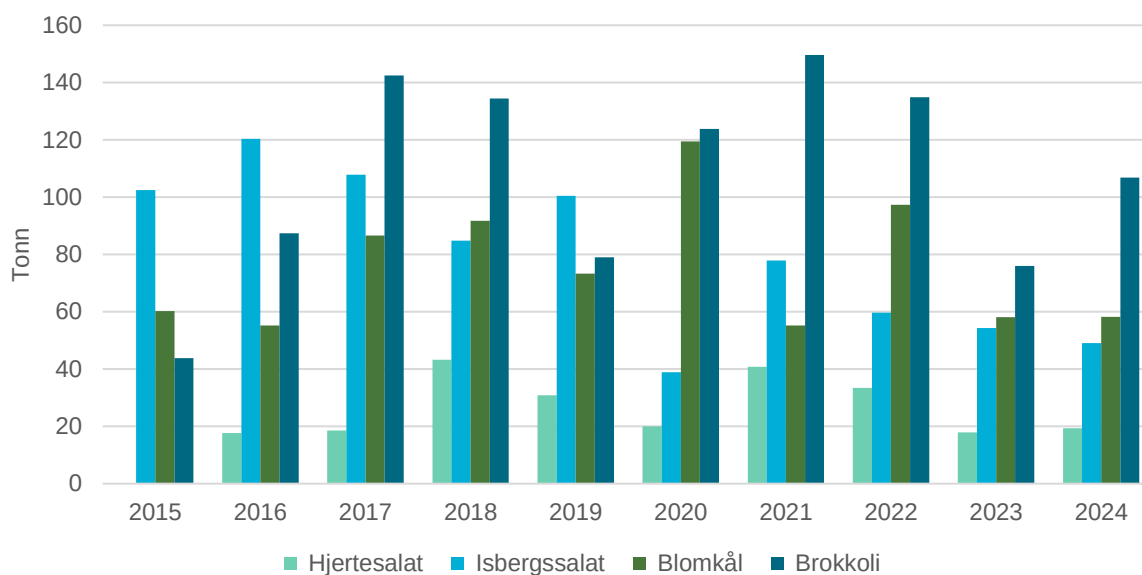
Tabell 8 Pris på hvitkål 2024, differanse til konvensjonell vare og endring fra 2023. Kroner per kilo og prosent

Pris økologisk	19,49
Pris konvensjonell	10,40
Prisdifferanse økologisk - konvensjonell	9,09
Prisendring økologisk fra forrige år	1,9 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.3.5 Økt omsetning av økologisk brokkoli og hjertesalat

Fra 2023 til 2024 var det en økt økologisk omsetning av brokkoli og hjertesalat, mens omsetningen av blomkål holdt seg stabil. Av sommergrønnsakene var det kun isbergsalat som hadde en nedgang i omsetning i 2024. Andelen økologisk av total omsetning har økt med 0,9 prosentpoeng for brokkoli, og er nå på 3,4 prosent. Også andelen økologisk hjertesalat har hatt en liten økning. For økologisk blomkål og isbergsalat gikk derimot andelen økologisk noe ned i 2024.



Figur 35 Omsetning av økologiske sommergrønnsaker, 2015—2024. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

Prisene på isbergssalat og hjertesalat gikk opp i 2024 sammenlignet med året før, mens prisen på blomkål og brokkoli gikk ned med henholdsvis 0,9 og 6,2 prosent. Prisene for de konvensjonelle sommergrønnsakene økte også i 2024, se Tabell 9.

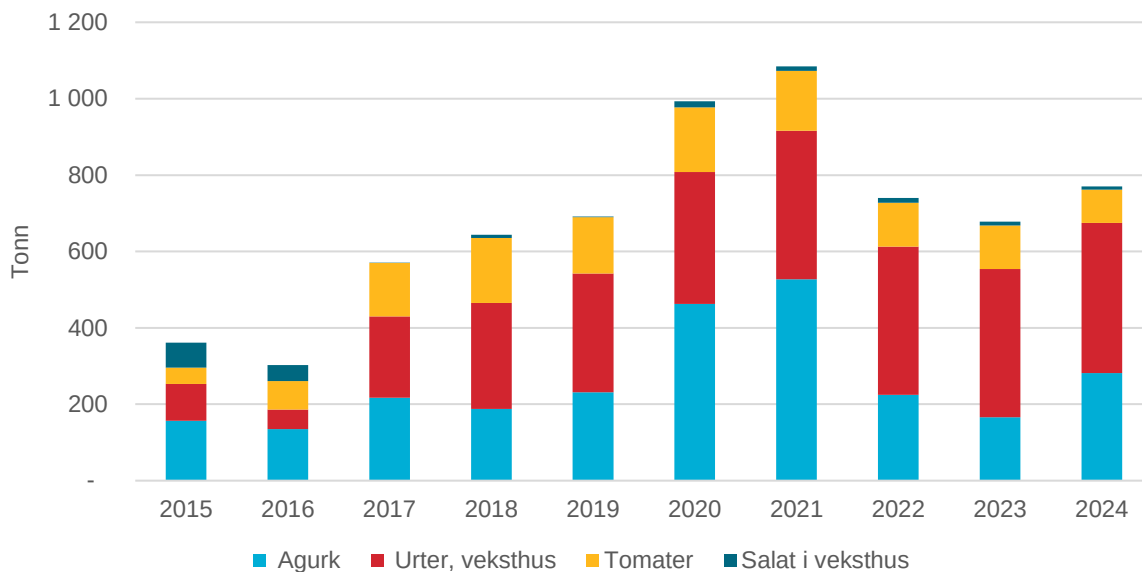
Tabell 9 Pris på sommergrønnsaker i 2024, differanse til konvensjonell vare og endring fra 2023. Kroner per stykke/pakke* og prosent

	Blomkål	Brokkoli	Isbergssalat	Hjertesalat*
Pris økologisk	24,17	21,83	16,94	19,93
Pris konvensjonell	14,00	12,80	13,64	15,11
Prisdifferanse økologisk - konvensjonell	10,18	9,02	3,30	4,82
Prisendring økologisk fra forrige år	-0,9 %	-6,2 %	4,9 %	14,3 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.4 Mer økologisk agurk gir økt omsetning av veksthusgrønnsaker

Omsetningen av økologiske urter var om lag på samme nivå i 2024 som året før, mens omsetningen av agurk økte og omsetningen av tomat og salat gikk ned.

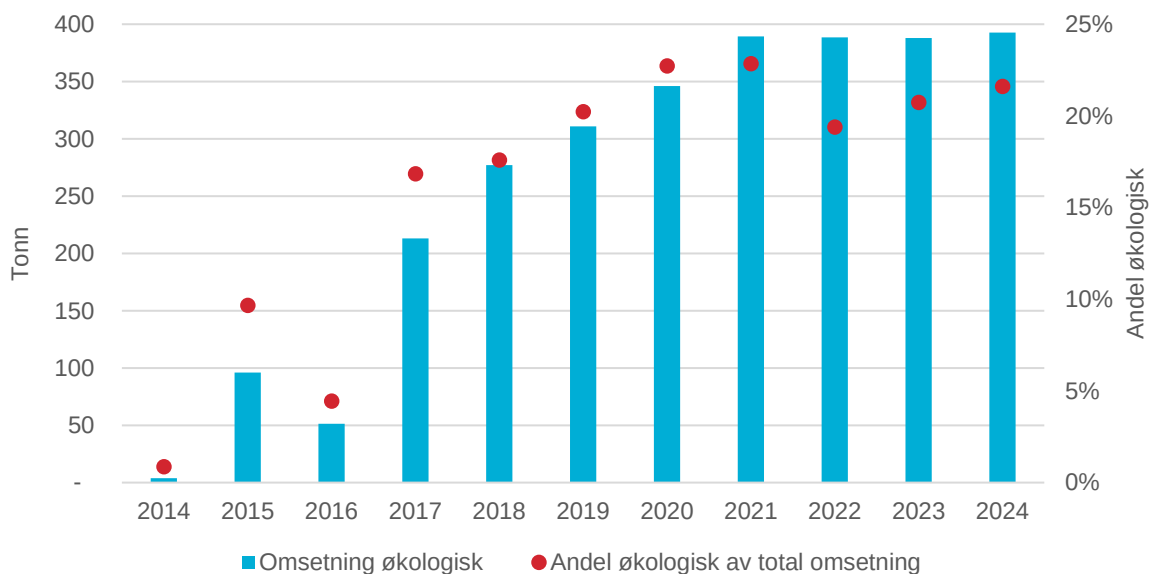


Figur 36 Omsetning av økologiske veksthusprodukter, 2015—2024. Tonn

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.4.1 Lavere priser på økologiske urter enn på konvensjonelle

Produksjonen og omsetningen av økologiske urter var relativt stabil fra 2023 til 2024, med kun én prosent økning. En nedgang på 4 prosent i omsetningen av konvensjonelle urter bidro imidlertid til at andelen økologiske urter av den totale omsetningen økte.



Figur 37 Omsetning av økologiske urter og andel av total omsetning, 2015—2024. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

Produsentprisen på økologiske urter har vært stabil i flere år, og det har heller ikke vært noen prisendring i 2024. I like mange år har den økologiske varianten i gjennomsnitt vært billigere enn den konvensjonelle. Prisen for konvensjonelle urter økte igjen siste år, og differansen mellom økologiske og konvensjonelle urter ble kr 3,64 per potte. Det finnes mange pottestørrelser for økologisk og konvensjonell produksjon og

omsetning, men det er 12 cm potte vi følger i begge produksjonssystemene. Viktigst for omsetningen er kanskje at enkelte markedsaktører satser stort på økologiske urter, og tilbyr omtrent bare denne varianten i sine butikker.

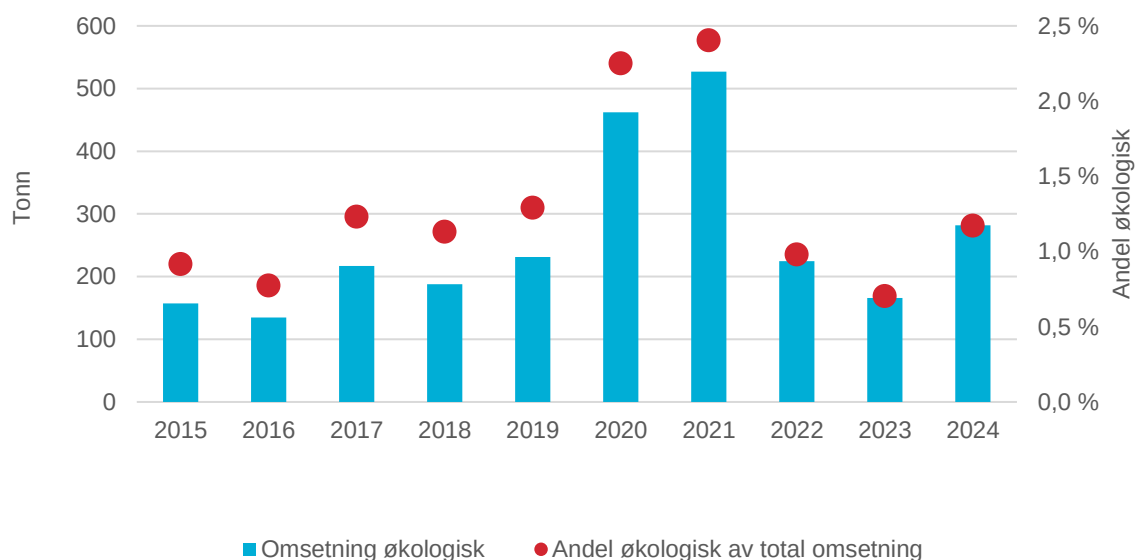
Tabell 10 Pris på urter i 2024, differanse til konvensjonell vare og endring fra 2022. Kroner per enhet (12 cm potte) og prosent

Pris økologisk	11,56
Pris konvensjonell	15,18
Prisdifferanse økologisk - konvensjonell	-3,62
Prisendring økologisk fra forrige år	0,0 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.4.2 Økt omsetning av økologiske agurker

Norske agurker blir stadig mer populære. Totalomsetningen øker for hvert år, men omsetningen av den økologiske varianten har de siste årene sunket. I 2024 var omsetningen av økologisk agurk på vei oppover igjen, og med unntak av 2020 og 2021 ble omsetningen den høyeste i den siste tiårsperioden. Andelen økologisk av totalomsetningen økte med 0,5 prosentpoeng til 1,2 prosent i 2024.



Figur 38 Omsetning av økologiske agurker og andel av total omsetning, 2015—2024. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

Prisen på økologiske agurker gikk opp med 3,7 prosent i 2024, og differansen mellom prisen på økologiske agurker og konvensjonelle agurker var på kr 3,88 per stykk.

Tabell 11 Pris på agurk i 2024, differanse til konvensjonell vare og endring fra 2023. Kroner per stykk og prosent

Pris økologisk	14,94
Pris konvensjonell	11,05
Prisdifferanse økologisk – konvensjonell	3,88
Prisendring økologisk fra forrige år	3,7 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

5.5 Større omsetning av økologiske epler, men ingen økoplommer

Fruktavlingen i 2024 gikk totalt ned med 8 prosent sammenlignet med 2023, som var et eksepsjonelt godt fruktår. Omsetningen av norsk frukt totalt var i 2024 omtrent på nivå med 2021.

Landbruksdirektoratet har i flere år presentert produksjons- og omsetningstall fra Fruktlagerinspektøren, både for konvensjonell og økologisk norsk frukt. Disse tallene viser et fall i økologisk epleproduksjon fra 82 til 77 tonn, men en økning fra 7 til 22 tonn i omsetning av økologiske epler. For plommer viser tallene en økning i økologisk produksjon fra 16 til 24 tonn, mens omsetningen av økologiske plommer gikk fra 7 tonn til null. Fruktlagerinspektøren rapporterer om at det er utfordrende å få solgt økologisk frukt som økologisk.

Landbruksdirektoratet har i tillegg hentet inn salgstall for norsk økologisk frukt fra de to store omsetningssystemene for norsk grønt til dagligvaremarkedet; Gartnerhallen/Bama og Nordgrønt/COOP. Disse opplysningene tyder på at det ble omsatt minst 48 tonn norske økologiske epler i dagligvarehandelen i 2024. Basert på 2023-tall fra de samme kildene, er dette en økning på 11 tonn fra 2023, som tilsvarer nesten 30 prosent. I tillegg ble en viss mengde økologiske epler omsatt som konvensjonelle. Ingen av systemene omsatte økologiske plommer i 2024, mens det ble omsatt snaut 6 tonn i 2023. Det ble produsert økologiske plommer også i 2024, men disse ble omsatt som konvensjonelle i dagligvarehandelen eller gjennom andre salgskanaler.

Det er ikke rapportert produsentpris til Landbruksdirektoratet for økologiske epler og plommer hverken i 2023 eller 2024, og det er derfor ingen mulighet for prissammenligninger.

6 Omsetning i forbrukermarkeder

Omsetningen av økologiske matvarer i dagligvarehandelen økte med 7,8 prosent fra 2023 til 2024, målt i verdi. Veksten i økologisk omsetningsverdi var større enn den generelle stigningen i matvarepriser.

Både totalt og innen de fleste fylker og varegrupper var omsetningsveksten for økologiske varer større enn i det totale dagligvaremarkedet. Økologisk andel av dagligvaremarkedet ligger likevel stabilt på omtrent 2 prosent.

I de salgskanaler utenom dagligvare som Landbruksdirektoratet følger, var det en samlet vekst på 9,3 prosent fra 2023 til 2024. Grossistsalg til storhusholdningsmarkedet hadde en vekst tilnærmet lik den for dagligvare, med 7,4 prosent. Størst vekst hadde «Spesialbutikker», med 15 prosent vekst fra 2023.

I dette kapitlet presenterer Landbruksdirektoratet utviklingen i omsetning av økologiske matvarer i dagligvarehandelen og andre forbrukermarkeder. Omtalen gjelder både norskproduserte og importerte matvarer.

Økologiske matvarer omsettes i mange ulike salgskanaler, og vi henter inn tall for et utvalg av disse. Den totale verdien av denne omsetningen vil derfor være større enn summen av de salgskanalene vi presenterer her.

6.1 Økende etterspørsel etter økologisk mat i dagligvarehandelen

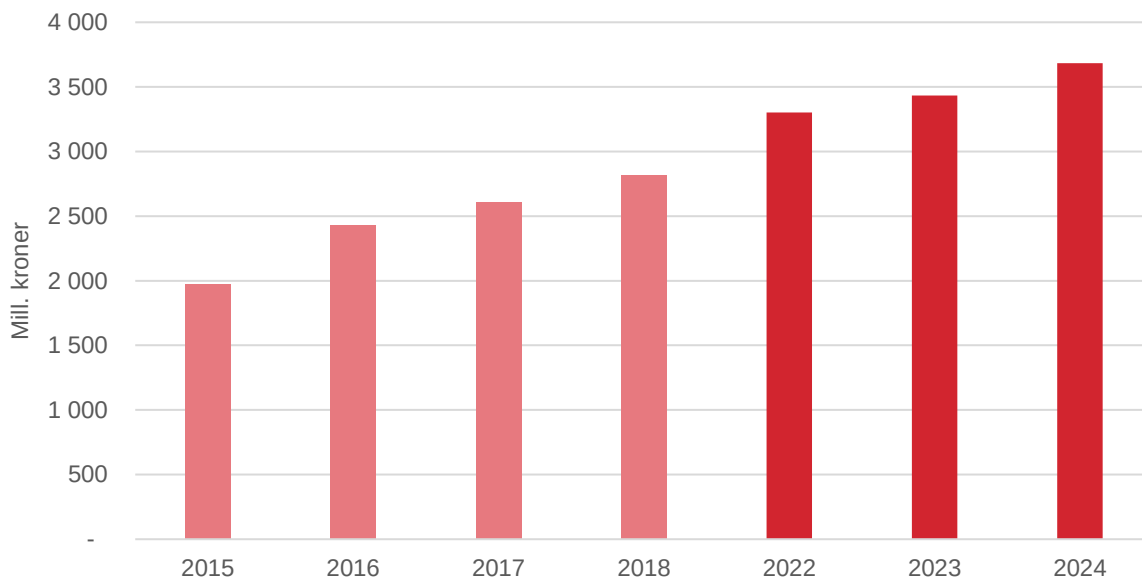
I årets rapport presenterer Landbruksdirektoratet igjen omsetningstall for dagligvarehandelen fra NielsenIQ. Tallene er basert på salgsdata fra et utvalg av norske dagligvarebutikker, og representerer 99,9 prosent av det norske dagligvaremarkedet. Produkter blir merket som økologiske basert på lister fra dagligvarekjedene og deretter kvalitetssikret av NielsenIQ.

Landbruksdirektoratet har ikke tilgang på omsetningstall fra NielsenIQ for årene 2019 til 2021. For denne perioden hentet vi inn tall direkte fra dagligvarekjedene. Disse viste at omsetningen av økologiske varer gjennom dagligvarehandelen steg med 17 prosent fra 2019 til 2020 på grunn av covid-19-pandemien, før den falt noe tilbake i 2021. Denne utviklingen hang tett sammen med utviklingen i det totale dagligvaremarkedet.

I denne rapporten sammenstiller vi omsetningsverdien totalt og per varegruppe med tall for 2018 og bakover, for å lette sammenligning med våre tidligere rapporter. Hovedfokuset vil likevel være på utviklingen i de tre årene vi har nye data for.

Figur 39 viser utviklingen i omsetningsverdi for økologiske matvarer i dagligvarehandelen i perioden 2015 til 2024, unntatt årene 2019 til 2021.

Fra 2023 til 2024 økte omsetningen på landsbasis med 7,8 prosent. Til sammenligning økte verdien av det totale dagligvaremarkedet med 5 prosent. Dette førte til at økologiske matvarer utgjorde en marginalt større andel av totalmarkedet i 2024 enn i 2023. Den økologiske andelen av dagligvaremarkedet har de siste tre årene ligget stabilt på 1,7 til 2 prosent, avhengig av om man regner med alle underkategorier av matvarer eller kun de kategoriene hvor det finnes minst ett økologisk produkt.



Figur 39 Omsetning av økologiske matvarer i dagligvarehandelen, 2015–2018 og 2022–2024. Mill. kroner

Kilde: NielsenIQ

Veksten i økologisk omsetningsverdi var også større enn den generelle stigningen i matvarepriser fra 2023 til 2024, som var på 5,3 prosent (Statistisk Sentralbyrå, u.d.). Dette tyder på økt etterspørsel etter økologiske matvarer.

6.1.1 Hovedvaregrupper

Tabell 12 viser utviklingen de tre siste årene for hver av hovedvaregruppene som Landbruksdirektoratet følger.

De aller fleste av varegruppene økte i verdi fra 2023 til 2024. Sterkest vekst var det i gruppene Ferdigretter og Matfett og oljer, men verdiene på disse gruppene er relativt små. Med unntak av Grønnsaker og Barnemat var omsetningsveksten større enn matvareprisveksten i samtlige av varegruppene som økte i verdi. For disse varegruppene (med endring markert i grønt) var også veksten større i den økologiske delen av omsetningen enn i den totale. Den generelle trenden er altså at det har skjedd et betydelig løft fra 2023 til 2024 i det økologiske dagligvaremarkedet.

Tabell 12 Omsetning av økologiske matvarer i dagligvarehandelen per hovedvaregruppe, 2022–2024. Mill. kroner

	2022	2023	2024	Endring 23/24	Andel økologisk*
Grønnsaker	640	638	646	1,3 %	3,5 %
Meieriprodukter	533	583	644	10,4 %	2,5 %
Kornprodukter og bakevarer	383	401	439	9,6 %	2,2 %
Egg	246	249	290	16,6 %	10,0 %
Barnemat	293	280	281	0,4 %	37,4 %
Frukt, bær og nøtter	288	292	279	-4,5 %	2,3 %
Drikkevarer	153	167	190	13,5 %	0,7 %
Kjøtt	146	168	184	9,9 %	0,6 %
Kaffe og te	149	151	161	6,5 %	4,0 %
Krydder og tilbehør	122	128	145	13,4 %	2,7 %
Matfett og oljer	75	84	106	26,5 %	3,5 %
Søte pålegg	69	80	91	14,3 %	5,6 %
Snacks, godteri og desserter	67	62	70	12,0 %	0,4 %
Ferdigretter	37	38	52	36,1 %	0,6 %
Fisk	33	27	31	14,9 %	0,8 %
Sum økologiske matvarer	3 233	3 348	3 610	7,8 %	2,0 %

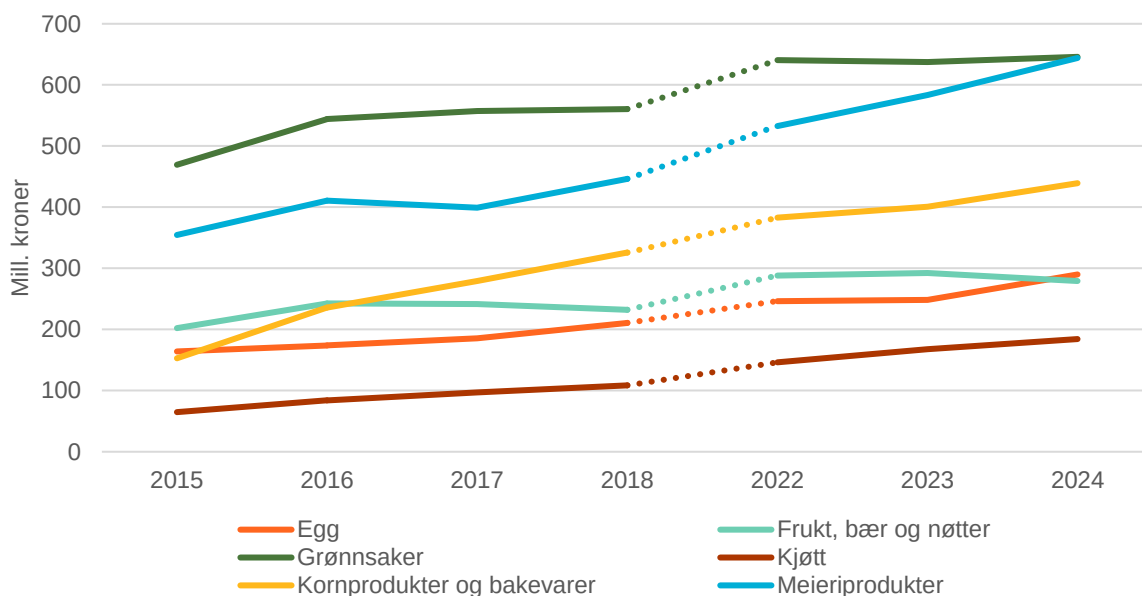
Kilde: NielsenIQ

*Kun medregnet de underkategorier som inneholder minst ett økologisk produkt.

Det viktigste unntaket fra den generelle trenden er i segmentet frukt og grønt. Selv om grønnsaker (inkludert hermetiske) er den hovedvaregruppen med størst omsetningsverdi, steg den økologiske omsetningsverdien med 1,3 prosent mens den økte med 3,9 prosent i totalmarkedet. For frukt, bær og nøtter falt den økologiske omsetningsverdien med 4,5 prosent, mens totalsalget økte med 8,4 prosent.

For å kvalitetssikre og supplere omsetningstallene, har Landbruksdirektoratet hentet inn kvalitative innspill fra sentrale aktører i dagligvaremarkedet. De bekrefter den positive utviklingen i mange kategorier og peker på en forbrukeratferd i endring som årsak til dette. Ulike trender innen matforbruk, som for eksempel lokalmat og råvarebasert kosthold, leder flere forbrukere i retning av økologiske produkter. Kundemassen har de siste årene vært i sakte vekst, til tross for vedvarende høy inflasjon og rente. Selv om mange forbrukere har blitt mer prisbevisste i denne perioden, har altså ikke den makroøkonomiske utviklingen fått den etablerte kundemassen til å forlate de økologiske produktene.

Figur 40 viser utviklingen i omsetningsverdi siden 2015 for de seks hovedvaregruppene som er mest relevante for norsk jordbruksproduksjon. Disse gruppene blir omtalt i egne underkapitler nedenfor.

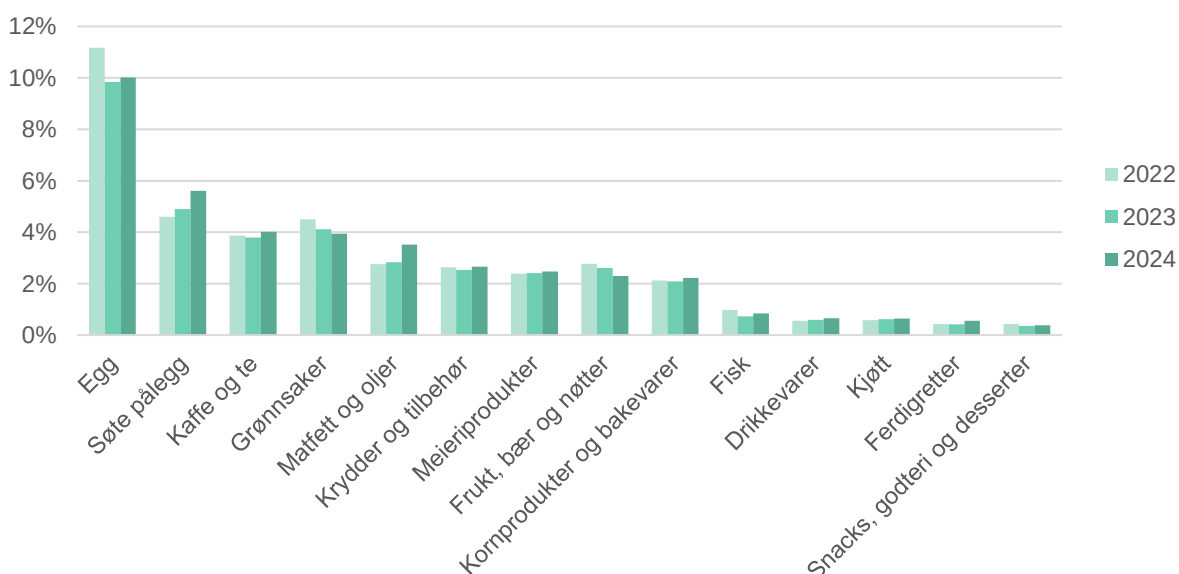


Figur 40 Utvikling i omsetningen av økologiske matvarer per produktgruppe, 2015–2018 og 2022–2024. Mill. kroner

Kilde: NielsenIQ

Figuren viser at omsetningsveksten i denne tiårsperioden har vært brattest for de tre varegruppene hvor omsetningen nå er størst: Grønnsaker, Meieriprodukter og Kornprodukter og bakevarer. Imidlertid har veksten de siste årene flatet ut for Grønnsaker.

Figur 41 viser utviklingen i økologisk andel av omsetningen per varegruppe. Barnemat (37,4 %) er utelatt fra figuren for at man lettere skal kunne se utviklingen for de andre gruppene.



Figur 41 Andel økologisk av omsetning i dagligvarehandelen per produktgruppe, 2022–2024. Prosent

Kilde: NielsenIQ

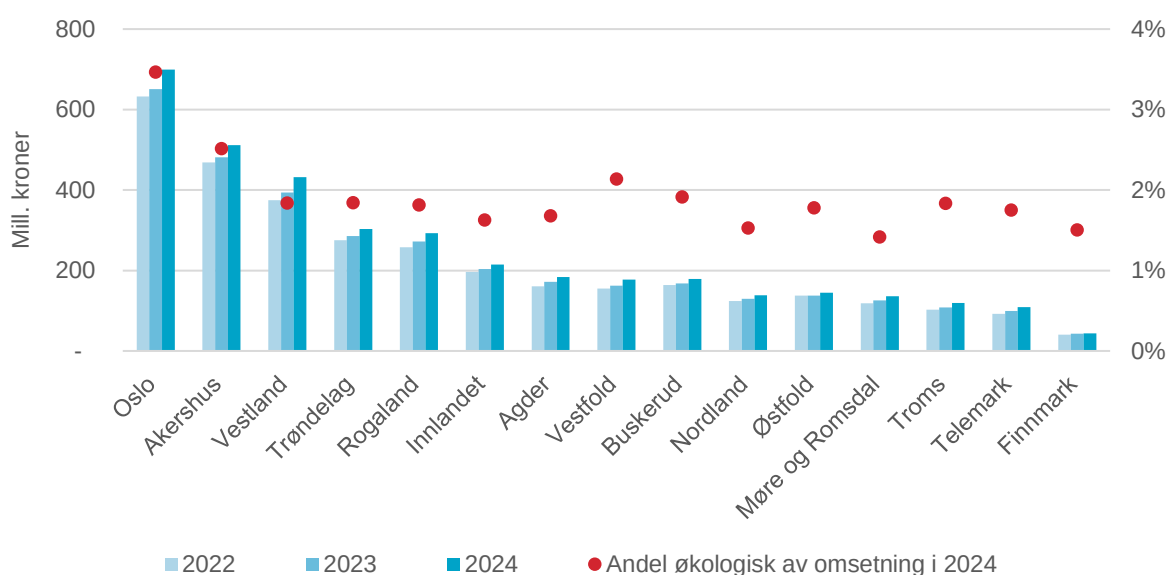
Barnemat er med 37,4 prosent den varegruppen med klart høyest økologisk andel av omsetningen. I denne gruppen har andelen falt fra 39 prosent i 2022. Årsaken er færre økologiske produkter på markedet.

I de fleste andre varegrupper har øko-andelen økt fra 2023 til 2024. Etter Barnemat har Egg den høyeste andelen med 10 prosent, selv om denne var oppe på 11,2 prosent i 2022. I gruppene Søte pålegg og Matfett og oljer har andelen økt markant det siste året.

Som for omsetningsverdi har også øko-andelen av markedet sunket for både Grønnsaker og Frukt, bær og nøtter.

6.1.2 Fylker

Figur 42 viser den fylkesvise omsetningen av økologiske matvarer i dagligvarehandelen.



Figur 42 Omsetning av økologiske matvarer i dagligvarehandelen per fylke, 2022–2024. Mill. kroner

Kilde: NielsenIQ

Oslo er fylket med både det største økologiske dagligvaremarkedet og den høyeste andelen økologisk av omsetningen. Andelen var 3,5 prosent i 2024. I tillegg til Oslo, hadde Akershus og Vestfold i 2024 en øko-andel som var over landsgjennomsnittet på 2 prosent. Møre og Romsdal, Finnmark og Nordland var fylkene med lavest øko-andel.

Fra 2023 til 2024 har omsetningen av økologiske matvarer økt i alle fylker. Veksten i omsetningsverdi var større enn den generelle prisveksten på matvarer i alle fylker unntatt Finnmark. Dette tyder på at forbruket av økologiske matvarer øker over nesten hele landet. Innspill fra bransjeaktører bekrefter at økologisk mat i dagligvarehandelen ikke lenger er et utpreget byfenomen.

6.1.3 Grønnsaker

Tabell 13 viser omsetningen for undergrupper av grønnsaker de siste tre årene, samt andelen økologisk av omsetningen i 2024.

Tabell 13 Omsetning av økologiske grønnsaker i dagligvarehandelen, 2022–2024. Mill. kr

	2022	2023	2024	Endring 23/24	Andel økologisk
Hermetiske grønnsaker	155	164	189	15,2 %	10,2 %
Andre grønnsaker*	100	105	102	-3,5 %	3,9 %
Gulrot og andre rotvekster	93	89	87	-2,0 %	5,3 %
Urter friske	59	57	55	-3,2 %	16,4 %
Agurker	51	53	50	-6,0 %	3,3 %
Tomater	40	45	42	-6,5 %	2,1 %
Kålvekster	35	30	28	-7,9 %	2,7 %
Løk- og purrevekster	40	32	27	-15,6 %	2,0 %
Salat- og bladgrønnsaker	27	24	25	5,1 %	5,4 %
Frø- og belgvekster	22	21	23	8,2 %	16,2 %
Poteter	10	11	13	21,2 %	0,7 %
Sopp	6	5	5	-4,0 %	1,3 %
Dypfryste grønnsaker/poteter og kjøtterstatninger	4	2	1	-56,2 %	0,0 %
Totalsum	640	638	646	1,3 %	3,5 %

Kilde: NielsenIQ

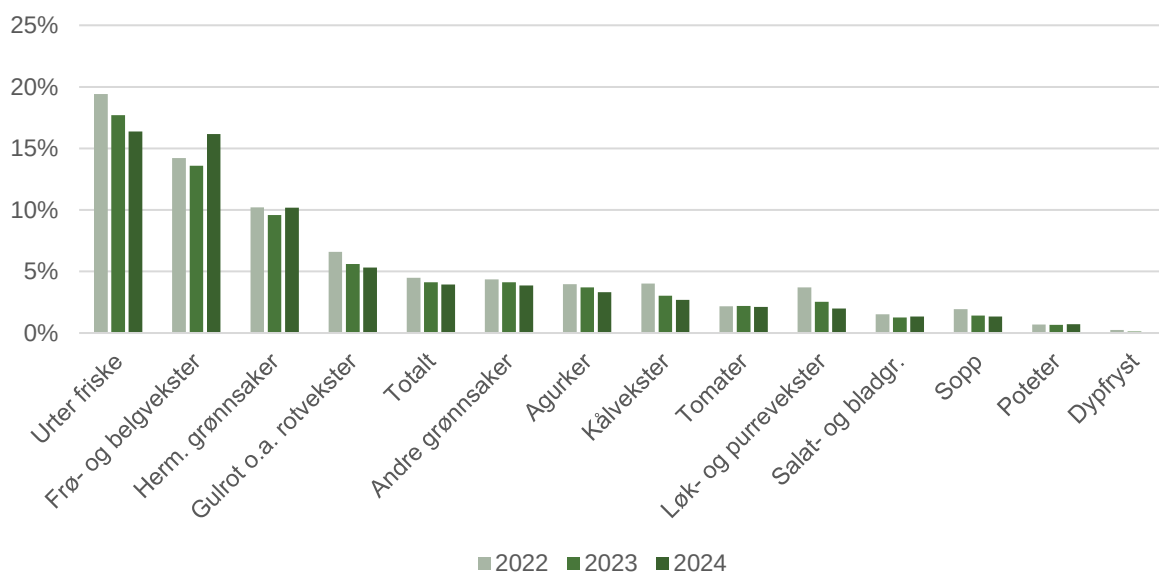
*Paprika, stangselleri, avokado, squash, chili, aubergine, artisjokk, fennikel, asparges og andre stengelvekster

Undergruppen med størst omsetningsverdi er Hermetiske grønnsaker. Dette er én av få undergrupper med vekst i omsetning fra 2023 til 2024, og veksten er også større enn i totalmarkedet. Utviklingen skyldes økende økologisk omsetning av både mais, bønner, erter og oliven.

Omsetningsverdien økte også for Poteter, Salat- og bladgrønnsaker og Frø og belgvekster. Som omtalt i kapittel 5.2 økte også omsatt mengde norske økologiske poteter noe sammenlignet med 2023. Økningen i Frø- og belgvekster drives først og fremst av ulike typer spirer.

Undergruppene Gulrot og andre rotvekster, Urter friske, Kålvekster, Løk- og purrevekster, Sopp og Dypfryste grønnsaker/poteter og kjøtterstatninger har alle hatt en negativ utvikling i omsetningsverdi i perioden 2022 til 2024. Det siste året var nedgangen størst for Løk- og purrevekster.

Figur 43 viser utviklingen i økologisk andel av omsetningen for undergrupper av grønnsaker de siste tre årene. Ettersom totalmarkedet har vokst i verdi i dette tidsrommet, har økoandelen gått ned for de fleste av undergruppene. Unntakene er frø- og belgvekster og hermetiske grønnsaker.



Figur 43 Andel økologisk av omsetning i dagligvarehandelen per kategori av grønnsaker, 2022–2024. Prosent

Kilde: NielsenIQ

Jevnt over skiller altså Grønnsaker seg ut fra den generelt positive utviklingen i det økologiske dagligvaremarkedet. De siste årene har mange forbrukere blitt mer prisbevisste, og pris er en spesielt viktig faktor i segmentet frukt og grønt. Dette underbygges av stort fokus på frukt og grønt i butikkjedenes kampanjer, og av en salgsvidning mot egne merkevarer (Samfunnsøkonomisk Analyse AS, 2023).

Utviklingen for økologiske grønnsaker står i en viss kontrast til totalmarkedet, hvor varegruppen Grønnsaker økte i verdi med 3,9 prosent fra 2023 til 2024. Denne veksten er riktignok lavere enn den generelle prisveksten på grønnsaker på 5,1 prosent (Statistisk Sentralbyrå, u.d.). Dette tyder på at den totale etterspørselen etter grønnsaker i dagligvaremarkedet i beste fall er uendret. Landbruksdirektoratets tall for omsetning av norske grøntprodukter viser at omsatt mengde av både konvensjonelle og økologiske grønnsaker gikk ned fra 2023 til 2024.

Tabell 14 viser utviklingen i omsetning av ti frilandsgrønnsaker det er norsk produksjon av, rangert etter økologisk omsetningsverdi i 2024.

Tabell 14 Omsetning av utvalgte økologiske frilandsgrønnsaker i dagligvarehandelen, 2022–2024. Mill. kroner

	2022	2023	2024	Andel økologisk
Gulrot	45	46	46	4 %
Stangselleri	20	20	18	19 %
Brokkoli	19	16	15	4 %
Sellerirot	15	15	14	14 %
Rødbeter	11	13	15	40 %
Rød og gul løk	20	21	18	2 %
Potet	10	11	13	1 %
Blomkål	10	11	9	4 %
Isbergsalat	6	6	6	1 %
Kålrot	7	6	5	4 %

Kilde: NielsenIQ

Andelen disse økologiske grønnsakene utgjør av totalomsetningen i dagligvarehandelen, varierer fra 1 prosent for potet og isbergsalat til 40 prosent for rødbeter. Det er med andre ord et stort rom for økt norsk økologisk grønnsaksproduksjon dersom etterspørselen tar seg opp.

6.1.4 Økning i omsetningen av økologiske meieriprodukter

Tabell 15 viser omsetningen for kategorier av meierivarer de siste tre årene, samt andelen økologisk av omsetningen i 2024. Til forskjell fra tidligere rapporter har vi i år valgt å vise omsetningen av plantemelk sammen med meieriproduktene. Salget av økologiske meieriprodukter i Norge økte med 10,4 prosent i 2024. Salget økte for samtlige undergrupper av meieriprodukter, utenom syrnet melk, plantemelk og fløte, der salget gikk ned. Holder man plantemelk utenfor, er den samlede veksten for meieriprodukter 14,4 prosent.

Omsetningen av økologisk melk økte med til sammen 14,1 prosent i 2024. Økologisk søtmelk sto for det meste av økningen, med et totalt salg på 299 mill. kroner. Til tross for en nedgang i omsetningen, var syrnet melk den meierivaren med høyest andel økologisk salg. Mer enn 11 prosent av omsetningen av syrnet melk var økologisk i 2024.

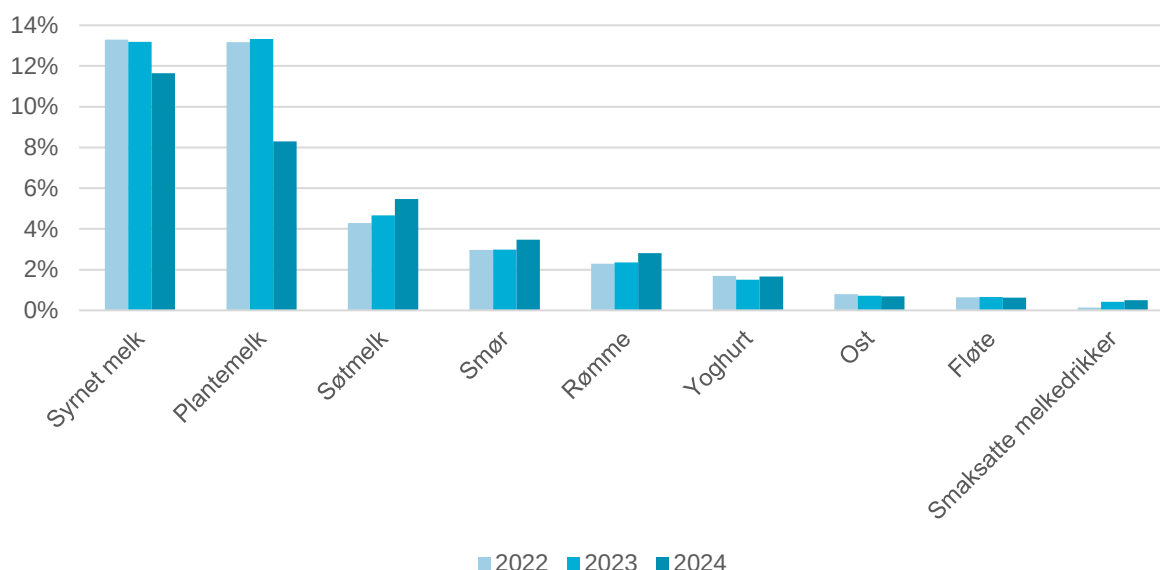
Tabell 15 Omsetning av økologiske meierivarer i dagligvarehandelen, 2022–2024. Mill. kroner

	2022	2023	2024	Endring 23/24	Andel økologisk
Melk	315	356	406	14,1 %	6,4 %
Søtmelk	217	247	299	20,8 %	5,5 %
Syrnet melk	98	109	107	-1,2 %	11,6 %
Ost	82	81	83	3,0 %	0,7 %
Yoghurt	36	36	44	22,2 %	1,7 %
Smør	23	26	36	35,3 %	3,5 %
Rømme	25	27	34	24,0 %	2,8 %
Plantemelk	44	45	28	-38,3 %	8,3 %
Fløte	7	8	8	-2,9 %	0,6 %
Smaksatte melkedrikker	1	4	5	33,4 %	0,5 %
Totalt	533	583	644	10,4 %	2,5 %
Totalt uten plantemelk	489	539	617	14,4 %	2,4 %

Kilde: NielsenIQ

Omsetningen av økologisk ost var på 83 mill. kroner i 2024, som er en økning på 3 prosent. Det var kun 0,7 prosent av osten som ble solgt i dagligvarehandelen som var økologisk. Smør og smaksatte melkedrikker sto for den største økningen i omsetning, med henholdsvis 35 og 33 prosent økt omsetning. Samtidig er salget av smaksatte melkedrikker lite, med en omsetning på 5 mill. kroner. Det er også den meierivaren med lavest andel økologisk, med 0,5 prosent.

Figur 44 viser utviklingen i økologisk andel av omsetningen per kategori av meieriprodukter. For de to undergruppene med høyest økoandel, syrnet melk og plantemelk, sank økoandelen betydelig fra 2023 til 2024. I de øvrige undergruppene økte andelen, og tendensen er spesielt positiv for søtmelk, smør og rømme.



Figur 44 Andel økologisk av omsetning i dagligvarehandelen per kategori av meieriprodukter, 2022–2024. Prosent

Kilde: NielsenIQ

Som omtalt i kapittel 2.4, blir stadig mer av den økologiske melka som produseres i Norge også videreforedlet til økologiske produkter. Denne andelen (anvendelsesgraden) var i 2024 på 69 prosent. I 2024 økte også produksjonen etter flere år med nedgang. Den svært positive utviklingen i etterspørsel i dagligvarehandelen tilsier at det fortsatt er rom for å øke bruken av norsk økologisk melk.

6.1.5 Kornprodukter og bakervarer

Tabell 16 viser omsetningen for undergrupper av kornprodukter og bakervarer de siste tre årene, samt andelen økologisk av omsetningen i 2024. Salget av økologiske kornprodukter og bakervarer økte med 9,6 prosent i 2024.

Tabell 16 Omsetning av økologiske kornprodukter og bakervarer i dagligvarehandelen, 2022–2024. Mill. kroner

	2022	2023	2024	Endring 23/24	Andel økologisk
Andre kornprodukter	133	160	180	12,5 %	80,6 %
Brød (ferskt, tørt, frosset)	67	66	74	12,4 %	0,9 %
Mel og melblandinger	42	45	54	21,6 %	4,4 %
Gryn	36	37	42	12,1 %	15,8 %
Pasta og middagstilbehør	50	42	37	-12,0 %	1,3 %
Andre tørre brød	20	18	18	-1,0 %	1,3 %
Kjeks og kaker	17	16	14	-11,2 %	0,4 %
Ris og risprodukter	9	10	12	15,5 %	3,1 %
Frokostblandinger	9	8	9	20,8 %	0,8 %
Totalsum	383	401	439	9,6 %	2,2 %

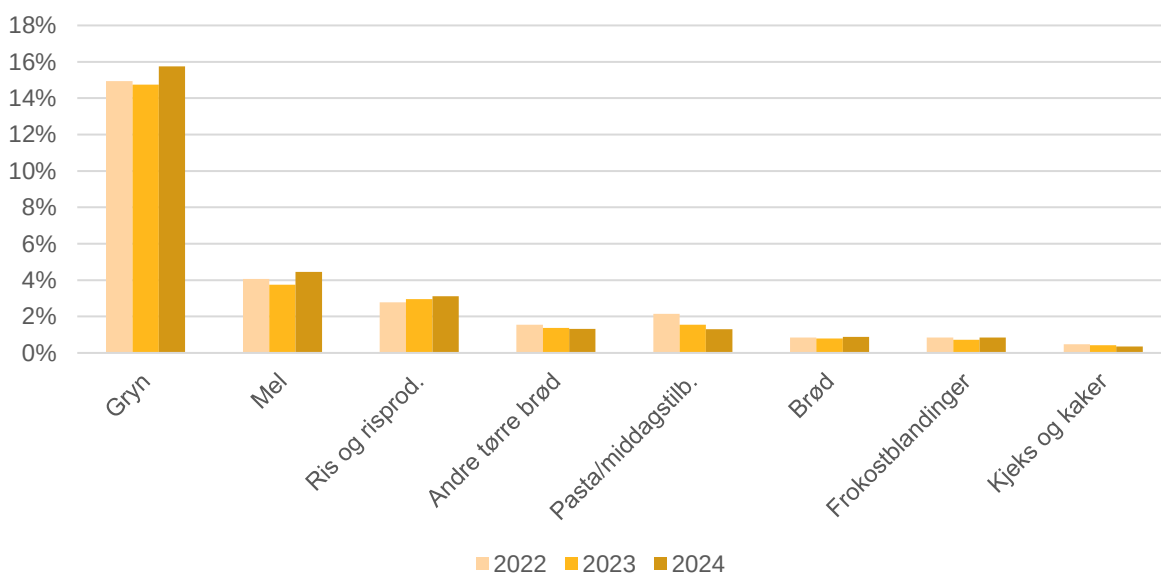
Kilde: NielsenIQ

Undergruppen Andre kornprodukter har størst omsetningsverdi på 180 mill. kroner, og er også den undergruppen med høyest andel økologisk salg. Økologiske frø og kjerner står for det meste av omsetningen i denne gruppen.

Mel og melblandinger er undergruppen med størst prosentvekst i 2024, på nesten 22 prosent. Det ble solgt økologisk mel og melblandinger til en verdi av 54 mill. kroner.

Den største nedgangen var i undergruppen Pasta og middagstilbehør, der omsetningen av økologiske produkter gikk ned 12 prosent. I denne gruppen er det spaghetti som har gått mest ned i omsetningsverdi, som skyldes at det i 2024 er færre økologiske spaghetti produkter enn året før. Kjeks og kaker er en annen undergruppe der omsetningen har gått ned det siste året. I 2024 gikk omsetningen ned 11 prosent, som tilsvarer 2 mill. kroner i omsetningsverdi.

Figur 45 viser andel økologisk av omsetning i dagligvarehandelen per kategori av kornprodukter og bakervarer. Andre kornprodukter (80,6 %) er utelatt fra figuren for at man lettere skal kunne se utviklingen i de andre gruppene.



Figur 45 Andel økologisk av omsetning i dagligvarehandelen per kategori av kornprodukter og bakervarer, 2022–2024. Prosent

Kilde: NielsenIQ

Gryn er den kategorien med klart høyest prosentandel økologisk, sett bort fra Andre kornprodukter. Brød er undergruppen med høyest omsetningsverdi etter andre kornprodukter, men den økologiske andelen er til gjengjeld blant de laveste.

6.1.6 Lavere omsetning av økologisk frukt, bær og nøtter

Tabell 17 viser omsetningen for undergrupper av frukt, bær og nøtter de siste tre årene, samt andelen økologisk av omsetningen i 2024. Omsetningen gikk samlet ned med 4,5 prosent fra 2023 til 2024.

Tabell 17 Omsetning av frukt, bær og nøtter i dagligvarehandelen, 2022–2024. Mill. kroner

	2022	2023	2024	Endring 23/24	Andel økologisk
Bananer og andre bløtfrukter	95	101	95	-5,5 %	2,4 %
Epler og andre kjernefrukter	52	50	49	-2,2 %	2,9 %
Sitrusfrukter	53	50	45	-9,5 %	2,7 %
Tørket frukt	36	41	40	-1,7 %	5,7 %
Bær	39	39	39	-1,6 %	1,5 %
Nøtter	11	11	10	-4,4 %	2,1 %
Andre frukter*	0,6	0,7	0,9	33,3 %	0,7 %
Steinfrukter	1,2	0,5	0,3	-38,3 %	0,03 %
Totalsum	288	292	279	-4,5 %	2,3 %

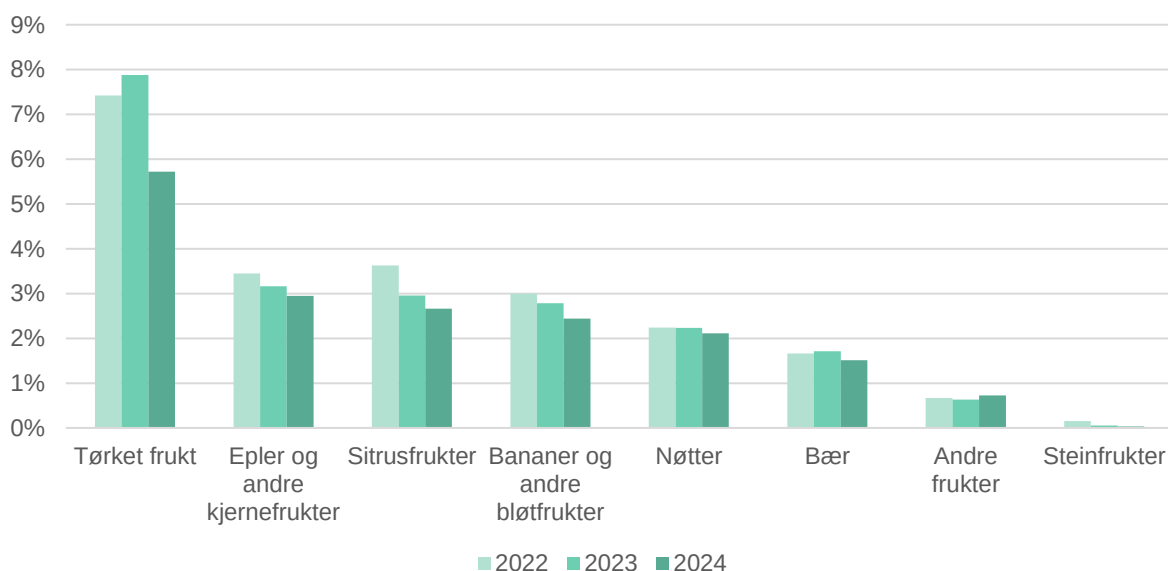
Kilde: NielsenIQ

*Hovedsakelig pasjonsfrukt

Tabellen viser at økologisk frukt, bær og nøtter har hatt en lignende utvikling som økologiske grønnsaker. Alle undergruppene med unntak av Andre frukter har falt i omsetningsverdi fra 2023 til 2024. Samtidig økte totalmarkedet med 8,4 prosent, mens prisveksten på frukt var 3,7 prosent (Statistisk Sentralbyrå, u.d.). Økologisk frukt var altså ikke delaktig i den økende etterspørselen etter frukt i det norske dagligvaremarkedet.

I Norge er det produksjon av økologiske epler og plommer. Som omtalt i kapittel 5.5 ble det omsatt 48 tonn norske økologiske epler i de to systemene som forsyner konsummarkedet. I tillegg produseres det både økologiske epler og økologiske plommer som blir omsatt som konvensjonelle i dagligvaremarkedet.

Figur 46 viser utviklingen i økologisk andel av omsetningen per kategori av frukt, bær og nøtter.



Figur 46 Andel økologisk av omsetning i dagligvarehandelen per kategori av frukt, bær og nøtter, 2022–2024. Prosent

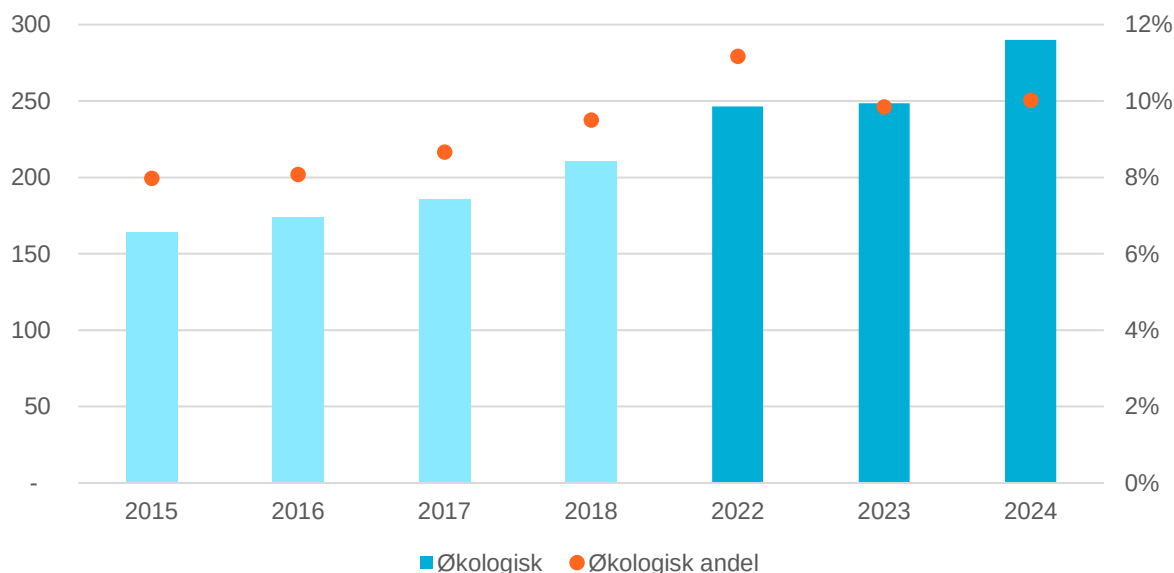
Kilde: NielsenIQ

Økologisk utgjør mest av dagligvareomsetningen i undergruppen tørket frukt. Øko-andelen er imidlertid synkende i alle undergruppene unntatt Andre frukter. Bananer og andre bløtfrukter er undergruppen med klart størst omsetningsverdi. Her har andelen falt fra 3,0 til 2,4 prosent siden 2022.

6.1.7 Fortsatt økning i salget av egg

Figur 47 viser omsetningen av økologiske egg i dagligvarehandelen i årene 2015 til 2024, unntatt 2019 til 2021.

Det ble solgt økologiske egg for 290 mill. kroner i 2024, som er en økning på litt under 17 prosent. Salget har økt hvert år siden 2006, og doblet seg siden 2014. Prisdifferansen mellom konvensjonelle og økologiske egg er ofte relativt liten. Rundt 10 prosent av alle egg som ble solgt i Norge i 2024 var økologiske.



Figur 47 Omsetning av økologiske egg i dagligvarehandelen, 2015–2018 og 2022–2024. Mill. kroner

Kilde: NielsenIQ

Egg er en jordbruksvare Norge er relativt selvforsynt med. Markedsutviklingen for økologiske egg påvirkes av totalmarkedet for egg. Det var en sterk prisstigning på egg og andre matvarer i butikk særlig i 2023. Dette førte til lavere omsetning av økologiske egg, som gjenspeiles i fallet i økoandel dette året. De to siste årene har det vært en underdekningssituasjon i totalmarkedet for egg, dvs. en høyere etterspørsel enn norsk produksjon. Dette har ført til økt etterspørsel etter alle varianter av egg, også økologiske egg. I tillegg har importen av konvensjonelle egg økt for å dekke etterspørselen.

Se også egen omtale av markedsutviklingen for norske økologiske egg i kapittel 4.2.

6.1.8 Kjøtt

Tabell 18 viser omsetningen i undergrupper av kjøtt i dagligvarehandelen de siste tre årene, samt andelen økologisk av omsetningen i 2024.

Tabellen viser at det har vært en solid vekst i omsetningen av økologiske kjøttprodukter de siste tre årene. I 2024 økte salget av økologisk kjøtt med 16 mill. kroner, eller 10 prosent. Den generelle prisveksten på kjøtt var 4 prosent (Statistisk Sentralbyrå, u.d.).

Den største økningen i 2024 sto Pålegg og Formet bearbeidet kjøtt for. Salget av økologisk kjøttpålegg økte med 66 prosent i 2024, som gjør at Pålegg kun ligger bak Fjørfe kjøtt i omsetningsverdi. Formet bearbeidet kjøtt økte med 5 mill. kroner i omsetningsverdi, som er en økning på 38 prosent fra året før.

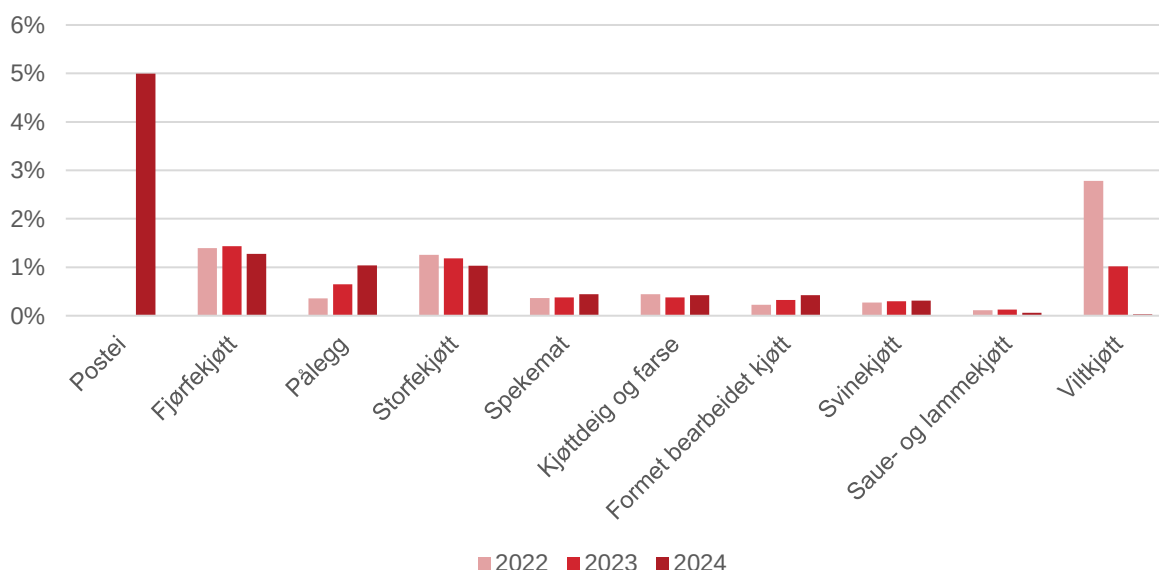
Tabell 18 Omsetning av økologisk kjøtt i dagligvarehandelen, 2022–2024. Mill. kroner

	2022	2023	2024	Endring 23/24	Andel økologisk
Fjørfe kjøtt	59	69	65	-5 %	1,3 %
Pålegg	8	16	27	66 %	1,0 %
Storfe kjøtt	24	24	24	1 %	1,0 %
Formet bearbeidet kjøtt	9	15	20	38 %	0,4 %
Kjøttdeig og farse	18	16	19	17 %	0,4 %
Svine kjøtt	11	13	14	9 %	0,3 %
Spekemat	10	11	13	24 %	0,4 %
Saue- og lammekjøtt	2	2	1	-45 %	0,1 %
Postei	0	0	0,2		5,0 %
Vilt kjøtt	6	2	0,1	-97 %	0,0 %
Totalt	146	168	184	10 %	0,6 %

Kilde: NielsenIQ

Fjørfe kjøtt, saue- og lammekjøtt og vilt kjøtt er de eneste kategoriene med en negativ utvikling i 2024. Spesielt salget av vilt kjøtt har gått ned, og både omsetningen og andelen økologisk er nå tilnærmet null. Det ble solgt 45 prosent mindre økologisk saue- og lammekjøtt i 2024 enn året før. Dette er en lik utvikling som i det totale salget av saue- og lammekjøtt, som har vært synkende siden 2022 (Totalmarked kjøtt og egg, 2025).

Selv om salget av økologisk kjøtt har økt jevnt de siste tre årene, så utgjør det fortsatt en veldig lav andel av det totale salget av kjøtt og kjøttprodukter i Norge. Det er jevnt over en lav andel økologisk. Figur 48 viser utviklingen i økologisk andel av omsetninger per kategori av kjøtt.



Figur 48 Andel økologisk av omsetning i dagligvarehandelen per kategori av kjøtt, 2022–2024. Prosent

Kilde: NielsenIQ

Den økologiske andelen på kjøtt ligger rundt, eller under, 1 prosent, med unntak av postei som ligger på 5 prosent. Andelen økologisk har holdt seg relativt stabil i perioden mellom 2022 og 2024, med unntak av pålegg som har økt jevnt, og vilt kjøtt som har falt kraftig.

Se også egen omtale av markedsutviklingen for norsk kjøtt i kapittel 3.2.

6.2 Salgskanaler utenom dagligvare

Landbruksdirektoratet har over tid registrert omsetningen av økologisk mat og drikke i noen utvalgte salgskanaler utenom dagligvare. I dette kapitlet presenteres omsetningstall fra storhusholdningsmarkedet, Bondens marked, bakeri/caféutsalg, spesialbutikker og Vinmonopolet. Dessuten vil vi kommentere utviklingen for REKO-ringer og markedshager, med særlig vekt på økologiske grøntprodusenter. Vi beskriver også utviklingen i omsetning gjennom offentlige storhusholdninger og i bruk av Debios serveringsmerker.

Tall presentert i dette kapitlet gir ikke et fullstendig bilde, da det er flere aktører og salgskanaler Landbruksdirektoratet ikke har registreringer for, som gårdssalg, abonnement, andelslandbruk, mathaller, netthandel, helsekost og REKO-ringer. Landbruksdirektoratet har tidligere fulgt utviklingen for salgskanalene abonnement, andelslandbruk og helsekost, men disse har falt ut, enten fordi det har blitt for få aktører som har svart oss, eller at et prosjekt er avsluttet og ikke lenger rapporterer tall til oss.

6.2.1 Salget økte i salgskanaler utenom dagligvare i 2024

Tabell 19 viser den samlede utviklingen for de ulike salgskanalene vi følger. Det har vært vekst for alle salgskanalene utenom Bondens marked, og samlet vekst for salgskanalene utenom Vinmonopolet er 9,3 prosent fra 2023 til 2024. Den sterkeste veksten ble registrert for salgskanalen «Spesialbutikker» som hadde en økning i omsetning på nærmere 15 prosent fra 2023 til 2024.

Tabell 19 Omsetning av økologisk mat og drikke fra salgskanaler utenom dagligvarehandelen, 2022–2024. Mill. kroner

	2022	2023	2024	Endring 23/24
Storhusholdningsmarkedet (grossistledd)	267,8	292,2	313,8	7,4 %
Bakerier inkl. caféutsalg	298,1	298,5	330,9	10,8 %
Spesialbutikker	44,1	45,6	52,3	14,7 %
Bondens marked	7,8	8,1	7,3	-10,2 %
Sum salgskanaler utenom dagligvare	617,4	644,4	704,3	9,3 %
Vinmonopolet	1239,8	1291,9	1387,7	7,4 %
Sum inkludert vinmonopolet	1857,6	1936,3	2092,0	8,0 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

6.2.2 Grossistsalg til storhusholdning øker

Landbruksdirektoratet har samlet inn opplysninger om grossistsalg av økologisk mat til storhusholdningsmarkedet siden 2009. De siste årene har Asko, Bama, Eugen, Norganic, Servicegrossistene, Solberg Hansen og Tine delt opplysninger med oss. Storhusholdningsmarkedet for økologiske produkter firedoblet seg i omsetningsverdi fra 2010 til 2019, målt på grossistleddet. Omsetningen falt hele 35 prosent fra 2019 til 2020, tilsvarende mer enn 100 mill. kroner, som følge av nedstengningen under covid-19-pandemien. I etterkant av pandemien har imidlertid omsetningen økt, og endte i 2024 om lag 10 prosent høyere enn i 2019.

Veksten i omsetning fra grossister til storhusholdning var på 7,4 prosent fra 2023 til 2024 og omsetningen passerte for første gang 300 mill. kroner. Veksten var tilnærmet identisk med den i dagligvarehandelen (7,3 prosent), og større enn veksten fra 2022 til 2023.

Den største enkeltkategorien er meierivarer med en omsetning på over 100 mill. kroner i 2024. Drikkevarer, samt kaffe og te og andre tørrvarer er også relativt store kategorier. Bortsett fra meierivarer er det kategorier med lang holdbarhet som er størst i storhusholdningsmarkedet. Dette står i kontrast til dagligvaremarkedet, der ferskvarekategoriene er de aller største. Her tar vi et forbehold om at det skjer en del salg direkte fra bønder til restauranter og/eller hoteller som vi ikke kjenner omfanget av, men dette er

omtalt under beskrivelsen av markedshager i kapittel 6.2.8 Her kommer det fram at 27 prosent av de som driver markedshager selger det meste eller en del av sin produksjon direkte til restauranter. Det gjelder for det meste grønnsaker i sesong.

Tabell 20 Omsetning av økologisk mat og drikke til storhusholdningsmarkedet, fordelt på varegrupper, 2022–2024. Mill. kroner

	2022	2023	2024	Endring 23/24 %
Meierivarer	97,1	108,8	108,4	-0,4%
Kaffe/te	60,1	68,6	79,5	15,9%
Tørrvare	54,0	51,6	54,0	4,7%
Drikkevarer	16,7	16,0	20,0	25,1%
Frukt og grønt	18,6	20,8	19,7	-5,2%
Egg	19,6	15,7	17,8	13,6%
Kjøtt	1,8	10,8	14,4	34%
Sum	267,8	292,2	313,8	7,4%

Kilde: Landbruksdirektoratet

Omsetning gjennom offentlige storhusholdninger har også økt

Til årets rapport har vi spurt våre kilder om de kunne fordele omsetningen på offentlige og private storhusholdninger. Da bare tre av kildene gjorde det, kan vi ikke presentere et presist tallgrunnlag.

Alle som oppga tall fordelt på offentlige og private storhusholdninger, hadde en betydelig høyere andel omsetning til private. Dette er naturlig fordi det private storhusholdningsmarkedet med hoteller og restauranter er vesentlig større enn det offentlige storhusholdningsmarkedet.

Opplysningene fra disse kildene kan tyde på at det fra et lavt nivå, har vært en relativt sterk vekst i innkjøp av økologiske produkter til offentlige storhusholdninger de siste tre årene. En vesentlig del av veksten har skjedd innen ferskvare.

Veiledningstjenesten «Matvalget» forvalter et mandat gitt over jordbruksavtalen i 2022 om å bidra til mer bærekraftige menyer og økt forbruk av (norsk) økologisk mat i landets storhusholdninger (Matvalget, u.d.). Matvalget mottar årlig prosjektmidler fra Landbruksdirektoratet over prosjektordningen «Utviklingstiltak innen økologisk landbruk».

Som del av arbeidet med å bidra til mer økologiske- og bærekraftige menyer som også er i tråd med nasjonale kostråd, anbefaler Matvalget ofte å gå over til mer råvarebaserte og helst lokale og økologiske varer.

De matfaglige rådene Matvalget gir har som mål å være helsefremmende, spesielt når veiledningen er myntet på grupper med egne statlige retningslinjer for hva slags mat man bør spise, som f.eks. videregående skoler har.

Matvalget tilbyr og utfører innkjøpsanalyser, som både er et redskap for å veilede kjøkken og innkjøpsansvarlige, men som også er en dokumentasjon av hva som faktisk blir forbrukt gjennom ulike offentlige storhusholdninger over tid. Matvalget kan gjennom disse analysene dokumentere at de offentlige kjøkken de veileder, år for år øker andelen varer i tråd med kostrådene, andelen råvarebasert, og andelen økologisk og lokalt.

Matvalget har gjennom informasjonsmateriell og besøk veiledet til sammen 162 videregående skolekantiner. Innkjøpsanalyser viser at andelen økologisk hos disse har økt fra 9 til 14 prosent i perioden 2021 til 2023, og råvareandelen har økt fra 32 til 38 prosent. I 42 skoler var Matvalget fysisk til stede og ga veiledning, her var økoandelen 18 prosent og råvareandelen 43 prosent i 2023. Totalt er det 412 videregående skoler i landet slik at ca. 10 prosent av alle videregående skoler har fått fysisk veiledning av Matvalget mens ca. 40 prosent i tillegg har mottatt informasjonsmateriell.

Debios valørmerker – nedgang i offentlig sektor

Debio startet en ordning med serveringsmerker i 2013. Dette er markedsføringsmerker som brukes for å profilere andel økologiske/Debio-godkjente produkter i servering eller matvarehandel. Serveringsmerket tildeles virksomheter som selger og serverer en viss andel økologiske produkter, som bl.a. restauranter, kafeer, kantiner, hotellkjeder, matvarehandlere og arrangementer. Serveringsmerket kan ikke brukes for merking av økologiske produkter. Serveringsmerket finnes i tre varianter: Bronse (minimum 15 % økologisk eller 15 faste produkter), sølv (minimum 50 %) og gull (minimum 90 %). Andelen økologiske råvarer måles i innkjøpssum eller i vekt. På Debio sin nettside publiseres en egen oversikt over alle Debio-godkjente virksomheter.

Til tross for økende omsetning av økologiske varer til storhusholdningsmarkedet, var det fra 2023 til 2024 en nedgang i antallet virksomheter godkjent etter merkeordningen fra 241 til 167. Nesten alle disse tilhører offentlig sektor og den store majoriteten er underenheter av et lite antall kommuner og fylkeskommuner.

Serveringsmerket finnes også for matvarehandelen hvor elleve virksomheter i 2024 er godkjent, hvorav åtte har gull og tre har sølv.

6.2.3 Salg gjennom bakerier og caféutsalg øker

Landbruksdirektoratet registrerer årlig omsetningen av økologiske bakervarer fra Den gode baker, Godt Brød og Maschmann. Disse driver 26 bakeri- og caféutsalg og selger også økologiske bakervarer gjennom helsekost og nett.

Tabell 21 viser at omsetningen fra disse aktørene økte med 11 prosent til 331 mill. kroner, og gjør bakeri og caféutsalg til den største salgskanalen utenom dagligvare som vi registrerer i 2024.

Tabell 21 Omsetning fra økologiske bakeri- og caféutsalg, 2022–2024. Mill. kroner

	2022	2023	2024	Endring 23/24
Bakerier inkl. caféutsalg	298,1	298,5	330,9	10,8 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

Mange håndverksbakerier foretrekker å bruke økologisk mel, men få av bakeriene søker om Debiogodkjenning. En av våre informanter blant grossistene formidler at antall håndverksbakerier har økt mye de siste årene, og at de selger økologisk mel til mer enn 30 slike. De aller fleste av disse har ikke økologisk sertifisering for sine bakerier eller bakervarer. Selv om disse kun skulle anvende økologisk mel vil vi ikke kunne registrere deres omsetning i statistikk for sertifiserte økologiske bakervarer.

6.2.4 Salg gjennom spesialbutikker hadde størst vekst

Salgskanalen «spesialbutikker» kjennetegnes ved at de har et relativt stort utvalg av økologisk mat og drikke, og tilbyr i større grad enn vanlige dagligvare- eller helsekostforretninger varer som f.eks. er kortreiste, grasfødte, veganske, rettferdige eller ikke-emballerte økologiske produkter. Ofte plukker spesialbutikkene tidlig opp internasjonale mat- og helsekosttrender. Når nye trender får et gjennomslag, vil ofte dagligvarehandelen etter hvert ta markedsandeler og presse prisene ned.

Landbruksdirektoratet har over tid hentet informasjon om omsetningen fra sju spesialbutikker i Stavanger, Oslo og Bergen. Etter et par år med fall og stagnasjon i salgsutviklingen, så var det god vekst i 2024 med 15 prosent økning fra 2023. For første gang har vi registrert en samlet omsetning på over 50 mill. kroner fra disse butikkene.

Tabell 22 Omsetning av økologisk mat og drikke fra spesialbutikker i perioden 2022–2024. Mill. kroner

	2022	2023	2024	Endring 23/24
Spesialbutikker omsetning	44,1	45,1	52,6	15,8 %

Kilde: Landbruksdirektoratet

Informantene oppgir flere forklaringer på økt omsetning. Blant disse er økt oppmerksomhet om helse og ernæring, og de selger mer ferskvare enn tidligere. Økte priser bidrar også til økningen i omsetningsverdi.

6.2.5 Direktesalg er viktig for utvikling av produksjon og marked

Direktesalg av økologiske produkter er sentralt for utviklingen av økologisk produksjon og marked.

Dagligvaremarkedets kjedestruktur krever store kvanta/volumer og stabile leveranser gjennom året. Ikke alle økologiske produsenter har stor nok produksjon til å tilfredsstille dette kravet, og det kan gjøre at de ikke kommer inn i verdikjeden til dagligvaremarkedet. Dette gjør seg kanskje sterkest gjeldende for grøntprodusenter.

Betydningen av direktesalgskanaler som omsetningsmulighet for økologiske produsenter underbygges i en ny rapport publisert av AgriAnalyse (Bunger & Tufte, 2025). Rapporten heter «Sårbarhet for økologisk grøntproduksjon i Norge» og er del av et prosjekt støttet med midler av Landbruksdirektoratet. Gjennom prosjektet ble det sendt ut spørreskjema til alle produsenter med økologisk grøntproduksjon registrert i Landbrukets dataflyt. Av 350 produsenter svarte 123, noe som tilsvarer 35 prosent. To tredeler av respondentene sa seg enig i påstanden «Uten direktesalg ville det ikke være mulig økonomisk å drive økologisk grøntproduksjon». Av respondentene hadde 68 prosent frukt og 45 prosent grønnsaker eller poteter. Rapporten kommer for øvrig med mange forslag til hvordan tilskuddsordninger kan bidra til bedre rammevilkår for økologiske grøntprodusenter.

6.2.6 Nedgang i salget av økologiske produkter gjennom Bondens marked

Bondens marked ble etablert i 2003 og har hatt en stabil og forsiktig vekst år for år med en topp i 2015 da omsetningen av økologisk mat og drikke passerte 10 mill. kroner på landsbasis. Økologisk mat og drikke utgjorde da ca. 15 prosent av den totale omsetningen gjennom Bondens marked.

Bondens markeds totale omsetning i 2024 var på 76,4 mill. kroner, en svak vekst på 1,3 prosent fra 2023. Det ble solgt økologiske produkter for 7,3 mill. kroner i 2024, en nedgang på ca. 0,8 mill. kroner eller ca. 10 prosent fra 2023. Omsetning av økologiske produkter utgjorde i underkant av 10 prosent av den totale omsetningen gjennom Bondens marked i 2024. Ca. 60 produsenter deltok med økologiske varer på Bondes marked i 2024 som gir en snittomsetning per produsent per år på ca. 120 000 kroner.

Tabell 23 Omsetning av økologisk mat og drikke gjennom Bondens marked, 2022–2024. Mill. kroner

	2022	2023	2024	Endring 23/24
Bondens marked i Trondheim, Bergen og Oslo	5,5	5,8	5,0	-13,8 %
Øvrige markeder	2,3	2,3	2,3	0,0 %
Sum	7,6	8,1	7,3	-10,2 %

Kilde: Bondens Marked sekretariat

Utviklingen i salget gjennom Bondens Marked speiler nødvendigvis ikke utviklingen i salg av lokalmat eller økologisk mat generelt. Stiftelsen Norsk Mat har for eksempel registrert en vekst for lokalmat og drikke på over 12 prosent i 2023–2024 (Stiftelsen Norsk Mat & Reiler Consulting, 2024). Bondens marked som salgskanal har de siste årene møtt økende konkurranse fra andre salgskanaler rettet mot samme markedssegment, som salg gjennom REKO-ringer, andelslandbruk og selvbetjente gårdbutikker.

6.2.7 REKO-ringer – en viktig direktesalgskanal

I følge REKOnorge.no er REKO-ringer en salgskanal for lokalmat der kjøp og salg foregår ved hjelp av Facebook. Kundene forhåndsbestiller varer via ringens felles Facebook-gruppe, og varene utveksles på ringens annonserte utleveringssted. REKO står for RETTferdig KONsum og ble grunnlagt av Thomas Snellman i Finland i 2013. Ideen REKO er tuftet på, er salg av matvarer uten mellomledd der produsenten får 100 prosent av salgssummen. Den første REKO-ringen i Norge ble etablert i november 2017. Per februar 2022 var det over 140 ringer spredt i store deler av landet. Det er beregnet at det er rundt 500 000 kunder tilknyttet REKO-ringene, og over 600 produsenter som selger varer.

Universitetet i Sørøst-Norge drev prosjektet «Digifood» og registrerte blant annet omsetningen fra 17 REKO-ringer fordelt på alle landsdeler. I 2022 var den samlede registrerte omsetning fra disse på ca. 31,5 mill. kroner med en variasjon fra 0,3 mill. kroner til 6 mill. kroner i omsetning per REKO-ring per år. Telemarksforskning publiserte i 2020 rapporten «REKO-ring - en viktig omsetningskanal for økologisk landbruk?», der det formidles at 20 prosent av produsentene som tilbød sine varer gjennom REKO-ringer hadde alle sine produkter økologisk sertifisert.

Prosjektleder for Digifood formidler at det var en økning i aktivitet og omsetning gjennom REKO-ringer under pandemien. Særlig urbane REKO-ringer merket sterk vekst. Dette skyldes trolig nedstengningen som gjorde at man ikke kunne spise ute, flere lagde mer mat hjemme, økonomien var god og man hadde tid til å handle på REKO og prøve spennende produkter. Ifølge prosjektet virket det som at flere lokalmatprodusenter tolket trenden som en varig endring i forbrukeres preferanser for lokalmat og flere lokalmatprodusenter satset mer. Etter gjenåpningen har ikke veksten vært like god, trolig som følge av forhold som økte renter og strømpriser, og dermed generelt svakere kjøpekraft.

6.2.8 Markedshager – stor vekst siden 2017

Konseptet «markedshage» har internasjonalt blitt utviklet av pionerer, særlig i Canada, England og USA på 2000-tallet, og går i korthet ut på at man på et relativt lite areal kan dyrke mange ulike grønnsaker, ofte i høye og faste grønnsaksbed og det mangfold som dyrkes selges i et lokalt marked.

I 2017 og 2018 hørte vi om de første markedshagene i Norge drevet av unge bønder (kvinner) på steder som Lesja og Dokka og disse kunne vise til meget høy omsetning målt per dekar. Dette ble startskuddet i Norge for en rask vekst og landsdekkende utbredelse av nye markedshager. På nettsiden markedshage.no kan man finne landsdekkende kart over markedshager og lese om flere prosjekter som arbeider, eller har arbeidet for å legge bedre til rette for de som forsøker å etablere en markedshage.

Telemarksforskning har i perioden 2023–2025 ansvar for gjennomføringen av «STYRK-prosjektet» der markedshager og småskala økologisk grønnsaksproduksjon og salg er et hovedfokus (Hvitsand, Milford, Gillund, Viciunaite, & Grønn, 2025).

I STYRK-prosjektet defineres markedshagedyrking som småskala dyrking av grønnsaker for salg gjennom lokale salgskanaler utenom de store kjedene. Produksjonssystemet ses på som en helhet der næringsstoffer, avling, diversitet i sorter og kulturer, jordkvalitet, arbeidskraft, kunnskap, markedskanaler og forbrukere henger sammen.

Prosjektet har blant annet gjennomført en spørreundersøkelse blant aktive markedshage-drivere og fikk svar fra 170 produsenter. Det er vanskelig å anslå hvor mange som driver en markedshage i Norge etter definisjonen, men det er flere enn 170.

Rapporten fra prosjektet med tittel «Markedshager: Bruk og utvikling av direkte salgskanaler, samarbeid og virkemidler for styrket lønnsomhet» (Hvitsand, Milford, Gillund, Viciunaite, & Grønn, 2025) er ennå ikke publisert når dette skrives, men vi har fått lov å gjengi noen funn som vi finner interessante.

Rask vekst i nye markedshager fra 2017 til 2023

Blant de 170 respondentene var det 112 som startet opp mellom 2017 og 2023. Av disse startet flest opp i 2022, da det kom 30 nye markedshageprodusenter. Tallet falt så til 14 nye markedshager i 2023. De øvrige 58 startet opp sin grønnsaksproduksjon mellom 1978 og 2017.

Omsetningsverdi fra respondenter med økologiske markedshager i perioden 2021 til 2023

Til denne rapporten har vi spurt prosjektet om de kunne isolere omsetningen fra de produsentene som var Debio-godkjent. Dette gjaldt 53 produsenter i 2021, 62 produsenter i 2022 og 65 produsenter i 2023. Den gjennomsnittlige omsetningen fra disse økte fra 96 000 kroner i 2021 til 113 000 kroner i 2022, og 146 000 kroner i 2023.

For resten av funnene vi referer til nedenfor er de basert på svar fra alle respondentene.

Avlinger, inntekt og lønnsomhet

På spørsmål om avlinger og lønnsomhet er det stor variasjon hos respondentene. Omtrent halvparten er fornøyde eller svært fornøyde med avlinger, mens på spørsmål om lønnsomhet er denne andelen ca. 30 prosent. På spørsmål om inntekt svarer de fleste at inntekten har økt i perioden mens ca. 20 prosent svarer at den har gått ned. Omsetningen per dekar kan være høy, men per arbeidstime er det nødvendigvis ikke så godt betalt. Markedshagekonseptet kjennetegnes av lave investeringer og derfor lav risiko, men samtidig er det meget kunnskaps- og arbeidskrevende. Dersom man lykkes kan man få stor omsetning og lønnsomhet, og vice versa. Dette bekreftes av svarene i undersøkelsen.

Kjennetegn ved de som driver markedshage

Omtrent 90 prosent av respondentene driver markedshagen etter økologiske prinsipper. Dog er det mindre oppslutning om Debio-ordningen blant de som har startet etter 2019. Ca. 40 prosent av disse blir Debio-kontrollert mot ca. 70 prosent av de som ble etablert i 2019 eller før. Av de som startet etter 2019 svarer likevel 45 prosent at de har planer eller vurderer å bli sertifisert økologisk, slik at det er et bra potensial for god oppslutning om å være sertifisert økologisk blant markedshagedrivere som gruppe.

Median størrelse på markedshagen til de som har svart på undersøkelsen er 1,5 dekar, og 65 prosent har drivhus. Median omsetning er ca. 50 000 kroner per dekar. Den gjennomsnittlige omsetningen er betydelig høyere da noen produsenter med svært høy omsetning drar gjennomsnittet opp. To tredeler dyrker mer enn ti kulturer. 56 prosent av de som har respondert på undersøkelsen er kvinner, mens snittet i bondestanden for øvrig er 17 prosent.

Lønnsomme kulturer i markedshager

De fleste som driver markedshage dyrker mer enn ti kulturer der de vanligste, eller de kulturer som gir best lønnsomhet er salat, agurk, gulrot, squash, tomat, hvitløk og løk. Det er en viss overlapp mellom kulturer som er populære å dyrke blant markedshageprodusenter og de kulturer det selges mest av i dagligvare jf. Tabell 13.

Gårdssalg er den viktigste salgskanalen

På spørsmål om hvilke salgskanaler som er mest vanlige, skiller «salg fra gården» (gårdsbutikk) seg ut som den mest brukte. 42 prosent oppgir at de enten solgte alt eller en del gjennom gårdssalg. «Salg til restaurant» kom som nummer to med 27 prosent og like etter fulgte «REKO-ring» med 25 prosent og «egen levering» med 20 prosent. En forklaring på gårdssalg som foretrukken salgskanal er trolig at den er minst tidkrevende for produsenten. Med ny betalingsteknologi som Vipps er det blitt mer vanlig med ubetjente gårdsutsalg. Digital teknologi er med på å skape nye typer salgskanaler, men kan også være med på å revitalisere eller styrke de tradisjonelle salgskanalene som gårdssalg er et eksempel på.

Direktesalg til restauranter er vanlig

At leveranse til restaurant er såpass vanlig blant de som driver markedshager er et interessant funn, og Landbruksdirektoratet finner at dette kan være en delforklaring til at det er relativt lite salg av ferskvarer fra grossister til storhusholdningsmarkedet jf. kapittel 6.2.2.

6.2.9 Vinmonopolet

Som vist i tabell 19, økte Vinmonopolets omsetning av økologiske drikkevarer med 7,4 prosent fra 2023 til 2024, målt i verdi. Tabell 24 viser salgsutviklingen per hovedvaregruppe, målt i liter.

Tabell 24 Omsetning av økologiske drikkevarer gjennom Vinmonopolet i 2024, endring fra 2023, og andel økologisk av totalomsetning. Liter

Hovedvaregruppe	Omsetning 2024	Endring fra 2023	Andel av totalomsetning i 2023
Svakvin	7 839 445	6,3 %	10,6 %
Alkoholfritt	184 602	9,6 %	13,8 %
Brennevin	76 091	-17,2 %	0,6 %
Øl	5 915	14,7 %	0,2 %
Sterkvin	245	131,8 %	0,1 %
Totalt	8 106 298	6,1 %	8,8 %

Kilde: Vinmonopolet

Totalt var salgsøkningen i liter på 6,1 prosent. Dette er betydelig større vekst enn i fjor, da den var på 2 prosent. Svakvin er den klart største gruppen, og utviklingen i prosent er nokså lik totalen. Økoandelen øker fra 9,5 til 10,6 prosent. Antallet svakvin-produkter økte med 7 prosent.

Både øl og sterkvin økte kraftig etter at begge gikk ned fra 2022 til 2023. Små volumer gir store utslag i prosent.

Det er en særlig positiv trend innen alkoholfrie drikkevarer. Veksten på 9,6 prosent er omtrent like sterk som i fjor. Alkoholfritt er varegruppen med høyest økoandel, selv om den gikk ned fra 15 prosent i 2023. Det er også varegruppen med klart høyest økoandel. 55 prosent av solgt volum var av norsk opprinnelse i 2024.

7 Internasjonal utvikling

Økologisk jordbruk er i vekst i EU. I desember 2024 ble det vedtatt å bruke betydelige midler på å markedsføre økologiske jordbruksvarer. Dette gjøres for å få fart på etterspørselen igjen etter at den har lidd under redusert kjøpekraft hos forbrukerne de siste årene. Ifølge EU kommisjonen bidrar økologisk jordbruk til fire av de ni målene i EUs felles jordbrukspolitik: beskytte miljøet, ta vare på landskap og naturmangfold, generere en anstendig bondeinntekt og møte samfunnets krav til mathelse, bærekraftig mat og dyrevelferd.

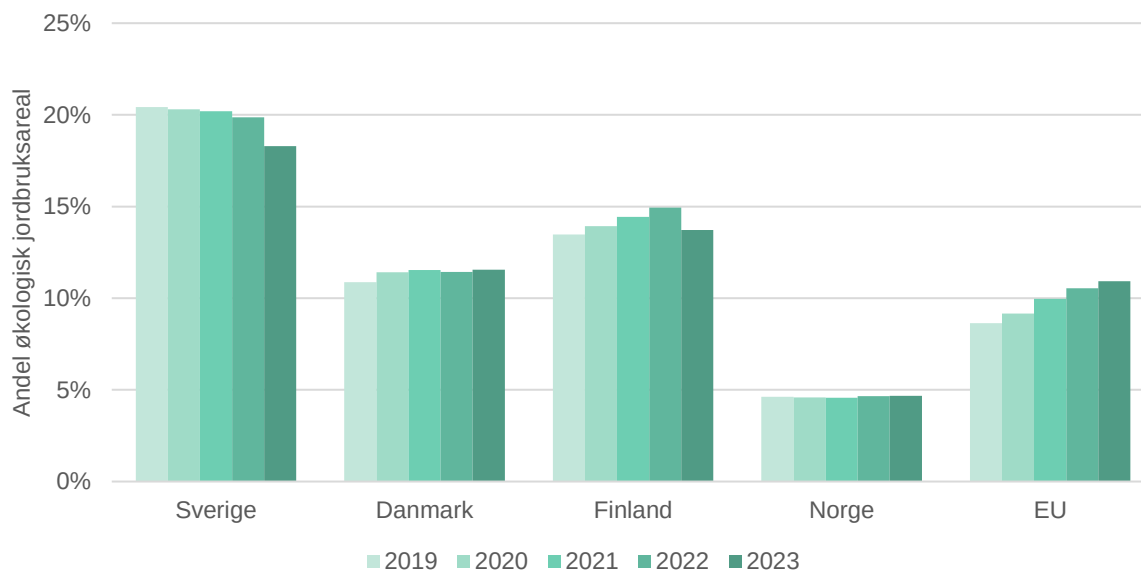
Undersøkelser gjort av EUs Farm Accountancy Data Network viser at lønnsomheten i økologisk jordbruk i de fleste tilfeller er minst like god som i konvensjonelt jordbruk. Kombinasjonen av høyere utsalgspriser og lavere utgifter til plantevern, gjødsel og veterinærtjenester mer enn veier opp for at driftsformen er mer arbeidskrevende. Dette varierer imidlertid mellom medlemslandene og mellom jordbrukssektorer. Variasjonen er knyttet til forskjeller i det økologiske jordbrukets avlingsnivå, priser til produsent og nivå på subsidier sammenlignet med konvensjonelt jordbruk.

I EU sett under ett nyter økologisk planteproduksjon og melk godt av et større prispåslag i forhold til konvensjonelt enn det økologisk kjøtt gjør. Inntekt per årsverk er stort sett høyere i økologisk jordbruk, og offentlige støtteordninger står for en større andel av bondeinntekten enn i konvensjonelt jordbruk.

Andre interessante funn er at økologiske gårdsbruk i EU i snitt er større enn konvensjonelle og drives i snitt av yngre gårdbrukere (EU-kommisjonen, 2023).

7.1 Areal

Figur 49 viser utviklingen mellom 2019 og 2023 i den økologiske andelen av totalt jordbruksareal i våre naboland, samt gjennomsnittet for EU.



Figur 49 Andel økologisk av totalt jordbruksareal i utvalgte land, 2019–2023. Prosent

Kilde: (FiBL, 2025)

Som vist i figur 49 drives omkring 11 prosent av jordbruksarealet i EU økologisk. Den gjeldende målsetningen i EU er at denne andelen skal opp til 25 prosent innen 2030. Andelen av EU-jordbruksarealet som drives økologisk økte med over 50 prosent mellom 2012 og 2020. I 2023 var andelen 10,9 prosent.

Spania, Frankrike, Italia og Tyskland er de fire landene med størst økologisk areal. Av disse har Italia den høyeste økologiske andelen, med nesten 19 prosent i 2023. Liechtenstein, Østerrike og Estland hadde de største andelen økologisk jordbruksareal.

Dyrka mark (midlertidige vekster) utgjør den største delen av det økologiske arealet i EU med 43 prosent. Blant disse er korn den største gruppen, fulgt av grovfôr. Beitemark utgjør 40 prosent, og permanente vekster som oliven, druer og nøtter utgjorde 13 prosent av det økologiske arealet (FiBL & IFOAM, 2025).

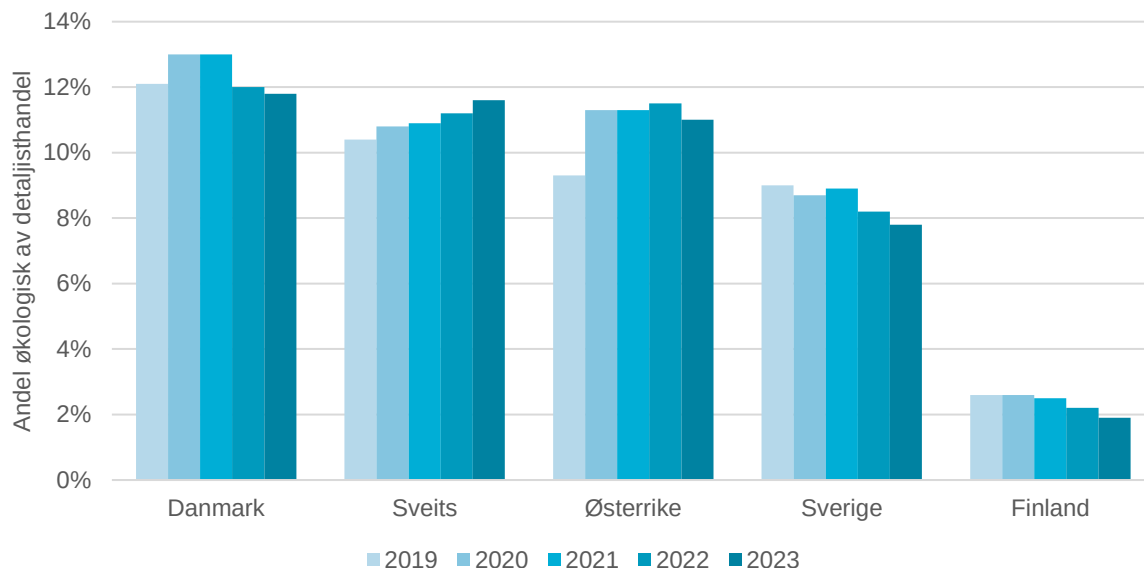
7.2 Marked

Tyskland og Frankrike står til sammen for 60 prosent av EUs omsetning av økologisk mat i detaljistledet.

I kategorien fersk mat er egg den økologiske jordbruksvaren som har størst økologisk markedsandel og som har hatt sterkest omsetningsvekst i de fire store EU-landene Frankrike, Tyskland, Spania og Italia. Fra 2012 til 2021 vokste omsatt kvantum økologiske egg i disse fire landene med 65 prosent. Omsetningen av frisk økologisk frukt og grønnsaker økte også kraftig i samme periode, med henholdsvis 57 og 54 prosent. Totalforbruket av kjøtt og poteter har gått ned i denne perioden, men det økologiske forbruket har økt.

Det har vært tilsvarende trender innen varekategorien pakket mat. Totalforbruket av drikkemelk sank med åtte prosent fra 2012 til 2021, men omsetningen av økologisk melk økte med 62 prosent. Også omsetningen av økologisk ost, yoghurt og smør vokste kraftig. Danmark har høyest økologisk andel av omsetningen av både melk (40 prosent) og ost (9 prosent) (EU-kommisjonen, 2023).

Figur 50 viser utviklingen i den økologiske andelen av detaljisthandel med matvarer i utvalgte land. Danmark er det EU-landet hvor økologisk utgjør den største andelen av detaljhandelen med mat, etterfulgt av Sveits og Østerrike.



Figur 50 Andel økologisk av detaljisthandel med matvarer i utvalgte land, 2019–2023. Prosent av omsetningsverdi

Kilde: (FiBL, 2025)

En nylig rapport fra Sverige viser at omsetningsverdien for økologisk mat i dagligvarehandelen sank med 4,9 prosent fra 2023 til 2024. Samtidig har verdien på totalmarkedet steget med 4,4 prosent. Den største enkeltårsaken til nedgangen innen økologisk omsetning, var en nedgang i omsatt kvantum økologiske egg, hvor omsetningen gikk ned med 20 prosent. Egg og frukt og grønt er varegruppene med høyest økologisk andel (Svensk Dagligvaruhandel, 2025). Det svenske økomarkedet har vært på tilbakegang i flere år. På de

siste fem årene har omsetningsverdien sunket med 15,7 prosent (Ekologiska Lantbrukarna/KRAV/Organic Sweden, 2025).

De siste to årene har økomarkedet falt også i Danmark, som fremdeles er verdensledende når det gjelder forbruk av økologisk mat. Hovedårsaken er den sterke inflasjonen som førte til store bevegelser i forbruksmønster. For 2024 er det estimert at omsetningsverdien igjen skal stige forsiktig, og det er optimisme rundt utviklingen de kommende årene (Økologisk Landsforening, 2024). En undersøkelse fra 2020 viste at de viktigste årsakene for å kjøpe økologisk mat blant danskene var 1) å unngå rester av plantevernmidler i frukt og grønnsaker, 2) bedre dyrevelferd og 3) bedre for miljø og drikkevann (EU-kommisjonen, 2023).

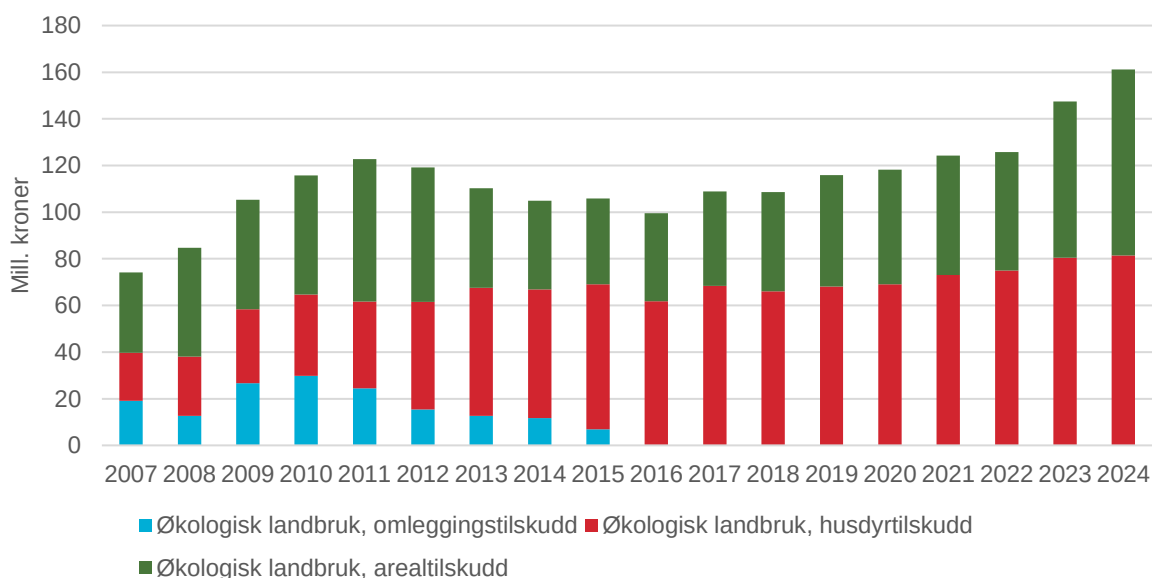
8 Tilskudd til økologisk jordbruk

I 2024 utbetalte Landbruksdirektoratet 161,2 mill. kroner i produksjonstilskudd til økologiske produksjoner. Formålet med tilskuddet er å stimulere til at en større del av jordbruksproduksjonen skjer i form av økologisk jordbruksproduksjon.

8.1 Økning i antall utbetalinger skyldes høyere satser og endringer i driftsomfang

I 2024 ble det utbetalt 161,2 mill. kroner i direkte tilskudd til økologisk primærproduksjon. Dette var en økning på litt over 13,7 mill. kroner fra 2023.

Produsenter som driver økologisk, kan motta ekstra tilskudd for den økologiske produksjonen. De ekstra produksjonstilskuddene man kan få for økologisk produksjon er arealtilskudd for økologiske arealer og tilskudd for økologiske husdyr. Det er ulike satser for ulike husdyr og vekster. Formålet med tilskuddene er å stimulere til at en større andel av jordbruksproduksjonen blir økologisk.



Figur 51 Utbetalingene for de ulike ordningene i jordbruksavtalen, 2009–2024. Mill. kroner

Kilde: Landbruksdirektoratet

Utbetalingene for hvert år fram til 2017 gjelder søknadsomganger i august året før og januar gjeldende år. Utbetalingene fra 2018 og senere gjelder søknadsomgangen året før, det vil si at utbetalingen i 2024 gjelder søknadsomgangen 2023

Figur 51 viser at utbetalingen av økologisk produksjonstilskudd økte fra 2023 til 2024. Det ble utbetalt litt over 13,7 mill. kroner mer i 2024 enn i 2023. Økningen i utbetalt beløp kan hovedsakelig forklares med satsøkninger. Før søknadsomgangen 2023 (utbetalingsåret 2024) økte satsene for økologiske melkekyr og ammekyr med kr 250 per dyr. Satsene for økologisk frukt og bær og grønnsaker økte med kr 175 per dekar. Satsen for økologisk kornareal økte med kr 100 per dekar og areal i første års karens økte med 50 kroner. Satsen for økologisk grovfôrareal økte med kr 5 per dekar.

Omleggingstilskuddet er avviklet med virkning for areal som startet omlegging i 2014 og senere.

På nettsidene våre finnes en fullstendig oversikt over tilskuddssatser: [Produksjonstilskudd og avløsertilskudd – endelige satser - Landbruksdirektoratet](#)

[Her](#) finnes også en oversikt over utviklingstiltak innen økologisk jordbruk som Landbruksdirektoratet har bevilget tilskuddsmidler til i 2024.

9 Referanser

- Bunger, A. A., & Tufte, T. (2025). *Sårbarhet for økologisk grøntproduksjon i Norge: Diffuse politiske mål, passiv politikk og mangelfulle tiltak*. AgriAnalyse.
- Ekologiska Lantbrukarna/KRAV/Organic Sweden. (2025). *Svenskt Ekoindex. Kvartal 4/2024*.
- EU-kommisjonen. (2023). *Organic farming in the EU*.
- Fatland. (2025a). *Økologisk slakt småfe*. Hentet fra <https://www.fatland.no/bonde/smaafe/priser/okologisk-slakt-smaafe>
- Fatland. (2025b). *Økologisk slakt storfe*. Hentet fra <https://www.fatland.no/bonde/storfe/priser/okologisk-slakt-storfe>
- FiBL & IFOAM. (2025). *The World of Organic Agriculture 2025*.
- FiBL. (2025). *Area data on organic agriculture in Europe 2019-2023*. Hentet fra The Statistics.FiBL.org website maintained by the Research Institute of Organic Agriculture (FiBL): <https://statistics.fibl.org/europe/area.html>
- FiBL. (2025). *Retail sales data on organic agriculture in Europe, 2019-2023*. Hentet fra The Statistics.FiBL.org website maintained by the Research Institute of Organic Agriculture (FiBL): <https://statistics.fibl.org/europe/retail-sales-europe.html>
- Hvitsand, C., Milford, A. B., Gillund, F., Viciunaite, V., & Grønn, J. F. (2025). *Markedshager: Bruk og utvikling av direkte salgskanaler, samarbeid og virkemidler for styrket lønnsomhet*. Telemarksforskning.
- Matvalget. (u.d.). *Om Matvalget*. Hentet fra matvalget.no.
- Norsk melkeråvare. (2024). *Avregningspriser*.
- Norsk melkeråvare. (2025a). *Rapportert avregnet og solgt volum økologisk melk i 2024*.
- Norsk melkeråvare. (2025b, mars 04). *Prognoser*. Hentet fra Landsprognose kumelk februar 2025: <https://www.xn--norskmelkervare-rlb.no/prognoser>
- Nortura. (2025a). *Leveringsvilkår økologisk småfe*. Hentet fra <https://medlem.nortura.no/smaafe/priser-vilkar-avtaler/leveringsvilkar-okologiske-smafe-1>
- Nortura. (2025b). *Leveringsvilkår økologisk storfe*. Hentet fra <https://medlem.nortura.no/storfe/priser-vilkar-avtaler/leveringsvilkar-okologiske-storfe>
- Samfunnsøkonomisk Analyse AS. (2023). *Kartlegging av egne merkevarer og vertikal integrasjon i dagligvaremarkedet*. Nærings- og fiskeridepartementet.
- Statistisk Sentralbyrå. (u.d.). *Konsumprisindeksen*. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/03014/> ssb.no:
- Stiftelsen Norsk Mat & Reiler Consulting. (2024). *Omsetning av lokalmat og -drikke 2024*. Stiftelsen Norsk Mat.
- Svensk Dagligvaruhandel. (2025). *Dagligvaruindex Årsrapport 2024*.
- Tine SA. (2025). *Årsrapport 2024*.

Totalmarked kjøtt og egg. (2025, januar 15). *Markedsprognose kjøtt og egg pr. januar 2025*. Hentet fra <https://totalmarked.nortura.no/prognose/>

Økologisk Landsforening. (2024). *Økologisk Markedsrapport 2024*.

Vedlegg

Vedlegg 1: Omsetning av økologiske grønnsaker og frukt, samt totalomsetning på engrosnivå. Andel økologisk av totalomsetning, 2024. **Kalenderår.** Tonn og prosent

Kulturer	Totalt	Økologisk	Andel økologisk	Endring økologisk
	2024	2024	2024	2023–2024
Potet	54 072	482	0,9 %	2 %
Veksthusgrønnsaker				
Agurk	24 051	282	1,2 %	70 %
Annen salat	2 638	9	0,3 %	-19 %
Tomat	7 387	28	0,4 %	-43 %
Tomat, andre	5 427	36	0,7 %	-22 %
Tomat, cherry	2 293	23	1,0 %	27 %
Urter, veksthus	1 817	393	21,6 %	1 %
Frilandsgrønnsaker				
Blomkål	4 761	58	1,2 %	0 %
Brokkoli	3 131	107	3,4 %	41 %
Gulrot	33 531	810	2,4 %	-3 %
Hjertesalat	1 172	19	1,6 %	8 %
Hvitkål	9 041	104	1,1 %	-25 %
Isbergssalat	4 039	49	1,2 %	-10 %
Kepaløk	10 202	64	0,6 %	-5 %
Knollselleri	1 995	105	5,3 %	-19 %
Kålrot	9 072	185	2,0 %	-35 %
Pastinakk	399	28	7,0 %	-22 %
Purre	1 736	19	1,1 %	40 %
Ruccula	116	11	9,7 %	60 %
Rødbeter	854	174	20,3 %	-2 %
Rødløk	5 179	46	0,9 %	-7 %
Squash	525	27	5,2 %	-8 %
Stilkselleri	1 076	134	12,5 %	-34 %
Frukt				
Epler*	9 511	22	0,2 %	214 %
Plommer*	1 517	0	0 %	-100 %

Kilde: Landbruksdirektoratet. * Tall fra Fruktlagerinspektøren. Tilsvarende tall fra omsetningssystemene er 48 tonn epler

Vedlegg 2: Priser til produsent for norskproduserte økologiske poteter, grønnsaker og frukt i **kalenderåret 2023 og 2024**. Kroner per kg dersom ikke annet er presisert. Prisendring i prosent

Kulturer	Gjennomsnittspris 2023	Gjennomsnittspris 2024	Endring 2023 - 2024
Potet	12,98	13,98	7,67 %
Veksthusgrønnsaker			
Agurk, stk	14,40	14,94	3,75 %
Vektshussalat, pk (150 g).	15,69	16,94	7,97 %
Tomater, cherry (250 g)	-	-	-
Urter, potte	11,56	11,56	0,00 %
Frilandsgrønnsaker			
Blomkål, stk	24,40	24,17	-0,94 %
Brokkoli (400 g)	23,26	21,83	-6,15 %
Gulrot, pk (750 g)	16,23	18,16	11,88 %
Hjertesalat, pk (300 g)	17,44	19,93	14,28 %
Hvitkål	19,13	19,49	1,87 %
Isbergssalat, stk	16,15	16,94	4,87 %
Kepaløk	24,46	26,26	7,37 %
Knollselleri	24,02	28,50	18,64 %
Kålrot	15,55	16,83	8,26 %
Purre	34,38	-	-
Ruccula, pk (50 g)	9,47	9,72	2,69 %
Rødbeter	20,93	21,42	2,36 %
Rødløk	28,90	30,39	5,15 %
Stilkselleri, stk	20,30	20,42	0,59 %
Frukt			
Epler	-	-	-
Plommer	-	-	-

Kilde: Landbruksdirektoratet

LANDBRUKSDIREKTORATET

POSTADRESSE:
Postboks 56, 7701 Steinkjer

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

BESØKSADRESSE:
Innspurten 11 D, 0663 Oslo

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

LANDBRUKSDIREKTORATET STEINKJER

BESØKSADRESSE:
Skolegata 22, C-bygget, 7713 Steinkjer

www.landbruksdirektoratet.no
